

SAN MATEO

Los antepasados de Jesucristo

¹ Yáí cuyàluta icàlidaca Jesucristo yàawirináimi ípidená. Yáí Jesucristoca yácata nataquérinámi, yáí rey David, Abraham nacái.

² Abraham ìiri ípidenáté Isaac. Isaac ìiri ípidenáté Jacob. Jacob ìiri ípidenáté Judá. Judá, nía nacái yéénánái once namanùbaca, níacata israelitanái yàawirináimi.

³ Judá yéenibe asianái náipidenáté Fares, Zara nacái. Náatúa úipidenáté Tamar. Fares ìiri ípidenáté Esrom. Esrom ìiri ípidenáté Aram.

⁴ Aram ìiri ípidenáté Aminadab. Aminadab ìiri ípidenáté Naasón. Naasón ìiri ípidenáté Salmón.

⁵ Salmón ìiri ípidenáté Booz. Booz yáatúa úipidenáté Rahab. Booz ìiri ípidenáté Obed. Obed yáatúa úipidenáté Rut. Obed ìiri ípidenáté Isaí.

⁶ Isaí ìiri ípidenáté rey David. Rey David ìiri ípidenáté Salomón. Salomón yáatúa, úacata Urías yàacawéetúami quéechatécáwa.

⁷ Salomón ìiri ípidenáté Roboam. Roboam ìiri ípidenáté Abías. Abías ìiri ípidenáté Asa.

⁸ Asa ìiri ípidenáté Josafat. Josafat ìiri ípidenáté Joram. Joram ìiri ípidenáté Uzías.

⁹ Uzías ìiri ípidenáté Jotam. Jotam ìiri ípidenáté Acáz. Acáz ìiri ípidenáté Ezequías.

¹⁰ Ezequías ìiri ípidenáté Manasés. Manasés ìiri ípidenáté Amón. Amón ìiri ípidenáté Josías.

¹¹ Abéeri néená Josías yéenibeca aslanáí ípidenáté Jeconías, yáté camuí Babilonia yàasu cáli néeséeyéi náibàacaalíté israelitanáí natécaténá nía presoíri iyú Babilonia néré.

¹² Néeseté idècunitàacá israelitanáí ìyaca presoíri iyú Babilonia yàasu cáli ínata, Jeconías idènìacaté ìiriwa ípidenéeri Salatiel. Salatiel ìiri ípidenáté Zorobabel.

¹³ Zorobabel ìiri ípidenáté Abiud. Abiud ìiri ípidenáté Eliaquim. Eliaquim ìiri ípidenáté Azor.

¹⁴ Azor ìiri ípidenáté Sadoc. Sadoc ìiri ípidenáté Aquim. Aquim ìiri ípidenáté Eliud.

¹⁵ Eliud ìiri ípidenáté Eleazar. Eleazar ìiri ípidenáté Matán. Matán ìiri ípidenáté Jacob.

¹⁶ Jacob ìiri ípidenáté José. Yái José yeedácaté írìwa María, úái Jesús yáatúaca. Wáimaca Jesús ìwali Mesíascani, ìimáanáca wacuèrinásàiri Dios ibànuèricaté walí, wía israelitaca, icùacaténá wía.

¹⁷ Iná waputàaca catorce namanùbaca Abraham itaquénáinámi ìyéeyéicaté Abraham yàasu èeri idénáami, idènièyéicaté nacái yéenibewa àta rey David imusúacatalétaté iicá èeri. Néese rey David idénáami, nàyacaté catorce namanùbaca David itaquénáinámi ìyéeyéicaté David yàasu èeri idénáami, idènièyéicaté nacái yéenibewa àta Babilonia yàasu cáli néeséeyéi natéacatalétaté israelitanáí presoíri iyú Babilonia néré. Néeseté idécanáamité israelitanáí nàyaca presoíri iyú Babilonia yàasu cáli ínata, néese Mesías yàawirináimi catorce namanùbaca nàyacaté, nadènìacaté nacái néenibewa àta Mesías imusúacatalétaté iicá èeri, yái wacuèrinásàiri ípidenéerica Jesucristo.

Nacimiento de Jesucristo

18 Siùcade nucàlidaca Jesucristo iináwaná ìwali yái imusúanacaté iicá èeri: Yáatúa María idècunitàacá ucùaca ucásàanápínatéwa José yáapicha, cà míchúaca iimá yáapicha. Quéwa, udéerìcuca sùmài, Espíritu Santo íiwitáise iyú.

19 Néese José, cayábéerica íiwitáise, càmítaté iwàwa íbáníadaca úa áibanái yàacuésemi. Iná íináidacawa imàacáanápíná íchawa úa íbàacanéri iyú càmícáiná ìiri yái udéerìcuírca. Càmítaté José iwàwa ícháawàaca uináwaná ìwali ùyacàle mìnánái írì ípíchanaté nanúaca úa.

20 Yá José íináidacatéwa imàacáanápíná íchawa úa, quéwa abéeri ángel Dios néeséeri yàanàaca José yàatalé. Yá ángel imàacaca yáawawa José iicácani yáamacani írìcuíse. Yá ángel íimaca José írì: “José, rey David itaquérinámi, picá cáalu peedáca María píacawéetúapínáca úara, udéerìcucáiná sùmài Espíritu Santo íiwitáise iyú.

21 Sùmàiquéera yái imusuéripínácawa María ícha. Pimàni ípídená Jesús. Ípídenápíná càì yácáiná iwènúadapíná yàasu wenàiwicanái íiwitáisewa nabáyawaná íchawa, ípíchaná Dios yùuwichàidaca nía nabáyawaná ìwallísewa”, íimaca yái ángelca.

22 Càité ángel icàlidaca José írìni macáita íchàbáanápínatéwa càide iyúwaté profeta icàlidáanaté Dios itàacái wenàiwicanái írì.

23 Bàaluitécáiná Dios yàasu profeta íimacaté nalí Dios inùmalícuíse:

“Abéechúa mànacàu cà míchúacáwaca iimá asìali yáapicha, udéerìcupínácawa. Imusúapínácawa uícha abéeri sùmài, namàníripíná ípídená Emanuel”,

íimacaté yái profetaca. (Yái íipidená Emanuel íimáanáca: “Dioscata wáapicha”).

²⁴ Néeseté José icawàacawa, yá imànicaté càide iyúwa Dios yàasu ángel ichùulianáni. Yáté èerica yeedácaté úái Maríaca yàacawéetúapinácawa.

²⁵ Càníiritàacá quéwa José íimá úapicha àta uìri imusúacatalétaté iicá èeri yái idàbáanéerica uìrica. Yá José imànicaté íipidená Jesús.

2

La visita de los sabios de Oriente

¹ Jesús imusúacaté iicá èeri Belén ìyacàlená irìcu, Judea yàasu cáli íinata, rey Herodes icùacaalíté yái cálica. Néenialíté abénaméeyéi asianái cáaliacáiyéi nàanàaca Jerusalén ìyacàlená irìculé. Déecuíséeyéi nàanàaca, Oriente yàasu cáli néeséeyéi, yéewáidéeyéicawa nacái dùlupùta ìwali.

² Nasutáca néemìawa Jerusalén ìyacàlená mìnanáí: —¿Alénásica judío icuèrinápiná siùquéerica tàacáwa imusúaca iicá èeri? Wáaliacawa idéca asáicani waicácáinaté áiba dùlupùtaca íimáanáca idéca imusúaca iicá èeri, yái picuèrinápinácuéca, píacué judíoca. Iná wadéca wàanàaca wàacaténá icàaluíniná —náimaca.

³ Yá rey Herodes yéemìaca cáaliacáiyéi iináwaná, iná máini cáaluca íináidacawa, càmicáiná iwàwa áiba yeedáca íicha yái cálica. Jerusalén ìyacàlená mìnanáí nacái cáaluca nía canánama, càmicáiná nawàwa Herodes yàasu úwinái namànica úwi náipunita ìwalíise yái nacuèrinápináca wàlisáica.

⁴ Néese rey Herodes ìwacáidaca sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Herodes imáidaca nía isutácaténá

yéemiawa nía alénápinácaalíté Mesías imusúa iicá èeri, yái judío icuèrinápiná Dios ibànuèrica nalí.

⁵ Yá náimaca Herodes irí:

—Belén ìyacàlená néenipináca imusúa iicá èeri, Judea yàasu cáli ínata, yácáináté Dios yàasu profeta itànàaca càiri tàacáisi Dios inùmalìcuíse bàaluité. Dios íimacaté:

⁶ ‘Pía, Belén ìyacàlenáca, Judea yàasu cáli ínatéeri iyaca, caináwanáca pía áiba yàcalé ícha canánama iyéeyéica Judea yàasu cáli ínata, yácáiná Nacuèriná imusúapinácaawa Belén ìyacàlená irícu icuèripiná nùasu wenàiwica, níai Israel itaquénáinámica’,
càité itànàaca tàacáisi yái profetaca Dios inùmalìcuíse —náimaca.

⁷ Néese Herodes imáidaca cáalíacáiyéi ibàacanéri iyú áibanái ícha. Imáida isutáca yéemiawa nía yáalíacaténáwa cayába càinácaalíté èeri idàbacaté naicáca úái dùlupùtaca uchanàacawa.

⁸ Néese Herodes idécanáami yéemiacani, yá íimaca nalí:

—Piacuéwa picutáca cayábani, yáara sùmàica; néese pidécanáamicué pianàacani, yá picàlidacué nulí iináwaná, yéewanápiná nùacawa néré nubàlùacawa nùului ipùata iyúwa irí nùacaténá nacái icàaluíniná —meedáta càì íimaca nalí, ichiwáidacáita nía meedá Herodesca. Yá ibànùaca nía Belén ìyacàlená nérépiná.

⁹ Idécanáami néemiaca Herodes itàacái, yá nàacawa ícha níai cáalíacáiyéica. Yá néese, dùlupùta yàacawa napíchalépináta, úái dùlupùta naiquéechúacaté nàyacaalíté nàasu cáli néeseawa. Yá uchanàacawa yàcalé iwicáu yái sùmài ìyacatáica.

10 Néese naicácáiná dùlupùta, yá casímáica nía manuísíwata.

11 Yá nawàlùacatéwa capìi irìculé. Naicáca sùmài néré yáatúa María yáapichawa. Yá nabàlùacawa irí nàului ipùata iyúwa nàacaténa sùmài icàaluíná. Néese nàacùaca nàasuwa nàacaténa irí oro, incienso nacái, mirra nacái, níai cawèníyèi pumènica isàni.

12 Néese Dios yàalàaca nía náamacani irìcuísewa ipíchaná nèepùacawa Herodes yàatanabàa. Inaté nèepùacawa áiba àyapu irìcubàata Herodes ícha nàasu cáli nérépináwa.

La huida a Egipto

13 Néese idécanáamité nàacawa níai cáaliacáiyéica, yá Dios ibànùaca ángel yàanápínatéwa José yàatalé. Yái ángel imàacaca yáawawa José iicàceni yáamacani irìcuíse. Yá ángel ímaca irí: “Pimichàawa, pichùnà pìasuwa pìanáwa, pitéca yái sùmàica yáatúa yáapichawa, pìacàatétawa Egipto yàasu cáli nérépiná. Pìya néréwa àta numáidacataléta píawa, Herodescáiná icutápiná inúawa yái sùmàica”, ímaca yái ángelca.

14 Néese, José imichàacawa táiyápi, itèceni yái sùmàica, yáatúa yáapichawa. Yá yàacàatécatawa náapicha Egipto yàasu cáli nérépiná.

15 Nàyacaté néré àta Herodes yéetácatalétatéwa. Inaté macáita ichàbacawa càide iyúwaté Dios yàasu profeta icàlidáanaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse: “Numáidaca Nuìriwa yàacaténa Egipto yàasu cáli ícha”, ímacaté yái Diosca.

Herodes manda matar a los niños

16 Néeseté Herodes yáaliacawa naináwaná ìwali níai cáaliacáiyéica càmítaté neebáida itàacái, yá

calúaca báawanamani yái Herodesca. Iná Herodes ibànùaca yàasu úwináíwa nanúacaténá macái sùmanái asianái Belén ìyacàlená irìcuíyéica, áiba yàcalé nacái iyéeyéica mawiénibàa Belén irí. Nanúacaté macái sùmanái asianái idènièyéica àta pucháiba camuí, níacáináté cáaliacáiyéica nacàlidacaté Herodes iríni nadàbacaté naicáca dùlupùta pucháiba camuí ipíchawáiseté nàanàaca Jerusalén ìyacàlená néré.

17 Càité ichàbacawa càide iyúwaté profeta Jeremías itànàanáté tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Jeremías ìimacaté:

18 “Náicháanípíná cachàini manuísíwata níái Ramá ìyacàlená mìnanáica, Raquel itaquénáinámica. Náicháanípínáca, máini achúmaca nawàwa néenibe ìinináwa. Canácata yáaliméeripíná isímáidaca níawa, néenibemi yéetácáináwa náicha”,

ìimacaté yái profetaca Jeremías.

19 Néese idécanáamité Herodes yéetácawa, Dios ibànùaca ángel yàacaténáwa José yàatalé Egipto yàasu cáli néré. Yá ángel imàacaca yáawawa José iicácani yáamacani irìcuíse. Yá ángel ìimaca José irí:

20 “Pimichàawa, pité yái sùmàica yáatúa yáapichawa, pèepùawa Israel itaquénáinámi yàasu cáli nérépiná. Nadéca néetácawa níara iwàwéeyéicaté inúacani”, ìimaca yái ángelca.

21 Yá néeseaca José imichàacatéwa, itécani yái sùmàica yáatúa yáapichawa Israel yàasu cáli nérépiná.

22 Quéwa, José yéemíaca Arquelao iináwaná ìwali icùaca judiónái yàasu cáli yáanirimi Herodes yáamirìcubàamiwa, íná cáaluca José yàacawa néré. Yá

nàacawa Galilea yàasu cáli néré ángel icàlidacáiná José iríni yáamacani irìcuíse nàanápínáwa Galilea yàasu cáli néré.

²³ Nàanàacaté Galilea yàasu cáli néré, yá nàacawa nàyacaténa Nazaret iyacàlená irìcu. Nàyacaté néré càide iyúwaté profetanái ímáanaté Jesús ìwali. Profeta ímacaté náimáanápínaté Jesús ìwali Nazaret iyacàlená nééséericani.

3

Juan el Bautista en el desierto

¹ Néeseté madécaná camuí idénáami, néenialíté Juan el Bautista idàbaca icàlidaca Dios itàacái alé manacúali yùucubàa càinàwàiri iyéerica Judea yàasu cáli íinata.

² Manùbéeyéi wenàiwica nàacatéwa Juan yàatalé, néemìacaténa itàacái. Yá ímaca nalí: “¡Piwènúadacué píiwitáisewa Dios irípiná, mesúnamáicáináta Dios icùapíná macáita!” ímaca yái Juanca.

³ Yái Juan el Bautista, yácata yái asìalica profeta Isaías itànèericaté tàacáisi iináwaná ìwali Dios inùmalìcuíse. Isaías itànàacaté yái tàacáisica:

“Abéeri asìali icàlidapíná nalíwani cachàiníiri iyú manacúali yùucubàa càinàwàiri. Càipíná ímaca nalí: ‘Càide iyúwa wenàiwicanái ichùnìacaalí àyapu Náiwacali irípináwa, càitacué nacái iwàwacutácué pichùnìaca píiwitáisewa Wacuèriná Dios irípiná, pitàidacaténa yéewacaténa idàbaca yéewáidacuéca pìyaca machacàníiri iyú càide iyúwa iwàwáaná’, càipíná ímaca”,
càité itànàaca tàacáisi yái profeta Isaíasca.

4 Yái Juan idènìacaté ibàlewa wáluma cáucuiri camello ichùna iwálumalená. Idacùacaté nacái ìwallabàawa pìrái ímamimi. Iyáa nacái iyáacaléwa wirìichu nacáiyéi, mába ituní nacái Juan yàanèrica manacúali yùucubàa càinàwàiri.

5 Néese manùbéeyéi Jerusalén ìyacàlená mìnánái, madécaná nacái Judea yàasu cáli néeséeyéi, Jordán inanába yàasu cáli néeséeyéi nacái nàacatéwa Juan el Bautista yàatalé néemìacaténá itàacái.

6 Néese nacàlidaca náichawa yái báawéerica namànìirica, yá Juan ibautizáca nía Jordán inanába yáaculé.

7 Quéwa Juan iicáca manùbéeyéi fariseo, saduceo nacái manùba nàanàaca yàatalé ibautizácaténá nía, yá Juan yáaliacawa càmítaté nawènúada náiwitáisewa báawéeri ícha báisìiri iyú, íná Juan yàalàaca nía cachàinìiri iyú. Íma nalí: “¡Píacué, càiyéide iyúwa àapi iculále! Manuíri yùuwichàacáisi yàanàapíná mesúnamáita, yùuwichàidacaténá wenàiwicanái. Piyúunáidacuéca píalimáaná pichúuliacawa ícha, yái yùuwichàacáisica, pibautizácaalícáitawa, éwitacué càmicáaníta piwènúada píiwitáisewa báisìiri iyú pibáyawaná íchacuéwa. ¡Càmítacué nucàlida pirí càiri chìwái!

8 Iwàwacutácué piyaca machacànìiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, yéewanápiná macái wenàiwica naicáca amaléeri iyú piwènúadacuéca píiwitáisewa báisìiri iyú Dios irípiná.

9 Picácué píima piríwa: ‘Canácatáita Dios yùuwichàida wíawa, ¡Abraham itaquénáinámicáiná wía!’ picácué càì píima. Péemìacué cayábani, éwita Dios imáalàida macáitacué pía pibáyawaná ìwalísewatá, càicáaníta Dios yáalimá iwènúadaca

níái íbaca Abraham itaquénáinámipiná iyútá Dios yàasu wenàiwicapiná nía píamirìcubàamicuéwa.

10 Máiní mawiénica yái yùuwichàacáisi Dios imàaquéeripináca yàanàaca báawéeyéi ìwali, càide iyúwa mawiénicaalí wenàiwica iwichùaca àicu ìwali chipàali iyú, càita nacái mawiénica yái Dios yàasu yùuwichàacáisica. Péemìacué comparación: Càide iyúwa wàucacaalí macái àicu canéeyéi irí iyacaná cayába weemácaténá nía quichái irìcu, càita nacái Dios yùuwichàidapiná wenàiwica quichái irìcu cawinácaalí wenàiwica cà míiyéica imàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná.

11 Báisíta nubautizácué pía úni yáaculé, píasáidacaténácué pidéca piwènúadaca píiwitáisewa Dios irípiná, quéwa mesúnamáita áiba yàanàaca núamirìcubàawa. Yátacué ibànùapiná Espíritu Santo abénaméeyéicué péená irí ibautizácaténá náiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái, yái yàanèeripináca. Aibanáicué péená quéwa cà míiyéica yeebáida itàacái, ibautizápináca níawa quichái iyúwa, nàuwichàacaténáwa càiripináta. Máiní cachàiníiri íiwitáise nuícha. Nuíwacalicaní, yái yàanèeripináca; nuicáca núawawa iyúwa yàasu wenàiwica cà míiri cachàini náicha canánama, máinicáiná cayábéerica nuíchani.

12 Péemìacué comparación: Càide iyúwa wenàiwica natécaalí nàasu palawa nacápi irìcuwa masacàacaténá namànica nàasu trigo ituínáwa, náaláidacaténá nacái trigo iwìralèmi, càita nacái yái yàanèeripináca núamirìcubàa yàanàaca iwàlisàidacaténá yàasu wenàiwica íiwitáisewa, iseríacaténá nacái nía náicha áibanái

càmíiyéica yàasu. Càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí ibànacale trigo ituínáwa manuírì capìì irìculé ituínási yàaluca, càita nacái yái yàanèeripiná iwacáidapiná yàataléwa yàasu wenàiwicanáíwa. Càide iyúwa wenàiwica yeemácaalí ituínási iwìralèmi manuírì quichái irìcu, càita nacái yái yàanèeripiná yùuwichàidapiná macáita càimíiyéica yàasu wenàiwica quichái irìcu, càimírìca ichacàwa càiripinèerita iyaca”, íimaca yái Juanca.

Jesús es bautizado

¹³ Néeseté Jesús yàacatéwa Galilea yàasu cáli ícha yàanàacaténá Juan yàatalé Jordán inanába néré, yéewacaténá Juan ibautizácani, yái Jesúsca.

¹⁴ Néese quèechatécáwa càmita Juan iwàwa ibautizáca Jesús, báicáiná iicáca yáawawa Jesús iwéré. Yá Juan íimaca Jesús irí:

—Nuwàwacutáca pibànùaca nulí Espíritu Santo ibautizácaténá nuíwitáise. Càmita cayába nubautizá pía úni yáaculé meedá, máinicáiná cachàinica nuícha pía —íimaca yái Juanca, yáalíacáinatéwa canáca Jesús ibáyawaná.

¹⁵ Quéwa Jesús íimaca irí:

—Siùcade iwàwacutáca pibautizáca núa, cayábacáiná wamànica macáita càide iyúwa Dios ichùullaná, yéewanápiná macáita náalíacawa nuebáidaca Dios itàacái —íimaca yái Jesúsca.

Inaté Juan ibautizácani.

¹⁶ Néeseté idécanáami Jesús ibautizáca, yá imichàacawa úni yáacuíse. Yáta capìraléeri cáli yàacùacawa, yá Jesús iicáca Espíritu Santo iricùacawa ìwali Dios yàatanáise càide iyúwa unùcu iricùanáwa.

17 Néese néemàaca Dios itàacái chènuníise. Dios íimaca: “Yácata Nuìri nuwàwéeri cáininéerica nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicácani”, íimaca yái Diosca.

4

Jesús es puesto a prueba

1 Néeseté Espíritu Santo itéca Jesús manacúali yùuculé caináwàiri yéewacaténa Satanás yáalimáidaca Jesús imànínapiná ibáyawanáwa, quéwa Jesús càmita yeebá Satanás irí.

2 Jesús iyacaté néré cuarenta èeri, catá nacái. Canácata Jesús iyéeri iyáacaléwa. Yá máapicani.

3 Néese Satanás yàacawa Jesús yàatalé yáalimáidacaténa Jesús imànínapiná ibáyawanáwa. Yá íimaca Jesús irí:

—Dios Iiricáiná píá, yá pichùulì níái íbaca nawènúanápínáwa pan iyú piyáacaténaí —íimaca yái Satanásca.

4 Quéwa Jesús íimaca irí:

—Càmírita. Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca walí: ‘Picácué wáináidawa yàacàsi ìwali Dios íicha. Néese iwàwacutácué weebáidaca macáita iyúwa Dios íimáaná yéewanápiná wàyaca machacàníiri iyú’, íimaca yái Dios itàacáica —íimaca yái Jesúsca, camicáinaté iwàwa imànica wawàsi meedá irípináwa Dios íiwitáise iyú.

5 Néese Satanás itéca Jesús Jerusalén iyacàlená néré, yái yàcalé cáininéerica Dios íicáca. Yá Satanás imicháidaca Jesús templo ipùata ínatalé chènuníiri náicha canánama.

6 Néese Satanás yáalimáidaca Jesús imànínapiná ibáyawanáwa. Satanás íimaca Jesús irí:

—Dios Iiricáiná píá, pipisìawa templo íicha cáli íinatalépiná, yácáiná Dios yàasu profeta itànàacaté Dios itàacái piináwaná ìwali. Profeta íimacaté:

‘Dios ichùullápináca yàasu ángelnáíwa nacùanápiná píá. Namichàidápiná nacái píawa nacáapi iyúwa ipíchaná pinúa píawawa íba iwéré’,
càité profeta itànàaca Dios itàacái piináwaná ìwali — íimaca yái Satanásca.

⁷ Néese Jesús íimaca Satanás irí:

—¡Càmíiri! Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca nacái walí: ‘Píca píalímáida piicáwa Picuèriná Dioswa asáísí icùacaalí píá’, càité profeta itànàaca Dios itàacái —íimaca yái Jesúsca.

⁸ Néese àniwa Satanás itéca Jesús chènuníiri dúli íinatalé. Yá Satanás yáasáidaca Jesús iicá macái cáli èeri iricuíyéi, nachàini yáapicha nacái, nàasu cawèníiri nacái.

⁹ Néese Satanás íimaca Jesús irí:

—Nùápináca píríwa macáitani píbàlùacaalíwa nulí piùlù ipùata iyúwa píacaténá nucàaluíniná —íimaca yái Satanásca.

¹⁰ Jesús íimaca irí:

—¡Càmíiri! Píawa nuícha, Satanás. Càmita nùà pícaaluíniná, yácáiná Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca walí: ‘Iwàwacutá píaca Picuèriná Dios icàaluínináwa. Iwàwacutá nacái píaca abéerita Dios iyéininá’, càité itànàaca yái profetaca —íimaca yái Jesúsca.

¹¹ Inaté Satanás yàacawa Jesús íicha, yá abenaméeyéi ángelnáí yàanàaca néré nayúudàacaténá Jesús.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

¹² Jesús yéemiacaté áibanái náucacaté Juan el Bautista presoíyéi ibànaliculé, íná Jesús yèepùacawa Galilea yàasu cáli nérépiná.

¹³ Quéwa càmita iyamáawa Nazaret ìyacàlená irìcu, néese yàacatéwa ìyacaténá Capernaum ìyacàlená irìcu, ìyéerica Galilea icalìsaniná idùlepiré, Zabulón itaquénáinámi yàasu cáli ínata, Neftalí itaquénáinámi yàasu cáli nacái.

¹⁴ Jesús imànicaté càì yéewacaténá macáita ichàbacawa càide iyúwa profeta Isaías itànàanáté tàacáisi Jesús iináwaná ìwali. Isaías ímacaté Dios inùmalìcuise:

¹⁵ “Píacué israelita ìyéeyéica Zabulón itaquénáinámi yàasu cáli ínata, Neftalí itaquénáinámi yáapicha, yái cáli ìyéerica abéemàalé Jordán inanába ícha, Galilea icalìsaniná idùlepiré, alé càmiyéi israelita ìyacataléca, Galilea yàasu cáli.

¹⁶ Píacué catéeyéica íiwitáise, càmiyéica yáalía Dios ìwali, áiba yàanàapinacué pìatalé amalácaténacué imànica píiwitáise. Yéewáidapinacué pía, pìyacaténacué Dios icamaláná irìcu, píacué canéeyéica icáuca càníiri imáalàawa, ìyéeyéica siucade iyúwa yéetáními”,
ímacaté yái Isaíasca.

¹⁷ Néeseté Jesús idàbaca yéewáidaca nía. Iimaca nalí: “Píwènúadacué píiwitáisewa Dios irípiná, mesúnamáicáináta Dios icùapiná macáita”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús llama a cuatro pescadores

18 Néeseté Jesús yèepunícawa Galilea icalìsaniná icàinalená ínatabàa. Yá iicáca pucháiba asìaná. Ibèeri ípidená Simón, áibaalí ípidená Pedro nacái. Iméeréeri ípidená Andrés. Cubái inuérinánáica nía needácaténá nalíwa nàasu platawa. Náucaca nàacawa nàasu tarayawa nèepunícawa calisáacubàa.

19 Jesús íimaca nalí:

—Aquialécué síisaara, pìacuéwa núapicha iyúwa nuéwáidacalénái. Pidécuéca píibaidaca píibàacaténácué cubái, quéwa siùcáisede nùacuéca pírì wàlisài píibaidacalépiná piwacáidáanápínácué nulí wenàiwica yéewacaténá nuéwáidacaléca nía —íimaca yái Jesúsca.

20 Yáta namàacaca náichawa nàasu tarayawa. Yá nàacawa Jesús yáapicha.

21 Néese nàacawa àniwa calisa idùlepiré, yá Jesús iicáca áibanái asìaná pucháiba: Ibèeri ípidená Santiago, iméeréeri ípidená Juan. Zebedeo yéenibeca nía. Nachùnìaca nàyaca nàasu chinchorrowsa barca irìcu nániri yáapichawa. Yá Jesús imáidaca nía, nàanápínáwa yáapicha, iyúwa yéewáidacalénái.

22 Yá caquialéta namàacaca barca, nániri nacáíwa, yá nàacawa Jesús yáapicha.

Jesús enseña a mucha gente

23 Jesús ipáchiaca yèepunícawa macái Galilea yàasu cáli ínatabàa. Macái yàcalé irìcu nacái yéewáida yèepunícawa judiónái yéewáidacàalu irìcu. Yá icàlidaca nalí yái tàacáisi cayábéerica náalíacaténáwa cànácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Yúucaca náicha nacái macái uláicái íiwitáná.

24 Macái Siria yàasu cáli néeséeyéi néemàaca Jesús iináwaná, yá natéca néenánaiwa Jesús yàatalé, macái yùuwichèeyéicawa uláicái iyú, cáiwíiri iyú nacái. Natéca nacái wenàiwica demonio idacuèyéica íiwitáise, naté nacái áibanái idènièyéica tèwacáimi nacái, máapinéeyéi nacái. Yá Jesús ichùniàca nía maçáita.

25 Manùbéeyéi wenàiwica nàacawa Jesús yáapicha: Galilea yàasu cáli néeséeyéi, áibanái nacái yàanèyéica diez namanùbaca yàcalé néese Decápolis yàasu cáli íinatéeyéica iyaca, áibanái nacái Jerusalén iyacàlená mìnánái, Judea yàasu cáli néeséeyéi nacái, áibanái nacái iyéeyéica abémàalé Jordán inanába íicha.

5

El sermón del monte

1 Néeseté Jesús iicáca manùbéeyéi wenàiwica ìwacáidáyaquéeyéiwa yàatalé néemàacaténá itàacái, yá yàacawa dúli íinatalé, yá yáawinacawa néré. Yéewáidacalénái nàacawa yàatalé.

2 Yá idàbaca yéewáidaca nía. Iimaca nalí:

La verdadera dicha del hombre

3 “Cawinácaalí wenàiwica cà míiyéica cachàini iicáca yáawawa, yáaliéyéi nacáiwa nawàwacutáaná Dios iyúudàaca nía, casímáica nía Dios icùacáiná nía.

4 “Cawinácaalí wenàiwica achúméeyéica iwàwa ibáyawaná ìwaliwa siùcade, èeri mìnánái ibáyawaná ìwali nacái, casímáipináca nía yácáiná Dios isíimáidapiná nía.

5 “Cawinácaalí wenàiwica cà míiyéica cáimacái iicáca yáawawa, itàaníyéi nacái casalíníiri tàacáisi

iyú éeréeri iyú nacái, casíimáipináca nía, yácáiná Dios imàacapiná nacùaca yáapicha èeri irìcuíri macáita.

6 “Cawinácaalí wenàiwica máiníyéica iwàwa imànica abéerita cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná, casíimáica nía, yácáiná Dios imànipiná nalí macáita yái cayábéerica nawàwéerica imànica nalí.

7 “Cawinácaalí wenàiwica iiquéeyéica áibanái ipualé, casíimáica nía, yácáiná Dios iicápiná napualé nacái.

8 “Cawinácaalí wenàiwica masaquèeyéica íiwitáise, casíimáica nía, níacáiná iicápiná Dios natuí iyúwa.

9 “Cawinácaalí wenàiwica iwènúadéeyéica áibanái íiwitáise nalíwáaca nàyacaténá matuíbanáiri iyú náapichawáaca, casíimáica nía, Dios yéenibecáiná nía.

10 “Cawinácaalí wenàiwica yùuwichèeyéicawa Dios irípiná neebáidacáiná itàacái, casíimáica nía yácáiná Dios imàacapiná nacùaca yáapicha macáita.

11 “Píacué nuéwáidacalénáica, áibanái icuísacaalícué pía peebáidacáinácué nutàacái, yá namànicaalícué pírí báawéeri nùwalíise, yá nacháawàacaalícué piináwaná ìwali macái íiwitáaná nachìwa báawéeri iyúwa, peebáidacáinácué nutàacái, néese casíimáipinácuéca píawa.

12 Casíimáicué piwàwa, piyanídacué nacáíwa manuísíwata, yácáiná Dios imàacapinácué pírí cawèníiri manuísíwata pianàapinácaalícué chènuniré. Casíimáicué piwàwa, nàawirináimicáiná namànicaté báawéeri Dios yàasu wenàiwica profetanái irí, níái pípíchaléeyéimicuéca

íibaidéeyéicaté Dios irípiná càide iyúwacué pìyáaná”, íimaca yái Jesúsca.

Sal y luz del mundo

¹³ Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Péemiacué comparación: Càicuéca píade iyúwa iwidùma cháí èeri írìcu. Yái iwidùma puiwaca imànica yàacàsi, yéewanápiná caséeca wenàiwica nayáacani. Néese càmicaalí quirínama puiwa iwidùmaca, yá càmita idé puiwaca àniwani, yái iwidùmaca. Yá canápinéerica meedáni. Wáucacani bàacháwalé, néese wenàiwica nàipìnánica íinatabàami. Càitacué nacái iwàwacutá pìyaca machacàníiri iyú, pimànicué cayábéeri nacái, yéewanápiná wenàiwica nawàwa neebáidaca yái báisíiri tàacáisica.

¹⁴ “Péemiacué áiba comparación: Càicuéca píade iyúwa camalási cháí èeri írìcu. Càide iyúwa camalási icànacaalí catéeri írìculé, càita nacáicué iwàwacutá picàlidaca yái báisíiri tàacáisica èeri mìnánái írì amalácaténá náiwitáise, níái catéeyéica íiwitáise, càmiyéica yáalía Dios ìwali. Iwàwacutácué pìyaca càide iyúwa manuíri yàcalé ìyéerica dúli ipùatalìcu. Càide iyúwa macáita náalimácaalí naicáca manuíri yàcalé, càita nacái iwàwacutácué pimàacaca áibanái iicáca pìyaca machacàníiri iyú càide iyúwa Dios itàacái íimáaná.

¹⁵ Péemiacué áiba comparación: Watùcunlacaalí lámpara, càmita wabàani yàalusi írìculé. Néese wamàacaca icànaca chènunibàa, yá icànaca nàwali macáita ìyéeyéica capìi írìcu.

¹⁶ Càita nacái iwàwacutácué pimàacaca picamalá icànaca áibanái íiwitalìcu: pìyacué machacàníiri iyú macái wenàiwica iicápiná, náalíacaténáwa ìwali yái cayábéerica pimàníricuéca, yéewanápiná nacái

nàaca icàaluíniná, Píaniri Diosca chènuníseérica”, íimaca yáí Jesúsca.

Jesús enseña sobre la ley

¹⁷ Jesús íimaca: “Picácué píináidawa nùanàaca numáalàidacaténá tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuise, nía nacái profetanái icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmaliçuise. Picácué càì píináidacawa nùwali. Càmita nùanàa numáalàidacaténá yáí tàacáisica. Néese nudéca nùanàaca numànicaténá càide iyúwa íimáanáca yáí tàacáisica icàlidéerica nuináwaná iwali.

¹⁸ Péemiacué cayábani: Máiní cachàinírìcani yáí Dios itàacái bàaluisàimica profeta Moisés, áibanái profeta nacái natànèericaté Dios inùmaliçuise. Macáita ichàbapinácawa càide iyúwaté Dios itàacái íimáaná. Aiba èeriwa Dios imáalàidapíná capíraléeri cáli, yá nacái èeriquéi. Quéwa canácatáita yúucawa yáí itàacái bàaluisàimica, ibatàa abéeri letra achúméerína piná, canácatáita imáalàawa. Macáita ichàbapínáwa càiwade iyúwaté Dios itàacái íimáaná.

¹⁹ Máinícáiná cachàinírìca macái tàacáisi natànèericaté Dios inùmaliçuise, íná iwàwacutá wenàiwica neebáidaca macáitani. Canácata canéeri iwèni tàacáisi. Aibacaalí càmliri yeebáida abéeri tàacáisi natànèericaté, càmicaalí nacái yéewáida áibanái neebáidáanápíná yáí tàacáisica, yá canáca yéewanáwa iwàlùacawa Dios ìyacàle irìculé icùacatalé macáita chènuniré. Quéwa cawinácaalí yeebáidéerica yáí tàacáisi Moisés, profetanái nacái natànèericaté Dios inùmaliçuise, yá yéewáidacaalí wenàiwica neebáidáanápínáni, yásí máinírìpiná cáimiétacanéri yáí wenàiwicaca Dios ìyacàle irìcu icùacataléca macáita chènuniré.

20 Níara yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, nía nacái fariseoca nacàlidaca naináwaná ìwaliwa namànínása macáita machacàníri iyú càide iyúwa Dios ichùulianá namànica. Báisíta namànica madécaná. Quéwa núumacué pirí: Iwàwacutácué pimànica càide iyúwa Dios iwàwáaná máini cachàníwanái náicha níai yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, náicha nacái fariseonáica. Càmicaalícué pimàni máini cachàníwanái náicha, yá càmítacué yéewa Dios yéenibeca pía, Dios icùacaténácué pía”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre el enojo

21 Jesús íimaca: “Pidécuéca péemiaca néewáidaca pía càide iyúwaté profeta Moisés íimáanaté Dios inùmaliúise. Íimacaté pìawirináimi irí: ‘Píca pinúa wenàiwica. Pinúacaalí wenàiwica, yá iwàwacutá péetácawa pibáyawaná ìwalísewa’, íimacaté yái Moisésca.

22 Siúcade núumacué pirí àniwa áibacaalí calúa iicáca áiba wenàiwica, yásí yéetápinácawa íbáyawaná ìwalísewa. Aibacaalí itàaní báawéeri iyú áiba wenàiwica irí, yásí Dios yùuwichàida báawanamani, càide iyúwa Junta Suprema israelita íiwacanánái nàuwichàidáaná cabáyawanéeri wenàiwica. Aibacaalí icuísa íichawa áiba wenàiwica báawéeri iyú, yásí Dios yùuwichàidacani infierno irìcu, yái quichái càmíirica ichacàwa càiripinéerita ìyaca.

23-24 “Píwàwacaalí píté ofrenda altar néré píacaténá Dios icàaluíniná, yá cayábéeriquéi pimànínáca càì. Quéwa ipíchawáise píaca Dios icàaluíniná, píináidawa cayába asásís cawàwanáta pimànicaalíté báawéeri áiba wenàiwica irí.

Pimànicaalíté báawéeri áiba irí, yá piacàatétawa yàatalé ipíchawáise piaca Dios icàaluíniná. Yá pisutá wenàiwica ícha wawàsi imàacáanápíná iwàwawa ícha yái báawéerica pimàníricaté irí. Néese píalimá piaca Dios icàaluíniná matuíbanáiri iyú. Càmicaalí càì pimàni, yá caná iwèni Dios iicáca yái pianáca icàaluíniná.

²⁵ “Pisutá píawawa Dios ícha caquialéta imàacáanápíná iwàwawa pibáyawaná ícha, ipíchaná yùuwichàidaca pía. Càmicaalí càì pimàni, yásí Dios iyaca pírí càide iyúwa piùwide. Péemià comparación: Piùwide itécaalí pía icháawàcaténá piináwaná iwali nacuèrinánái irí, yá iwàwacutá pitàaníca yáapicha éeréta àyapulìcubàa. Pisutá ícha wawàsi caquialéta imàacáanápíná iwàwawa pibáyawaná ícha ipíchaná itéca pía juez yàatalé; càmicaalí pisutá ícha càì, yásí juez imàacaca úwinái náibàaca pía, yá úwinái náucapíná píawa presoíyéi ibànaliculé, nacapèedáidacaténá píawa.

²⁶ Péemià cayábani: Canácatáita namusúawa nàuwichàacái íchawa presoíyéi ibàna iricuíse àta napáyaidacataléta náichawa namawèniacálewa macáita, àta abéeri centavo piná yái centavo namáalàidáaná canánama. Càita nacái càmita píalimá pimusúacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha càiripináta”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre el adulterio

²⁷ Jesús íimaca: “Pidécuéca péemiaca tàacáisi nacàlidéericaté: ‘Picá piimá áiba wenàiwica yáapicha cà mílichúaca píinusíwa, cà mírica nacái pinìrisíwa’, càité náimaca.

²⁸ Siùcade quéwa núumacué pírí áibacaalí iicáida inanái irí, yá capicùlecaalíni iwàwacáiná iimáca

úapicha, yá idéca imànica ibáyawanáwa úapicha iwàwallìcuísewa, íná cabáyawanáca Dios iicácani.

29 “Iná piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa pituí yéewápuwáiséechúa iyúwa, piicáanápíná wawàsi cà mírica Dios iwàwa piicáca, néese piúca píchawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica imusúadacaalí íchawa ituíwa, ipíchaná imànica ibáyawanáwa ituí iyúwa. Càita nacái iwàwacutá piúcaca píchawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidèniaca picáucawa cà míri imáalàawa, ipíchaná nacái Dios yúucaca pía infierno irìculé, yái manuíri quicháica.

30 Càita nacái piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa picáapi yéewápuwáiséechúa iyúwa, néese piúca píchawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica iwichùacaalí íchawa icáapiwa ipíchaná imànica ibáyawanáwa icáapi iyúwa. Càita nacái iwàwacutá piúcaca píchawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidèniaca picáucawa cà míri imáalàawa, ipíchaná nacái Dios yúucaca pía infierno irìculé, yái manuíri quicháica cà mírica ichacàwa càiripinéerita iyaca”, ímaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre el divorcio

31 Jesús ímaca: “Pidécuéca péemìaca tàacáisi nacàlidéericaté íméerica: ‘Aibacaalí iwàwa imàacaca íchawa ínuwa, iwàwacutá yàaca ulí cuyàluta icàlidéerica áibanái irí imàacacaté uèpunícawa ícha’, càité náimaca.

32 Quéwa siúcade núumacué pirí càmicaalí uimá áiba asìali yáapicha cà mírica unìrisíwa, càmita yéewa

unìri imàacaca íchawa úa. Quéwa yúucacaalí meedá úa, yá imàacaca umànica ubáyawanáwa idàbáanéeri unìri iríwa, uedácaalí ulíwa áiba asìali unìripinácawa àniwa. Aiba asìali yeedácaalí ínupináwa abéechúa náuquéechúami, yá imànica ibáyawaná nacáíwa, iimácáiná áiba asìali ínu yáapicha”, ímaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre los juramentos

³³ Jesús ímaca: “Pidécuéca nacái péemàaca tàacáisi nacàlidéericaté pìawirináimi irí ímérica: ‘Pimàni macáita machacàníri iyú càide iyúwa picàlidáaná báisi báisísíwata Dios yáliéricawa pimànínapinása’, càité náimaca.

³⁴ Quéwa núumacué pirí, picácué píima: ‘Báisi báisísíwata Dios yáliéricawa’. Picácué nacái càì píimaca capìraléeri cáli ípidená ìwali, Dios ìyacáiná chènuniré.

³⁵ Picácué nacái càì píimaca cáli ípidená ìwali, Dios ìyacáiná cháí èeri irìcu nacái. Picácué nacái càì píimaca Jerusalén ìyacàlená ípidená ìwali, yácáiná Wacuèriná Dios cachàiníri yàasu yàcalécani.

³⁶ Picácué nacái càì píimaca píiwita ìwaliwa yácáiná abéerita Dios yáaliméeri imàacaca píiwita ibáiná iwènúacawa cúulíri iyú, cabalèeri iyú áiba.

³⁷ Píimacaalícué ‘básíta’, néese iwàwacutácué básíca pitàacáica. Píimacaalícué ‘càmita’, néese iwàwacutácué básíca pitàacáica. Báawéeriquéi píimáanácuéca ‘Báisi báisísíwata Dios yáliéricawa’ ”, ímaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre la venganza

³⁸ Jesús ímaca: “Pidécuéca péemàaca tàacáisi nacàlidéericaté pìawirináimi irí, ímérica:

‘Cawinácaalí imusúadéerica áiba wenàiwica ituí, iwàwacutácué pimusúadaca ituí, yái imànírica báawéeri áiba irí, càita nacái cawinácaalí imalèeri áiba iyéi, iwàwacutácué pimalàaca iyéi nacái, yái imànírica báawéeri áiba irí’, càité náimaca.

³⁹ Quéwa siùcade núumacué pirí: Picácué pipélicia ípunita cawinácaalícué imànírica pirí báawéeri. Aiba inúacaalí pinàni ìwali, yá pimàaca inúaca pinàni ìwali abémàawáise àniwa.

⁴⁰ Aibacaalí iwàwa icháawàaca piináwaná ìwali pimawèniacáinása íicha camisa, yá pimàaca iríni, yái camisaca. Yá pimàaca irí nacái pìasu ruanawa.

⁴¹ Uwinái nachùulìacaalí pitéca nàasu abéeri kilómetro idècuni, yá pité nàasu pucháiba kilómetro idècuni, nawàwacaalí càì pimànica.

⁴² Cawinácaalí isutéerica píicha wawàsi, pimàaca iríni. Picá piwènúawa íicha cawinácaalí isutéerica pìanápiná ichàba wawàsi. Pìa ichàbani”, íimaca yái Jesúsca.

El amor a los enemigos

⁴³ Jesús íimaca: “Pidécuéca péemàaca tàacáisi áibanái icàlidéericaté pìawirináimi irí, íiméerica: ‘Cáininá piicáca pìacawéeyéináwa. Báawa nacái piicáca piùwidenáíwa’, càité náimaca.

⁴⁴ Quéwa núumacué pirí: Cáininácué nacái piicáca piùwidenáíwa. Pisutácué nalí Dios imàínápiná nalí cayábéeri, cawinácaalícué ibànuèyéica pìwali chàwicùli. Pimànicué cayábéeri nalí cawinácaalícué báawéeyéica iicáca pía. Pisutácué nalí Dios mamáalàacata cawinácaalícué icháawèyéica piináwaná ìwali báawanama nachìwa iyúwa,

cawinácaalícué nacái imàníyéica pirí báawéeri nùwalíse, peebáidacáinácué nutàacái.

⁴⁵ Càipiná pimàacacué náalíacawa Wáaniri Dios chènuníiséeri yéenibecuéca pía. Iwàwacutácué pimànica càide iyúwa Dios imàlíná: Dios imàacaca èeri icànaca báawéeyéi ìwali, cayábéeyéi ìwali nacái. Imàaca nacái unía yúuwàacawa nabànacale ìwali, níái imàníyéica cayábéeri, nía nacái imàníyéica ibáyawanáwa.

⁴⁶ Cáininácaalícué piicáca níawamita wenàiwica cáininéeyéicuéca iicáca pía, néese Dios càmita imàacacué pirí cawèníiri chènuniré, níacáiná macái èeri mìnánái namànica càì. Nía nacái báawéeyéica íiwitáise yeedéeyéica plata yéénánái íichawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná, cáinináca naicáca cawinácaalí wenàiwica cáininéeyéica iicáca nía. Iná càmitacué máiní cayábéeyéi náicha pía.

⁴⁷ Pitàidacaalícué nacái cayábéeri iyú níawamita péénánáiwa, néese càmitacué pimàni pìyaca cayábéeri wawàsica áibanái íicha, níacáiná macái èeri mìnánái namàni càì. Nía nacái càmlíyéica judío, càmlíyéica yáalía Dios ìwali, nía nacái namànica càì. Iná càmitacué máiní cayábéeyéi náicha pía.

⁴⁸ Báisícaalícué Dios yéenibeca pía, néese iwàwacutácué cayábéeyéi píiwitáise náicha canánama èeri mìnánái. Iwàwacutácué pìyaca càide iyúwa Wáaniri Dios chènuníiséeri ìyáaná, imànírica cayábéeri nalí canánama, níái cáininéeyéica iicáca Dios, nía nacái càmlíyéica cáininá iicáca Dios”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre las buenas obras

¹ Néeseté Jesús ímaca nalí àniwa, níái yéewáidacaléca: “Picácué píibaida Dios irípiná wenàiwica iicápiná meedá náináidacaténácué pìwali cayábanaméeyéicuéca píiwitáise. Pimànicaalícué càì, néese Wáaniri Dios chènuníséeri càmita yàapíná pirícué pìasu cawèníri chènuniré, canásíwa.

² “Iná piyúudàacué catúulécanéeyéi, quéwa picácué picàlida áibanái irí ìwali yái pimànínáca. Aibanái pucháibéeyéi íiwitáise nacàlidaca naináwanáwa manùbéeyéi wenàiwica yàacuéseemi, náimaca nadéCasa nayúudàaca catúulécanéeyéi. Aibanái nacái nabàlùacawa bàacháwalé, yá nàaca plata catúulécanéeyéi irí macái wenàiwica iicápiná, yéewacaténá wenàiwicanái icàlidaca naináwaná cayábéeri iyú. Péemìacué cayábani, cawinácaalí imàníyéica càì, èeri mìnánái nacàlidapíná naináwaná ìwali cayábéeri tàacáisi iyú, quéwa Dios càmita imàacapíná nalí báisíri cawènírica ìyéerica chènuniré.

³ Néese píacué nuéwáidacaléca, piyúudàacué catúulécanéeyéi, quéwa picácué picàlida áibanái iríni, ibatàa irípiná yái piacawéerináca cayábéeri náicha canánama, picácué picàlida iríni.

⁴ Piyúudàacué catúulécanéeyéi ibàacanéeri iyú. Yásí Wáaniri Dios, yái iiquéerica càinácaalícué pimànínáca ibàacanéeri iyú, imàacapínácué pìrì pìasu cawèníri pìanàacaalípiná chènuniré”, ímaca yái Jesúsca.

Jesús enseña a orar

⁵ Jesús ímaca: “Pisutácué píawawa Dios íicha, quéwa picácué pimàni càide iyúwa pucháibéeyéi

íiwitáise imàníná. Nawàwa wenàiwicanáí iicáca nía meedá idècunitàacá nasutáca Dios íicha. Iná máíní nawàwa nabàlùacawa manùbéeyéi yàacuésemi judíonáí yéewáidacàalu irìcu, bàacháwalé nacáí wenàiwicanáí yàacuésemi nasutácaténáwa Dios íicha wenàiwicanáí iicápiná meedá. Péemìacué cayába, cawinácaalí imàníiyéica càì, èeri mìnánáí nacàlidapíná naináwaná ìwali cayábéeri tàacáisi iyú quéwa Dios càmita imàacapíná nalí báisìiri cawènírica ìyéerica chènuniré.

⁶ Néese pisutá píawawa Dios íicha, quéwa piwàlùawa picapèe imàdàaná irìculéwa, yá pibàlìia inùma, néese pisutá píawawa Wáaniri Dios íicha ìyéerica píapicha néré. Néese Wáaniri Dios yáí iiquéerica macáita pimànírica ibàacanéri iyú, yàapíná pirí pìasu cawèníri chènuniré.

⁷ “Pisutá Dios íicha, quéwa picá píima canéri iwèni tàacáisi madécaná yàawiría càide iyúwa càníiyéi judío imàníná càníiyéica yáalíia Dios ìwali, nía nacáí iyúunáidéeyéica Dios yéemìaca nalí nasutácáiná íicha déecuíri iyú.

⁸ Picácué píináidawa càì, Dios yáalíacáináwa pìwalicué càinácaalí pimáapuèrica ipíchawáise pisutácuéca íichani.

⁹ Iwàwacutácué pisutáca Dios càì:
‘Pía, Wáaniri Dios chènuníséeri, pimàaca macáí wenàiwica yàaca picàalúnná.

¹⁰ Pimàaca péenáíwaná yàanàaca caquialéta yáí èerica pidàbacatáipínáta picùaca macáita. Pimàaca èeri mìnánáí namànica càide iyúwa piwàwáaná cháí èeri irìcu càide iyúwa neebáidáaná pitàacáí, níara ìyéeyéica chènuniré.

11 Pìa wayáapiná wamáapuèrica siùcade.

12 Pimàaca piwàwawa wabáyawaná ícha, yái báawéerica wamànírica càide iyúwa wamàacáaná wawàwawa nabáyawaná ícha cawinácaalí imàníyéica walí báawéeri.

13 Picá pimàaca áibanái yáalimáidaca wía ipíchaná wamànica wabáyawanáwa, néese piwasàa wía báawéeri Satanás ícha. Píacáiná icuèripináca macáita, pía cachàinírica íiwitáise náicha canánama, icànéerica mèlumèluíri iyú càiripináta. Báisíta, amén',
cài pisutácué píawawa Dios ícha.

14 “Pimàacacaalícué piwàwawa nabáyawaná ícha cawinácaalícué imàníyéica pírí báawéeri, néese Wáaniri Dios chènuníiséeri imàacapinácué iwàwawa pibáyawaná íchawa.

15 Quéwa, càmicaalícué pimàaca piwàwawa áibanái ibáyawaná ícha, néese càmitacué nacái Wáaniri Dios imàacapiná iwàwawa pibáyawaná ícha”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre el ayuno

16 Jesús íimaca: “Pimàacacaalícué píchawa piyáacaléwa pisutácaténácué píawawa Dios ícha manuísíwata, picácué cáimiétaquéeri iyú pimànica píawawa wenàiwica iicápiná meedá càide iyúwa pucháibéeyéi íiwitáise imàníiná. Nawàwa áibanái wenàiwica naicáca nía cáimiétaquéeri iyú, íná cáimiétaquéeri iyú namànica níawawa wenàiwica iicápiná meedá yéewacaténá macáita náalíacawa namàacaca náichawa nayáacaléwa nasutácaténá níawawa Dios ícha. Péemlàcué cayábani, cawinácaalí imàníyéica càì, èeri mìnánái nacàlidapiná

naináwaná ìwali cayábéeri tàacáisi iyú quéwa Dios càmita imàacapiná nalí báisíiri cawèníirica iyéerica chènuniré.

¹⁷ Quéwa pía pimàacacaalí píchawa piyáacaléwa pisutácaténá píawawa Dios ícha manuísíwata, yá pipia cayába píiwita ibáináwa aceite iyú, píiba nacái pinàniwa.

¹⁸ Càita pimàni, ipíchaná áibanái náalíacawa pimàacaca píchawa piyáacaléwa pisutácaténá píawawa Dios ícha. Abéerita Wáaniri Dios, yái iyéerica píapicha, yáalíacawa pimàacaca píchawa piyáacaléwa, íná Dios yàapiná pirí pìasu cawèníiri chènuniré”, ímaca yái Jesúsca.

Riquezas en el cielo

¹⁹ Jesús ímaca: “Píacué pìwacáida piríwa manùba cawèníiri wawàsi cháí èeri irícu. Cuwée iyáaca meedá cawèníiri bàlesi. Aiba wawàsi nacái namáalàacáitacué píchawa. Cayéedéeyéi nacái nawàlùacawa needácaténácué píchani.

²⁰ Cayába cachàini pirícuéni pimànínínácuéca càide iyúwa Dios iwàwáaná pidèncaténácué pìasu báisíiri cawèníiriwa iyéerica chènuniré, aléera càmicalalé cuwée iyáacué píchani, càmicalalé nacái cawèníiri imáalàawa, càmita nacái cayéedéeri iwàlùawa néré.

²¹ Pimàacacaalícué piwàwawa pìasu ìwaliwa cháí èeri irícuíríca, yásí pínáidapínácuécawa ìwali mamáalàacata. Quéwa piicáaalícué iyúwa cawèníiri yái cayábéeri wawàsica Dios yèeripínácuéca piríwa chènuniré áiba èeriwa, yásí pínáidapínácuécawa ìwali mamáalàacata. Iná pimànicué càide iyúwa Dios iwàwáaná peedácaténácué piríwani yái cawèníirica

ìyéericà chènuniré. Càita pínáidapínácuécawa ìwali mamáalàacata”, íimaca yái Jesúsca.

La lámpara del cuerpo

²² Jesús íimaca: “Pituí ìyaca pirí càide iyúwa lámpara pituicáiná imàacaca piicáca. Cayábacaalí pituú, yásí amalánamaca piicáca.

²³ Quéwa báawacaalí pituú, yásí catáca piicáidaca. Néese yái pínáidéericawa piwàwallicúsewa ìyaca càide iyúwa catuúri íiwitáise. Iná picùa cayába piwàwawa masaquèeri iyú, picá cáininá piicáca áiba wawàsi Dios íicha, ipíchaná catáca píiwitáise. Néese báawacaalí píiwitáise, yái pínáidéericawa piwàwallicúsewa, yásí ¡máini catáca píiwitáise báawanama! Càmita píalápiná cayábéeri ìwali báawéeri íichaná”, íimaca yái Jesúsca.

Dios y el dinero

²⁴ Jesús íimaca: “Péemìacué comparación: Canácata wenàiwica yáaliméeri imànica machacàníiri iyú càide iyúwa íiwacanánái pucháiba ichùulianá imànica, báawacáiná iicáca abéeri íiwacaliwa, cáinináta quéwa iicáca íiwacaliwa áiba. Càmicaalí nacái, néese yàapíná íiwacali áiba icàaluínináwa, quéwa caná iwèni meedá iicápiná íiwacali áibawa. Càita nacái càmitacué pidé píibaidaca cayába Píiwacali Dios irípináwa càide iyúwa iwàwáaná cáininácaalícué piicáca plata”, íimaca yái Jesúsca.

Dios cuida de sus hijos

²⁵ Jesús íimaca: “Péemìacué cayábani: Picácué achúma pínáidáanicawa piwàwawa càinácaalícué iyú yéewanápiná peedáca piyáacaléwa,

pìyacaténácué, càinácaalícué iyú yéewanápiná nacái peedáca pibàlepináwa, pìwalicaténácué pibàlewa. Máiníiri cawènica wacáuca yàacàsi íicha. Wainá nacái máiníiri cawènica bàlesi íicha. Dios idéca yàaca wacáuca, wainá nacái cawèníiri, íná wáalíacawa yàanápiná walí yái càníirica máiní cawènica cháí èeri írìcu, yái yàacàsica, yái bàlesica nacái.

²⁶ Piicáidacué nacái nalí, níai màsibèe yáaléyécawa chènunibàa. Càmita nabàna nabànacalewa. Càmita nacái needá nabànacalewa. Canáca nacái nacapèe nadènìacatalépiná nabànacale ìyacanáwa. Quéwa Wáaniri Dios chènuníisèeri yàaca nayáacalépiná. Néeni, ìmáinícuéca cawèníyécica pía náicha níai màsibèeca! Iná iwàwacutácué píalíacawa Dios icùanácué pía nacái.

²⁷ Néese, éwitacué píináidáanícaalíwa piwàwawa báawanama, càicáaníta càmitacué píalimá cáala pimànicuéca picáucawa pidènièrica pìyacaténácué mamáalàacata cháí èeri írìcu, ibatàa abéeri horapíná càmitacué píalimá càì. Càmicáinácué píalimá pimànica càiri achúmèeri wawàsi, ínácué canéeri iwèni meedá píináidáanínácawa piwàwawa báawanama yàacàsi ìwali, bàlesi nacái.

²⁸ “¿Cánácué píináidawa piwàwawa mamáalàacata ìwali càinácaalícué iyú yéewanápiná peedáca pibàlepináwa? Piicáidacué càinácaalí iyú íiwinási nadàwinàacawa manacúalibàa: càmita náibaida, càmita nacái needá sáawáli namàníiripíná nabàlewa.

²⁹ Quéwa núumacué pirí nadènìaca náíwináwa cayábèeri iicácanáwa rey Salomón ibàle íicha, éwitaté máinícaaníta càsuca Salomón.

³⁰ Dios idéca imàacaca masicái ibàlepiná

cayábéeri iicacánáwa, éwita masicái nàyacáaníta maléená èeri meedá manacúalibàa, néese táwicha, yá wenàiwica neemácani quichái iyú. Dios imànica cayábéeri irí yái masicái waiquérica iyúwa canéeri iwèni, íná iwàwacutácué pialíacawa Dios icùanácué píawa nacái. ¿Cánácué càmita manuí pínáidacawa piwàwawa Dios ìwali icùanápinácué píá?

³¹ Iná picácué pínáidawa piwàwawa mamáalàacata. Picácué càì pisutá péemíawa píawáaca: ‘¿Cawiná wayáa? ¿Cawiná wabàle wàwalíiripiná?’ picácué píima.

³² Macái èeri mìnánái cà míyéica yáalía Dios ìwali, achúmaca náináidáanicawa nawàwawa nàwali macáita yái wawàsica. Quéwa pidèniácué Wáaniri Dios chènuníséeri yáliéricawa càirínácaalícué wawàsi pimáapuèrica.

³³ Iná pialimáidacué pimànica càide iyúwacué Dios ichùulianá pimànica macái pichàini iyúwa, yásí Dios imàacacué pírí macáita yái pimáapuèrica.

³⁴ Siùca èeri, picácué achúma pínáidáaniwa piwàwawa mamáalàacata pipíchaléwa, táwichacáiná pidèniácué áiba èeri pínáidáanápináwa táwichéeri wawàsi ìwali. Macái èeri idèniaca yàasu wawàsi càulenéeriwa”, íimaca yái Jesúsca.

7

No juzgar a otros

¹ Néeseté Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Picácué máiní picháawàa áibanái iináwaná ìwali mamáalàacata ipíchanácué Dios yùuwichàidaca píá.

² Piwàwacaalícué piùuwichàidaca áibanái caquialéta manuísíwata, yásí Dios yùuwichàidacué píawa

manuísíwata. Néese piicácaalícué áibanái ipualé, yásí Dios iicácué pipualé nacái.

³ Pía idènièrica ibáyawaná manuíríwa, picá pínáidawa máiní cayábaca pía áiba wenàiwica ícha idènièrica ibáyawanáwa achúméeri meedá. Péemiácué comparación: Pibáyawaná manuírí, càicanide iyúwa manuírí àicu idéca nacáicaalí yúuwàacawa pituí irìculé. Néese áiba achúméeríwanái ibáyawaná, càicanide iyúwa imuluísi achúméeri yúuwàacaalíwa ituí irìculé.

⁴ Càmicáiná pialíawa cabáyawanáca pía manuísíwata, íná canáca yéewaná báawaca piicáca píichawa áiba wenàiwica idènièrica ibáyawanáwa achúméeri meedá. Péemiácué comparación: Manuírí àicu yúuwàacaalíwa pituí irìculétá, yá càmita pidé piicáca cayába pimusúadacaténá imuluísi áiba wenàiwica ituí irìculésetá. Càita nacái cabáyawanácaalí pía, picá píima áiba wenàiwica irí: ‘Nuénásàiri, pimàaca nucàlidaca pirí pibáyawaná íwali, nuyúudàacaténá pimàacaca píichawani’, picá càì píimaca irí.

⁵ Píacáiná pucháibaca píiwitáise pìyaca. ¡Pidéca piimáichaca meedá pibáyawanáwa! Iwàwacutá pimàacaca píichawa quéechacáwa yái pibáyawanáwa manuíríca. Yásí pidéca píalàaca áiba wenàiwica imàacáanápíná íchawa ibáyawaná achúméeriwa”, ímaca yái Jesúsca.

⁶ “Picácué picàlida mamáalàacata Dios itàcái mabayawanéeri áibanái irí áuli nacáiyéi íiwitáise máiníyéica báawaca iicáca Dios. Péemiácué comparación: Wàacaalí cayábéeri wawàsi áulinái irí, yásí nawènúa naamíaca wía, namàdáida nacái wainá. Wáucacaalí nacái perla cawèníri

íba marranonái irí, yásí nabawàida meedáni nàabàli yáapiréwa. Càita nacái, picácué picàlida mamáalàacata mabáyawanéeri Dios itàacái áuli nacáiyéi íiwitáise irí, marrano nacáiyéi íiwitáise nacái, níara wenàiwica máiníiyéica báawaca iicáca Dios, casaquèeyéica íiwitáise nacái, ipíchanácué máiní calúaca nía píapicha, néese namànicuéca piri báawéeri”, íimaca yái Jesúsca.

Pedir, buscar y llamar a la puerta

⁷ Jesús íimaca: “Pisutácué píawawa mamáalàacata Dios íicha, yásí imànicuéca piriwani. Péemiacué comparación: Picutácué mamáalàacatani, yásí pìanàacuécani. Pimáidacué mamáalàacata capì inùma néeni, yásí yàacùacuéca piriwani.

⁸ Yácáiná cawinácaalí isutéerica mamáalàacata, yeedápináca iríwani. Cawinácaalí icutéerica mamáalàacatani, yànàapinàcani. Cawinácaalí imáidéerica mamáalàacata capì inùma néeni, nàacùaca irí capì inùma. Càita nacái cawinácaalí wenàiwica isutéerica mamáalàacata Dios íicha, Dios imànipiná iríwa càide iyúwa isutáaná.

⁹ “Péemiacué comparación: Pidèniacaalícué pìiriwa, càmitacué pì irí íba isutácaalí píicha pan iyáapináwa.

¹⁰ Càmitacué pì iyáapiná àapi isutácaalí píicha cubái.

¹¹ Ewítacué báawéeyéicáanáta íiwitáiseca pía, càicáanáta cáininácuéca piicáca péenibewa, píalimácué nacái píaca nalí cayábéeri wawàsi. Néeni, ¿càmitasicué píalíawa cayábéeri íiwitáise yái Wáaniri Dios chènuníiséerica? ¡Iná iwàwacutácué

píalíacawa Dios imàníinápinácué pírí cayábéeri, pisutácaalícué ícha mamáalàacata!

¹² “Iná pimànicué áibanái irí cayábéeri càide iyúwa piwàwáaná namànica pírícué cayábéeri. Pimànicaalícué càì, yásí pimànipinácué machacàníiri iyú càide iyúwaté profeta Moisés ichùulianá piawirináimi Dios inùmaliçuise, càide iyúwaté nacái profetanái natànàaná tàacáisi Dios inùmaliçuise”, ímaca yái Jesúsca.

La puerta angosta

¹³ Néeseté Jesús ímaca nalí: “Píalimáidacué macái pichàini iyúwa peebáidacaténá nulí yéewacaténá nùasu wenàiwicacuéca pía. Càulenáca wenàiwica neebáidaca nutàacái, nawàlùacaténáwa Dios ìyacàle irìculé, càide iyúwa càulenácaalí nawàlùacawa máucuíri capìi inùma irìcubàa. Yácáiná èeri mìnanáí íiwitáise báawéeri ìyaca càide iyúwa cáucuíri capìi inùma, cáucuíri àyapu nacái, màulenácatalé manùbéeyéi wenàiwica nàacawa irìcubàa. Quéwa èeri mìnanáí íiwitáise báawéeri itéca wenàiwica yéetácáisi irìculé, aléera infierno irìculé. Màulenáca nàyaca càide iyúwa èeri mìnanáí íiwitáise ìyáaná cháí èeri irìcu, íná yéewa manùbéeyéi nàyaca èeri mìnanáí íiwitáise ìwali càide iyúwa manùbéeyéi nawàlùacaalíwa cáucuíri capìi inùma irìcubàa, cáucuíri àyapu nacái.

¹⁴ Quéwa càica núade iyúwa capìi inùma máucuíri. Nutàacái nacái càicanide iyúwa máucuíri àyapu, máinicáiná càulenáca neebáidaca nulí, càulenáca nacái nàyaca càide iyúwa núumáaná nawàlùacaténáwa Dios ìyacàle irìculé. Iná càmita máiní madécaná yàawa néré”, ímaca yái Jesúsca.

El árbol se conoce por su fruto

15 Néeseté Jesús ímaca nalí àniwa: “Picácué píichawa áibanái cachìwéeyéica. Náimaca nàwaliwa nacàlidacasa tàacáisi Dios inùmaliçuise. Càica níade iyúwa caluéyéi cuwèesi lobo ìwaliyéica oveja ímamimi nachìwáidacaténá ovejanái nanúacaténá níái ovejaca. Níái cachìwéeyéica natàanica càide iyúwacué pitàaníná nawàlùacaténácuéwa pèewiré, nawàwacáiná naméeràidacuéca pía Dios ícha, namáalàidacaténácué pía.

16 Píalimápinácué píalíacawa cachìwéeyéica nía picácaalícué càinácaalí namànica. Péemíacué comparación: Wáalíacawa macái àicu ìwali waicácaalí ìyacaná, cayábéericaalíni, càmicaalí nacái, néese báawéericaní. Càmita weedá cayábéeri uva ìyacaná áwa yúuba ícha. Càmita nacái weedá cayábéeri higuera ìyacaná tuíri ícha.

17 Macái cayábéeri àicu idènìaca ìyacanáwa cayábéeriwa, yá nacái macái báawéeri àicu idènìaca ìyacanáwa báawéerita nacái.

18 Canáca cayábéeri àicu yáaliméeri idènìaca ìyacanáwa báawéeri. Canáca nacái báawéeri àicu yáaliméeri idènìaca ìyacanáwa cayábéeri. Càita nacái píalimácué píalíacawa báawaca náiwitáise, níara cachìwéeyéica, piicácáinácué càinácaalí namànica.

19 Càide iyúwa wàucacaalí macái àicu canéeyéica irí ìyacaná cayába, weemácaténá nía quichái irìcu, càita nacái Dios yùuwichàidapíná nía quichái irìcu cawinácaalí wenàiwica càmíyéica imàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná.

20 Càitacué píalimápiná píalíacawa báawaca náiwitáise, níara cachìwéeyéica, piicácáinácué càinácaalí namànica”, ímaca yái Jesúsca.

No todos entrarán en el reino de Dios

21 Jesús íimaca: “Madécaná wenàiwica náimaca nulí: ‘Wáiwacali’, quéwa càmita macáita nawàlùapináwa Dios ìyacàle ìriculé Dios icùacatalé macáita chènuniré. Cawinácaalí wenàiwica imàníyéica càide iyúwa Núaniri Dios chènuníséeri iwàwáaná níawamita yáalimápiná iwàlùacawa néré.

22 Imáalàacaalípináwa yái èeriquéi, yá madécaná náimapiná nulí: ‘Wáiwacali, wacàlidacaté nalí pitàacái. Wáucacaté demonio wenàiwica ícha píipidená ìwali. Wamànicaté nacái píipidená ìwali madécaná wawàsi càmliri wenàiwica idé imànica’, càipiná náimaca nulí.

23 Quéwa núumapiná nalí: ‘Càmita núalíacué nuicáca pía. Píacuéwa nuícha, píacué imàníyéica ibáyawanáwa’, càipiná núumaca nalí”, íimaca yái Jesúsca.

Las dos bases

24 Jesús íimaca: “Péemiacué comparación: Cawinácaalí wenàiwica yéemièrica nutàacái, imànicaalí nacái càide iyúwa núumáaná, yái wenàiwica ìyaca càide iyúwa cáalíacáiri asíali imàníríca icapèewa. Quéechacáwa ícaca depuíwalé. Yá asíali yàanàaca manuírí íba ìyéerica depuíwalé cáli ìricu ibàlùadacaténá icapèewa ínata. Yá imànica icapèewa íba ínata.

25 Néese unía yúuwàacawa àta inanába yéesacatalétawa. Yá yéesacái yàacawa cachàiníiri iyú capíi ìwali, yá cachàiníiri cáuli ipùaca ìwali yái capíica. Càmlíri quéwa yúuwàawa yái capíica ibàlùacáináwa íba ínata. Càide iyúwa capíi ibàlùacaalíwa mamáalàacata, càita nacái

cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái nadènlàpiná nacáucawa cà míri imáalàawa.

²⁶ Néese cawinácaalí yéemièrica nutàacái, quéwa càmita imàni càide iyúwa núumáaná, yá càicanide iyúwa máiwitáiséeri wenàiwica imànírira icapèewa càina íinata meedá.

²⁷ Yá unía yúuwàacawa. Néese inanába yéesacawa, yá yéesacái yàacawa cachàiníri iyú capìi ìwali, yá cachàiníri cáuli ipùaca ìwali yái capìica. Néese yúuwàacawa yái capìica, yá imáalàacawa macáita. Càide iyúwa capìi imáalàacaalíwa, càita nacái cawinácaalí wenàiwica cà míiyéica yeebáida nutàacái, canáca nacáuca cà míri imáalàawa”, íimaca yái Jesúsca.

²⁸ Idécanáamité Jesús imáalàidaca icàlidaca nalíni, yá macáita wenàiwica iyéeyéica néeni náináidacawa néemíaca itàacái manuísíwata yéewáidacáiná nía cáalíacáiri iyú.

²⁹ Jesús yéewáidacáiná nía càide iyúwa wenàiwica idènièrica Dios íiwitáise icàlidacaténá tàacáisi Dios inùmalícuíse. Càmita yéewáida nía càide iyúwa néewáidáaná, níara yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu Dios itàacái ìwali, yái tàacáisi profeta Moisés itànèricaté.

8

Jesús sana a un leproso

¹ Jesús iricùacatéwa dúli íinatáise, yá madécaná wenàiwica yàacawa yáapicha.

² Néese abéeri asiali cacháunéeri íimami lepra iyú yàacawa Jesús yàatalé. Yá ibàlùacawa yùulùì ipùata iyúwa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluíniná,

yéewacaténá catúulécanáca Jesús iicácani. Yá íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, núalíacawa píalimá pichùnìaca núa, piwàwacaalí quéwa pichùnìaca núa —íimaca.

³ Néese Jesús imàacaca icáapiwa cacháunéeri ìwali. Jesús íimaca irí:

—Nuwàwaca nuchùnìaca pía. ¡Cayábaca píawa! — íimaca yái Jesúsca. Yáta icháuná lepra yáawacawa íicha.

⁴ Jesús íimaca irí:

—Péemìa cayába. Picá picàlida áibanái iríni, nuchùnìaná pía. Néese píawa caquialéta sacerdote yàatalé píasáidacaténá iicá píimamiwa, yáalíacaténáwa cayábaca pía picháuná íichawa. Pité nacái ofrenda profeta Moisés ichùulìericaté wenàiwica namàacáanápíná Dios irí nachùnìacaalíwa lepra íicha, yéewacaténá macái wenàiwica yáalíacawa cayábaca pía —íimaca yái Jesúsca.

Jesús sana al criado de un capitán romano

⁵ Néeseté Jesús iwàlùacawa Capernaum iyacàlená iriculé, yá abéeri romanonái yàasu úwi íiwacaliná yàacawa Jesús yàatalé isutácaténá Jesús íicha wawàsi imànínapíná irí cayábéeri.

⁶ Yá íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, nùasu wenàiwica irìawa nucapèe irìcu. Càmíri yéewa imichàanícawa. Yùuwichàacawa manuísíwata cáiwíri iyú —íimaca.

⁷ Jesús íimaca irí:

—Uwé, wàawa. Nuchùnìacaténáni —íimaca yái Jesúsca.

⁸ Quéwa úwi íiwacaliná íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, canáca yéewanáwa nuedáca nùataléwa pía, máinicáiná cayábéerica nuícha pía, íná báica nuicáca núawawa piwéré. Pichùuliacáita ichùníanápináwa pitàacái iyúwa, yáara nùasu wenàiwicaca, yásí ichùnìacawa.

⁹ Nùaliácawa píalimá pichùnìacani pitàacái iyúwa, níacáiná nuíwacanánái nachùulla nacái núa. Núa nacái nuchùulla nùasu úwináíwa. Nuchùullaacaalí abéeri yèepùacawa, yáta yèepùacawa. Numáidacaalí abéeri, yáta yàanàaca. Nuchùullaacaalí àniwa nùasu wenàiwicawa imàníinápiná áiba wawàsi, yáta imànicani. Iná yéewa nùaliácawa píalimá pichùnìaca nùasu wenàiwica nacái pitàacái iyúwa —íimaca.

¹⁰ Idécanáami Jesús yéemìacani, yá cayábaca íináidacawa yéemìaca úwi íiwacaliná itàacái. Néese Jesús iwènúacawa, yá íimaca nalí, níái wenàiwicaca yèeyécawa yáamiwáise:

—Péemìacué cayábani, canácata nùanèeri càirica yeebáidéeri nulí manuísíwata, ibatàa Israel itaquénáinami yéenápináta, càmitàacá nùanàa càiri.

¹¹ Núumacué nacái pirí, manùbaca áibanái wenàiwica íiwitáaná nàanàpiná áiba cáli néese. Nàwacáidáyacacawa nawàlùacaténáwa Dios iyacàle iriculé icùacataléca macáita chènuniré. Néré nàyapínáca plawirináimicué yáapichawa, níái Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái.

¹² Píatacué quéwa, Dios imáidéeyéicaté quéechatécáwa, càmitacué pìyapíná Dios yáapicha chènuniré, éwitacué Abraham itaquénáinámicáanítacué pía, càmicáinácué peebáida nulí. Dios yúucacué íichawa píawa catácatelé. Néré pícháanípínácuéca,

piamíapinácuéca piyéiwa piùwichàacái iyúwa — íimaca yái Jesúsca.

¹³ Néese Jesús íimaca úwi íiwacaliná irí:

—Pèepùa picapèe néréwa, yácáiná idéca ichùnìacawa pìasu wenàiwicaca iyúwa peebáidáaná nulí —íimaca yái Jesúsca. Yáta idéca cayábacani, yái úwi íiwacaliná yàasu wenàiwicaca.

Jesús sana a la suegra de Pedro

¹⁴ Néeseté Jesús yàacawa Pedro icapèe iriculé. Iicáca néré Pedro iyéeru iculuéchúawa mecuní iyú, irièchúawa yàalubái ínatawa.

¹⁵ Iná Jesús imàacaca icáapiwa ucáapi ìwali, yáta mecuní ichàbacawa uícha. Yá umichàacawa, udàbaca ùaca nayáapiná.

Jesús sana a muchos enfermos

¹⁶ Néeseté catácaalí yàacawa, yáta yàcalé mìnanaí natéca néenanáíwa Jesús yàatalé, manùbéeyéi wenàiwica demonio idacuèyéica íiwitáise. Jesús ichùullacáita demonionái abéeri palabra iyú nàanápináwa wenàiwica íicha. Càita Jesús yúucaca demonio wenàiwica íicha. Ichùnìaca nacái macáita níái cáuláiquéeyéica.

¹⁷ Iná Jesús imànica càide iyúwaté profeta Isaías icàlidáanaté tàacáisi Dios inùmalicúise. Isaías íimacaté Dios yàasu wenàiwica ìwali: “Ichùnìaca wía, wía machawàaquéeyéica, yeedáca wáicha uláicái”, íimacaté yái profeta Isaíasca.

Los que querían seguir a Jesús

¹⁸ Néeseté Jesús iicáca manùbéeyéi wenàiwica ìwacáidáyaquéeyéicawa itéese, íná ichùullaca yéewáidacalénáíwa itéenápináni Galilea icalìsaniná abémàalé barca irìcu.

19 Ipíchwáiseté nawàlùacawa barca irìculé, abéeri yéewáidéeri wenàiwica templo irìcu yàacawa Jesús yàatalé. Yá íimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wía, nuwàwa nùacawa píapicha àta alénácaalí pìawa yéewacaténá péewáidacaléca núa —íimaca yái wenàiwicaca.

20 Néese Jesús íimaca irí:

—Píináidawa cayába quéechacáwa asáisi píalimácaalí nuéwáidacaléca pía, càulenácáiná wenàiwica nàyaca càide iyúwa nùyáaná. Péemà comparación: Yàlidunái idèniaca ibànawa, cuipìranái nacái nadèniaca namùlubèwa, núacata quéwa, yái asiali Dios néeseérica, càmita nudènia nuimácatáipináwa —íimaca yái Jesúsca.

21 Néese áiba néená, níái Jesús yéewáidacaléca, íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, pimàaca nùyaca nuénánái yáapichawa àta núaniri yéetacatalépinátawa, néese idécanáami nubàllacani, yásí nùacawa píapicha iyúwa péewáidacalé —íimaca irí.

22 Néese Jesús íimaca irí:

—Píawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé. Pimàaca nabàllaca níawácata, cawinácaalí iyéeyéica matuíbanáita Dios íicha càide iyúwa yéetánimi — íimaca yái Jesúsca.

Jesús calma el viento y las olas

23 Néeseté Jesús iwàlùacawa barca irìculé yéewáidacalénái yáapichawa. Yá nadàbaca nàacawa abémàalé Galilea icalìsaniná íicha.

24 Jesús iimáca íichawa barca irìcu. Yáta manuíri cáuli idàbaca ipùaca calìsa ìwali. Máiniri cachàinica yái cáulica. Màladàca nacái yúuwàacawa barca

irìculé, yá úni ipuniádacá yàacawa barca. Quéwa Jesús íimáca mamáalàacata.

²⁵ Iná yéewáidacalénái nacawàidacani, yái Jesúsca, yá náimaca irí:

—¡Wáiwacali, piyúudàa wía! ¡Wasawíaca wàacawa!
—náimaca Jesús irí.

²⁶ Néese Jesús íimaca nalí:

—¿Cánacué máiní cáaluca pía? ¿Cánacué càmita manuí píináidacawa piwàwawa nùwali? —Íimaca nalí. Idécanáami icàlidaca nalíni, yá ibàlùacawa, ichùuliaca cáuli, màladàca nacái wiúnápináni. Yá wiúca macáita màladàca.

²⁷ Néese níái yéewáidacaléca náináidacawa manuísíwata naicáidaca irí. Yá nasutáca néemíawa níawáaca. Náimaca:

—¿Cawináica yái asálica ichùulièrica cáuli, màladàca nacái, yásí neebáidaca càide iyúwa ichùulianá nía? —náimaca nalíwáaca.

Los endemoniados de Gadara

²⁸ Néeseté Jesús yàanàaca abéemàalé Galilea icalisaniná íicha, Gadara yàasu cáli néré, yéewáidacalénái yáapichawa. Idécanáami yàanàaca néré, yá pucháiba asianái demonio idacuèyèi íiwitáise nàacawa yéetáními icàliculèená néese. Máiníyèi calúaca nía iyúwa caluèyèi cuwèesi, càmita nabatàa áiba wenàiwica ichàbacawa néenibàa àyapulicubàa. Yá nàacawa Jesús yàatalé.

²⁹ Yá demonionái nadàbaca néemíanícawa asianái isàna iyú:

—¡Picá pisàiwica walí wawàsi, Jesús, yái Dios Iirica! ¿Pianàasica piùwichàidacaténá wía ipíchawáise wéenáiwaná yàanàaca? —náimaca.

³⁰ Mawiénita nalí manùbéeyéi marranonái yèepuníwa. Nayáaca nèepunícawa nayáacaléwa néenibàa.

³¹ Néese demonionái nasutáca Jesús ícha wawàsi. Náimaca:

—Piúcacaalí wía asianái ícha, yá pimàaca wàacawa marranonái idèericulé —námaca.

³² Jesús ímaca nalí:

—Piacuéwa —ímaca yái Jesúsca. Yá demonionái yàacawa asianái ícha, yá nawàlùacawa marranonái idèericulé. Yáta macáita marranonái nadàbaca napiacawa iyúwa máiwitáiséeyéi demonio íiwitáise iyú. Napiacawa nacaláacawa quìratàli íinatáise. Yá nacaláacawa calisa yáaculé, nàisicùmacawa macáita, níai pìráica càmiyéica Dios imàaca wadèniaca, wía judíoca, casacàacáiná walí marrano iiná.

³³ Néese níai icuèyéicaté marranonáimi napiacawa yàcalé nérépiná. Nàanàcaté néré, yá nadàbaca nacàlidaca yàcalé mìnanaí iríni, macáita yái nàyanáca, níai asianái demonio idacuèyéicaté íiwitáise.

³⁴ Iná macáita yàcalé mìnanaí namusúacawa yàcalé ícha, yá nàacawa Jesús yàatalé. Naicácani, yá nasutáca Jesús ícha wawàsi manuísíwata yèepùanápináwa nàasu cáli ícha.

9

Jesús sana a un paralítico

¹ Néeseté, Jesús iwàlùacawa barca iriculé yéewáidacalénái yáapichawa, yá nachàbacawa abémàalé Galilea icalìsaniná ícha. Yá nàanàaca Capernaum iyacàlená néré, yái Jesús iyacàleca.

² Yá abénaméeyéi wenàiwica natéca cáuláiquéeri asìali Jesús yàatalé, abéeri máapinéeri iiná macáita, cà mírica yáalimá imichàanícawa, irièricawa yàalubái íinatawa, iiméerica íinata. Néese Jesús yáaliacáiná náiwitáise manuíca náináidacawa nawàwawa Jesús ìwali ichùnànapínáni, íná Jesús íimaca cáuláiquéeri irí:

—Pía, nùacawéerináca, picá achúma piwàwa. Nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná ícha cayábacaténá píapicha Dios —íimaca yái Jesúsca.

³ Abénaméeyéi yéewáidéeyéi wenàiwica templo irícu nàyaca néré. Néemìaca Jesús itàaníca cáuláiquéeri irí, íná nadàbaca náináidacawa Jesús ìwali cà: “Yái asìali Jesús itàaníca báawéeri iyú Dios ìwali, yácáiná abéerita Dios yáaliméeri imàacaca iwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná ícha cayábacaténá náapicha Dios”, náimaca náináidacawa nalíwa nawàwalicúsewa.

⁴ Quéwa Jesús yáaliacawa náináidáanácawa. Iná isutáca yéemìawa nía:

—¿Cánacué yéewa píináidacawa càì máiní báawéeri iyú?

⁵ Máiní màulenáca wáimaca máapinéeri irí: ‘Nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná ícha cayábacaténá píapicha Dios’, càmicáiná áibanái yáalimá iicáca asáisí báisícaalí cayábacáca yáapicha Dios. Quéwa máiní càulenáca wáimaca máapinéeri irí: ‘Pimichàawa, pìpìna’, áibanái wenàiwica náalimácáiná naicáca asáisí wadécaalí wachùnìacani wataacái iyúwa, yái máapinéerica.

⁶ Iná núa, asìali Dios néeséerica, nuchùnìapíná yái máapinéerica píalíacaténácuéwa Dios idéca ichùuliaca núa numàacáanápíná nuwàwawa

wenàiwicanáí ibáyawaná ícha cháí èeri irìcu cayábacaténá náapicha Dios —íimaca yáí Jesúsca. Néeseca Jesús íimaca máapinéeri irí:

—Pimichàawa, peedá pìalubáíwa, pèepùawa picapèe néréwa —íimaca yáí Jesúsca.

⁷ Néese yáí máapinéeri imichàacawa, yá yàacawa icapèe néréwa.

⁸ Níái wenàiwica iyéeyéica néré, naicáca iyúwa iyáaná, yá cáaluca nía. Nàaca Dios icàaluíná imàacacáiná ichàiniwa abéeri wenàiwica irí ichùnìacaténá cáuláiquéeyéi.

Jesús llama a Mateo

⁹ Jesús yàacatéwa capli ícha, yá iicáca núa, núa Mateoca, yáawinéericawa aléera nuedácatalécaté plata nuénánái judío íchawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná. Néese Jesús íimaca nulí:

—Aqualé, pìawa núapicha, iyúwa nuéwáidacalé —íimaca nulí yáí Jesúsca. Yá numichàa nùacawa Jesús yáapicha.

¹⁰ Néese Jesús idècunitàacá iyáaca iyáacaléwa nucapèe irìcu, yá madécaná wenàiwica nàanàaca néré, áibanái yeedéeyéica plata néenánái judío íchawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná, áibanái cabáyawanéeyéi nacái. Yá náawinacawa Jesús yáapicha, wáapicha nacái, wía Jesús yéewáidacaléca, nayáacaténá nayáacaléwa wáapicha.

¹¹ Néese fariseonái naicáca nía, íná náimaca walí, wía Jesús yéewáidacaléca:

—Yái yéewáidéericuéca pía, ¿cáná iyáa iyáacaléwa náapicha níái yeedéeyéica wáicha plata romanonái yàasu gobierno irípiná, nía nacái cabáyawanéeyéica wenàiwicaca? —náimaca.

¹² Quéwa Jesús yéemìacani, yá ímaca fariseonái irí:

—Péemìacué comparación: Máuláicacaalí wenàiwica, yá càmita nawàwacutá abéeri ichùnièripiná nía. Quéwa áibanái idènièyéica uláicái nawàwacutácani, yái ichùnièripináca nía. Càita nacái wenàiwica ínáidéeyéica mabáyawanáca, càmita nacutá abéeri ichùnièripiná náiwitáise nabáyawaná íchawa. Quéwa áibanái wenàiwica yáliyéyiwa cabáyawanáca, níata icutáca abéeri iwènúadéeripiná náiwitáise báawéeri ícha.

¹³ Càmitacué péewáidawa cayába Dios itàacái ìwali. Pìacué péewáidacawa càinácaalí ímáaná yái tàacáisi profeta itànèericaté Dios inùmaliçuise. Dios ímacaté: ‘Ewitacué pinúacáaníta madécaná pipìrawa iyúwa sacrificio pìacaténácué nucàaluíniná, càicáaníta caná iwèni meedá nuicáca culto pimáníricuéca càmicaalícáwa piicáca áibanái wenàiwica ipualé, piyúdàacaténácué nía’, ímaca yái Diosca. Iná cayábaca nàwacáidáyacacawa nùatalé níái cabáyawanéeyéica, nuicácaténá napualé. Càmicáiná nùanàa numáidacaténá wenàiwica ínáidéeyéica mabáyawanáca, néese nudéca nùanàaca numáidacaténá wenàiwica yáliyéyiwa cabáyawanáca nawènúadánápiná náiwitáisewa nabáyawaná íchawa —ímaca yái Jesúsca.

La cuestión del ayuno

¹⁴ Néeseté Juan el Bautista yéewáidacalénái nàanàaca Jesús yàatalé. Yá nasutáca néemìawa Jesús. Náimaca irí:

—Wamàacaca wáichawa wayáacaléwa manùba yàawiría, fariseonái nacái, wasutácaténá wíawawa Dios ícha manuísíwata. ¿Cáná càmita namàaca

náichawa nayáacaléwa, níái péewáidacaléca, nasutácaténá níawawa Dios ícha? —náimaca.

¹⁵ Néese Jesús ímaca nalí:

—Péemíacué comparación: Asíali icásàacaalíwa, yá imáidaca yàacawéeyéináwa asíanái naicácaténá icásàacawa casímáiri iyú. Idècunitàacá ìyaca náapicha, càmita yéewa achúmaca nawàwa. Iná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa. Quéwa áiba èeriwa, áibanái itéca náichawani. Néese namàacapíná náichawa nayáacaléwa, níái yàacawéeyéinámica achúmacáiná nawàwa néenialípiná. Càita nacái nuéwáidacalénáica, càmita yéewa achúmaca nawàwa idècunitàacá nùyaca náapicha. Iná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa, nùyacáiná náapicha.

¹⁶ “Péemíacué áiba comparación: Càmita wadé wachanàidaca éwisàimi wabàlewa wàlisài wáluma yémami iyú. Wamànicaalí càì, yásí wàlisài wáluma yémami imàacacawa, yá icacanáidaca éwisàimi bàlesi, yá quéwanáta manuíca icháuná.

¹⁷ Càita nacái càmita wadé wàucùaca wàlisài uva ituní éwisàimi ímamisi irìculé. Wamànicaalí càì, yásí uva ituní idàbaca isáacawa dàchidàchiwaca inànìacubàa, néese éwisàimi ímamisi icacanácawa, càmicáiná yáalimá imulacàacawa yàacawa. Yá yúucacawa wáicha macáita uva ituníca, ímamisi nacái. Iná wàucùaca wàlisài uva ituní wàlisài ímamisi irìculé. Yásí wacùaca nía cayába, yái uva ituníca, ímamisi nacái. Càita nacái nuéwáidacalénái yeebáidéeyéica nutàacái wàlisài, càmita nàya càide iyúwa fariseonái yàasu bàaluisàimi tàacáisi ímáaná”, ímaca yái Jesúsca.

La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús

18 Idècunitàacá Jesús itàaníca nalí, yá abéeri judío íiwacaliná yàanàacaté Jesús yàatalé, yá ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa Jesús irí yàacaténa Jesús icàaluíniná. Néese judío íimaca Jesús irí:

—Nuídu idéca yéetácawa siùcasíwataácáwa. Quéwa pìacaalíwa ùatalé pimàacacaténa picáapiwa ùwali, yásí cáuca úa àniwa —íimaca.

19 Jesús yàacawa yáapicha, wía nacái yéewáidacalénái wàacatéwa Jesús yáapicha.

20 Abéechúa inanái ùacawa manùbéeyéi wenàiwica yèewi. Cáláicacaté úa doce camuí, uíraná yàacawa uícha mamáalàacata. Uái inanáica ùacawa Jesús yáamiwáise mawiénita irí, manùbéeyéi wenàiwica yèewi. Yá udunùaca ibàle ipùata ìwali.

21 Umànica càì uínáidacáináwa ùacawa: “Nudunùacaalí ìwali, éwita ibàle ìwalicáaníta meedáni, yásí báisíta cayábaca núatá”, càì úumaca uínáidacawa ulíwa uwàwalìcuísewa.

22 Quéwa Jesús iwènúa iicáidaca ulí, yá íimaca ulí:

—Picá achúma piwàwa. Pidéca pichùnìacawa pimàacacáiná piwàwawa nùwali —íimaca yái Jesúsca. Yáta cayábaca úa uláicái íicha.

23 Néeseté Jesús yàanàaca judío íiwacaliná icapèe néré, yá iicáca áibanái ipùlièyéi íwa. Nàwacáidáyacacatéwa nabàlìacaténa yéetéechúamiwa. Aibanái nacái náicháaníca uíwitáise mi, néemíaníca nacáiwa cachàiníri iyú càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná.

24 Jesús yáalíacawa icáucàidáanápínaté úái yéetéechúamicawa, íná íimaca nalí:

—Pimusúacuéwa macáita, úacáiná sùmàuca cà míchúata yéetáwa, uimácáicata ùyaca —íimaca yái Jesúsca, yáalíacáináwa icáucàidáanápínaté úa.

Néese níái wenàiwicaca naicáaníca Jesús iquíniná, náalíacáináwa báisíiri iyúcani uétácatéwa.

²⁵ Quéwa Jesús imusúadaca nía canánama capìi íicha. Néese iwàlùacawa sùmàumi irìacatalécawa, Yá íbàaca ucáapi íwali úái yéetéchúamicawa, yá umichàacawa, cáuca úa àniwa.

²⁶ Néesetécáwa macáita wenàiwica iyéeyéica mawiénita irí yái yàcaléca néemìacaté uináwaná íwali Jesús imichàidáanáté úa yéetácáisi íicha.

Jesús sana a dos ciegos

²⁷ Jesús imusúacatéwa nacapèe íicha, yá pucháiba matuíyéi nàacawa yáamíise. Yá náimaca irí cachàiníiri iyú:

—¡Pía rey David itaquérinámica, Dios ibànuèrica walí wacuèrinápiná, wía judíoca, piicá wapualé! — náimaca irí.

²⁸ Jesús iwàlùacawa capìi irìculé, néese níái matuíyéica nàacawa yàatalé. Yá Jesús isutáca yéemìawa nía:

—¿Peebáidasicué núalimá catuíca numànicuéca pía? —ímaca yái Jesúsca. Náimaca irí:

—Báisíta, Wáiwacali, weebáida càì —náimaca.

²⁹ Néese Jesús imàacaca icáapiwa natuí íwali. Yá íimaca nalí:

—Pichùnìacuéwa càide iyúwa peebáidáanácué — íimaca yái Jesúsca.

³⁰ Yásí cayábaca natuí. Yá Jesús yàalàaca nía cachàiníiri iyú. Íimaca nalí:

—Picácué pimàaca áibanái náalíacawa cawinácaalícué ichùnìaca pituí —ímaca yái Jesúsca.

³¹ Quéwa namusúacanacáitawa capìi íicha, yáta nacàlidaca Jesús iináwaná ichùnìaca nía nalí níái nayaquewéeyéicawa.

Jesús sana a un mudo

³² Néeseté idècunitàacá matuíyéimi namusúaca nàacawa capìi íicha, yá áibanái natéca matàacáiri asìali Jesús yàatalé. Demonio idacùaca matàacáiri íiwitáise, íná càmita yáalimá itàaníca.

³³ Yá Jesús yúucaca demonio asìali iwàwalìcuíse. Néese matàacáiri idàbaca itàaníca. Yá áibanái wenàiwica iyéeyéica néeni náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí. Yá náimaca nalíwáaca:

—¡Canácaté waiquéericáwa càiri wawàsi cháí wàasu cáli Israel néenibàa! —náimaca.

³⁴ Quéwa abénaméeyéi fariseo náimaca Jesús ìwali:

—Demonio íiwacalináquéi idacùaca íiwitáise yái asìalica Jesús. Iná yéewa yúucaca demonio wenàiwica íicha demonio íiwacaliná íiwitáise iyú —náimaca Jesús ìwali.

Jesús tiene compasión de la gente

³⁵ Jesús yàacaté ipáchiaca macái manuíri yàcalé irìculé, púubéeri yàcalé irìculé nacái. Yá yéewáidaca wenàiwicanái macái judiónái imanùbaca yéewáidacàalu irìcu. Yá icàlidaca nalí càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Ichùnà nacái cáuláiquéeyéi wenàiwica, cáiwíiri íicha nacái, macái íiwitáaná.

³⁶ Catúulécanáca Jesús iicáca nía máinícáiná achúmaca nawàwa nàuwichàacáinatéwa madécaná yàawiría. Càica níade iyúwa ovejanái canéeyéica icuèriná, iméerèeyéicawa meedá, canácáinaté abéeri yéewáidéripiná nía Dios ìwali, níái wenàiwicaca.

³⁷ Iná Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca:

—Báisíta, madécaná wenàiwica nawàwa neebáidaca nutàacái. Péemiàcué comparación: Càica níade iyúwa bànacalé ituíná quíréeri yéeníwaná yàanàacaalí wenàiwica needácatáipiná nabànacalewa. Quéwa máisibáanatacué pía, icàlidéeyéipiná nalí nutàacái.

³⁸ Iná pisutácué Dios ícha, yái càiride iyúwa bànacalé íiwacali, ibànùanápiná yàasu wenàiwicawa íibaidéeyéipiná írí, nacàlidacaténá wenàiwicanái írí nuínáwaná ìwali, yéewacaténá neebáidaca nulí. Yásí wàwacáidaca nía Dios yàasu wenàiwicanáipiná càide iyúwa wenàiwica needácaalí nabànacale ìyacanáwa — íimaca yái Jesúsca.

10

Jesús escoge a los doce apóstoles

¹ Néeseté Jesús imáidaca yàataléwa wía, wía docéeyéica imanùbaca yéewáidacaléca. Yá imàacaca walí íiwitáisewa wáucacaténá demonio wenàiwicanái ícha, wáucacaténá náicha nacái macái uláicái íiwitáaná, cáiwíiri nacái.

² Wía docéeyéica imanùbaca apóstolca íipidenéeyéica cà: quéecha Simón, íipidenéeri nacái Pedro; yá nacái iméeréeri íipidenéeri Andrés; nía nacái Zebedeo yéenibeca, ibèeri íipidenéeri Santiago, yá nacái iméeréeri íipidenéeri Juan;

³ yá nacái Felipe; Bartolomé nacái; Tomás nacái; núa nacái Mateo, núa yái yeedéericaté plata nuénánái judío íchawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno írípiná; yá nacái Santiago, yái Alfeo ìirica; Tadeo nacái;

⁴ yá nacái Simón, ípidenéeri nacái celote; yá nacái Judas Iscariote, yái itéeripinácaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, nanúawani.

Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios

⁵ Jesús ibànùacaté wía doce wamanùbaca wacàlidacaténá itàacái. Càì yàalàaca wía: “Picácué pìawa càmiyéi judío yàasu cáli ínatalé, picácué nacái piwàlùawa yàcalé irìculé iyéeyéica Samaria yàasu cáli ínata.

⁶ Pìacué nàatalé níawamita Israel itaquénáinámica iyéeyéica càide iyúwa ovejanái iméerèeyéiwa, canéeyéica icuèriná, nawènúadacáiná náiwitáisewa Nacuèriná Dios íchawa, canáca nacái abéeri yéewáidéeripiná nía Dios ìwali.

⁷ Pìacué picàlidaca nalíni Dios icùanápíná macáita mesúnamáita.

⁸ Pìchùnìacué cáuláiquéeyéi wenàiwica, pimichàidacué nacái yéetéeyéimiwa yéetácáisi ícha, pìchùnìacué nacái cacháunéeyéi ímami lepra iyú, piúcacué demonio wenàiwica ícha. Nudéca numàacacuéca pirí núiwitáisewa mawèníri iyú, íná picácué picobra nía cawinácaalí wenàiwica pìchùnìeyéica.

⁹ “Picácué píté iwèni pìasu bolsa irìcuwa, orocáaníta, plata nacái, cobre nacái.

¹⁰ Picácué píté saco, pucháiba bàlesi nacái; picácué peedá piríwa wàlisài costiza nacáiri, àicu nacái. Cawinácaalí wenàiwica piyúudèeyéipínácuéca iwàwacutá nàaca piyáapínácuéwa.

¹¹ “Pìacuéwa yàcalé irìculé, picutácué abéeri cáimiétacanéeri iwàwéerica yéemìaca picàlidáanácué

nalí nutàacái. Yá piyamáacuéwa icapèe irìcu àta pèepùacatalétacuéwa yàcalé irìcuíse.

¹² Piwàlùacuéwa icapèe irìculé, yá pitàidacué wenàiwicanáí iyéeyéica néré, pisutácué nalí Dios imànínapíná nalí cayábéeri.

¹³ Cayábacaalí náiwitáise níái capìi irìcuíyéica, yásí Dios imànica nalí cayábéeri càide iyúwacué pisutáaná íicha. Quéwa, càmicaalí cayába náiwitáise, néese Dios càmita imànipíná nalí cayábéeri.

¹⁴ Quéwa, càmicaalícué nawàwa needáca nàataléwa pía, càmita nacái nawàwa néemíaca picàlidáanácúé nalí nutàacái, néese pimusúacuéwa capìi irìcuíse, yàcalé irìcuíse nacái, yá pichùpiacué cáli ichùmalé piabàli íichawa naicápiná, càide iyúwa wáiwitáise iyáaná, wía judíoca, píasáidacaténácúé nalí Dios yùuwichàidáanápíná nía.

¹⁵ Péemíacué cayábani, èeri imáalàacaalípináwa, Dios yùuwichàidapíná báawéeyéi wenàiwica, yásí yùuwichàidapíná níawa càmiyéicué yeedáca yàataléwa pía máiní yáwanáí Sodoma iyacàlená mìnánáimi íicha, Gomorra iyacàlená mìnánáimi nacái”, íimaca walí yái Jesúsca.

Persecuciones

¹⁶ Néeseté Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca: “¡Péemíacué cayába! Nubànùacué pía nèewiré níara èeri mìnánáica cuwèesi lobo nacáiyéi íiwitáise, báawéeyéica iicáca Dios, báawéeyéi nacái iicáca Dios yáasu wenàiwica. Piyapínácuéca nèewibàa càide iyúwa oveja càmiyéi yáalimá ipéliaca caluyéyi cuwèesi lobo íipunita iwàwéeyéica iyáaca oveja. Iná iwàwacutácué cáalíacáica píiwitáise, piicácué píichawa piùwidenáicawa, càide iyúwa cáalíacáiri

àapi iicáaná íchawa yùuwidenáíwa ipíchaná áibanái ichìwáidacuéca pía. Quéwa iwàwacutácué mabáyawanáca pía, càmitacué nacái pimàni áibanái irí báawéeri. Piyacué càide iyúwa unùcu cà míchúa imàni áibanái irí báawéeri.

¹⁷ Picácué píchawa áibanáicáiná náibàapínácuéca píawa nacháawàacaténácué piináwaná ìwali yàcalé ìiwacanánái irí, nacapèedáidacaténácué nacái píawa judíonái yéewáidacàalu irícu.

¹⁸ Yá natépinácuéca píawa nacháawàacaténácué piináwaná ìwali nacuèrinánái iríwa, náiwacanánái irí nacáíwa, níái icuèyéica cáli, peebáidacáinácué nutàacái. Càita píalimápinácué picàlidaca nalí nuináwaná ìwali, níái èeri mìnánái icuèrinánáica, nía nacái cà míiyéica judío.

¹⁹ Náibàapínácué natéwa pía nacháawàacaténácué piináwaná ìwali nacuèrinánái iríwa, quéwa picácué achúma píináidacawa piwàwawa ìwali yái tàacáisi iwàwacutéericuéca picàlidaca nalí, càinácaalí iyú nacái yéewanápiná picàlidaca piináwaná ìwaliwa. Néese cué péenáíwaná yàanàacaalíwa picàlidáanápiná piináwaná ìwaliwa, yásí Dios imàacacué píalíacawa càinácaalí iyú iwàwacutáaná picàlidaca nalíni.

²⁰ Càmicáinácué pía yái cà icàlidéeripínácani, néese Espíritu Santo Wáaniri Dios ibànuèrica imàacapínácué pitàanáca Dios inùmalícuíse.

²¹ “Néenialípiná wenàiwicanái nacháawàapíná néenánáisiwawa áibanái irí néetáanápináwa neebáidacáiná nutàacái. Aibanái nasèenái nacái nacháawàapíná néenibewa néetáanápináwa neebáidacáiná nutàacái. Aibanái néenibe nacái nawènúadapíná náiwitáisewa nasèenái íchawa, yá nanúaca nasèenáiwawa.

22 Macái èeri m̀nanáí báawapínacué naicáca píaawa peebáidacáiná nutàacái, quéwa cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata àta néetacatalétawa, Dios iwasàapíná níawa yàasu yùuwichàacáisi íchawa.

23 Namànicaalícué pírí báawéeri abéeri yàcalé irìcu, néese pípiacuéwa áiba yàcalé irìculé. Péemiacué cayába, núa asíali Dios néeséerica ǹnanàpíná ipíchawáise pimáalàidacué picàlidaca nuináwaná ìwali macái yàcalé irìcu iyéeyéica Israel yàasu cáli íinata.

24 Péemiacué comparación: Abéeri yéewáidacalé càmita yéewa cachàinica ícha yái yéewáidéericani, càmita yéewa nacái áiba íbaidéeri cachàinica íiwacali íchawa. Càitacué nacái càmita yéewa cachàinica pía nuícha. Wenàiwica náináidacawa píwalícué càide iyúwa náináidáanáwa ǹwali.

25 Píacué nuéwáidacaléca, iwàwacutácué piwàwaca píyaca càide iyúwa ǹyáaná, yái yéewáidéericuéca pía, càide iyúwa yàasu wenàiwica iwàwáaná ìyaca càide iyúwa íiwacali ìyáaná. Aibanáí càmiyéi yeebáida nutàacái náimaca ǹwali Beelzebúcasa núa, yái demonio íiwacalináca. Iná ǹalàacuéca pía náicha, náimáanàpínacué píwali càiri báawéeri tàacáisi nacái, píyacáinácué càide iyúwa nucapèe irìcuíyéica, nuénánáisiwa”, íimaca walí yái Jesúsca.

A quién se debe tener miedo

26 Jesús íimacaté walí: “Iná picácué cáalu pía èeri m̀nanáí ícha, càmicáiná náalimá nabàaca nabáyawanáwa càiripináta. Aiba èeriwa macáita náalíacawa ìwali.

27 Càita nacái, picácué pibàaca náicha nutàacái. Yái nucàlidéericuéca pirí ibàacanéri iyú, iwàwacutácué picàlidaca nalíni amalánama. Yái nucàlidéericuéca pirí iwali méetàuculé áibanái íicha, pìacué picàlidaca cachàiníiri iyúni àta macái néemiàcatalétani.

28 Picácué cáalu pía èeri mìnanáí íicha yáaliméeyéica inúacuéca pía quéwa càmitacué náalimá nanúacuéca piwàwa cáuri. Néese, iwàwacutácué cáaluca pía Dios íicha, yái yáaliméerica yeedácuéca picáuca, yúucacaténácué pía nacái infierno irìculé, yái quichái càmirica ichacàwa càiripinéerita ìyaca.

29 Péemiàcué comparación: Aibanái nawéndaca pucháiba màsibèe púubéeyéi abéeri moneda ìwaliná càmicáiná cawèni màsibèe púubéeyéica. Quéwa éwita càmiyécáanáta cawèni nía, càicáanáta Wáaniri Dios yáalíacawa nàwali, icùa nacái nía. Càmita yéewa abéeri màsibèe achúméri yéetácawa càmicaalícáwa Dios imàacaca yéetácawa.

30 Càita nacái Dios icùacuéca pía. Yáalíacuéca macáita pìwali, àta càisimalénácaalícué píiwita ibáiná, yáalía nacáíwa Dioscáiná idéca iputàaca nía abéerinamata; càita Dios yáalíacawa pìwalícué.

31 Iná picácué cáalu pía wenàiwicanái íicha, cawènicáiná Dios iicácuéca pía náicha níái màsibèe púubéeyéica manùbéeyéica”, íimaca walí yái Jesúsca.

Los que reconocen a Jesucristo delante de los hombres

32 Jesús íimacaté walí, wía yéewáidacaléca: “Cawinácaalí wenàiwica icàlidéerica iináwanáwa yeebáidaca nutàacái wenàiwicanái yàacuésemi,

yásí núa nacái nucàlidapíná iináwaná ìwali nùasu wenàiwicacani Núaniri Dios chènuníiséeri iríwa.

³³ Quéwa cawinácaalí càmírita icàlida iináwanáwa yeebáidaca nutàacái wenàiwicanái yàacuéseemi, yásí núa nacái nucàlidapíná iináwaná ìwali, càmita nùasu wenàiwicacani Núaniri Dios chènuníiséeri iríwa”, íimaca walí yái Jesúsca.

Jesús, causa de división

³⁴ Jesús íimacaté walí nacái: “Picácué pínáidawa wenàiwicanái nàypapíná matuíbanáita náapichawáaca nudécáaníta nùanàaca. ¡Càmírita! Néese, càmítapíná abédanama náiwitáise nùwali.

³⁵ Nudéca nùanàaca, íná aslanái nàuwideca namànipínáca náaniriwa, inanái nacái nàuwideca namànipíná náatúawa, nayéeru nacáíwa.

³⁶ Càita macáita nàuwideca namànipíná néenánáisiwawa, níacáiná abénameéyèi neebáidapíná nulí, quéwa áibanái càmita neebáida nulí.

³⁷ Cawinácaalí cáininéerica iicáca nuícha yáaniri, yáatúa nacáíwa nuícha, càmita yéewa nùasu wenàiwicacani. Aibacaalí nacái cáininéerica iicáca nuícha líriwa, íidu nacáíwa nuícha, càmita yéewa nùasu wenàiwicacani.

³⁸ Iwàwacutá nùasu wenàiwica matuíbanáiri iyú imàaca áibanái nàuwichàidacani nùwalíise, naicáaní nacái iquíniná, éwita nanúacaalíni cruz ìwali yeebáidacáiná nutàacái. Iwàwacutá nacái imànica macáita càide iyúwa nuchùulianá. Cawinácaalí càmírica imàni càì, càmita yéewa nùasu wenàiwicacani.

³⁹ Aibacaalí càmírica iwàwa yeebáida nutàacái ipíchaná yùuwichàacawa nulípiná, canáca irí

icáuca cà míri imáalàawa. Quéwa cawinácaalí yeebáidéerica mamáalàacata nutàacái, éwita nanúacaalíni, yácata idènièripiná icáucawa cà míri imáalàawa”, ímaca walí yái Jesúsca.

Premios

⁴⁰ Néeseté Jesús ímaca walí àniwa: “Cawinácaalí yeebáidéericuéca pitàacái, yeebáidapiná nacái nutàacái. Néese nacái, cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái, yeebáidapiná nacái itàacái, yái Dios ibànuèrica núa aléi.

⁴¹ Aibacaalí wenàiwicanái yeebáida Dios yàasu profeta itàacái, namànicaalí nacái profeta irí cayábéeri profeta icàlidacáiná nalí Dios itàacái, yásí Dios yàapiná nalí cawèníri càiride iyúwa Dios yàaná cawèníri yàasu profeta iríwa. Aibanái wenàiwica neebáidacaalí itàacái cayábéeri íiwitáise, namànicaalí nacái irí cayábéeri cayábacáiná íiwitáise, yásí Dios yàapiná nalí cawèníri càiride iyúwa Dios yàaná cawèníri cayábéeri íiwitáise irí.

⁴² Cawinácaalí imànírca cayábéeri nuéwáidacalénái cà míiyéi cachàini irí, nùasunáicáiná nía, Dios yàapiná irí cawèníri iyúudàacáiná níai yeebáidéeyéica nutàacái. Ewita yáalimácáaníta yàaca nàiraca meedá casalíniri úni, càicáaníta Dios yàapiná irí cawèníri iyúudàacáiná nùasunái”, ímaca walí yái Jesúsca.

11

Los enviados de Juan el Bautista

¹ Néeseté Jesús idécanáamité yàalàaca wía docéeyéi yéewáidacaléca, yá yàacawa yéewáidacaténá

wenàiwicanáí áibanáí ìyacàle irìcu, yáara cálica, icàlidaca nacáí nalí yáí cayábéeri tàacáísica.

² Néenialíté Juan el Bautista, ìyéerica presoíyéí ibànàlicu, yéemìaca ìwali yáí Cristo imàníirica. Néese Juan ibànùaca yéewáidacalénáíwa abénaméeyéí nàacaténáwa Jesús yàatalé.

³ Juan iwàwacaté nasutáca néemìawa Jesús asáísí báisícaalí Dios néeséericani, yáí wenàiwica Dios ibànùèripinácaté judío icuèrinápiná, néese càmicaalí yáníí, yá iwàwacutá nacùaca áibata yàanàaca.

⁴ Néese Jesús íimaca nalí: “Pèepùacuéwa Juan yàatalé. Picàlidacué Juan iríni pidéénácuéca piicáca numànica, pidéénácuéca nacáí péemìaca nucàlidaca wenàiwicanáí irí.

⁵ Picàlidacué Juan iríni matuíyéimi idéca iicáidaca, éeruíyéimi yàabàli nacáí nadéca nàipináníca, cacháunéeyéimi íimami lepra iyú nacáí, idéca cayábaca nía uláicái íicha, màuwíiyéimi nacáí nadéca néemìaca, yéetéeyéimiwa nacáí nadéca namichàacawa yéetácáisi íicha, catúulécanéeyéí nacáí nadéca néemìaca nuwàwaca nuwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Picàlidacué Juan iríni yáalíacaténáwa idéca nùanàaca, núa Dios néeséerica.

⁶ ¡Casíimáica cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacáí mamáalàacata!” íimaca yáí Jesúsca.

⁷ Néese idécanáamité Juan yéewáidacalénáí yèepùacawa Jesús íicha, yá Jesús idàbaca icàlidaca Juan el Bautista iináwaná ìwali. Jesús íimaca wenàiwicanáí irí: “Bàaluité pìacatécué piicáca wenàiwica yèepuníiricawa chuìri cáli íinata, yáara Juanca. Càníiritaté machawàaca ííwitáise yáí

asìali piiquéricatécué, càide iyúwa masicái cáuli yáawiadáidéerica meedá.

⁸ ¿Càinásicué piicaté néré? Càmiíritaté asìali cawèníri ibàle yái piiquéricatécué. Píalíacuécawa cawinácaalí cawèníyéica ibàle iyéeyéica nacái càasuíri iyú, nàyaca cayábéeri capli irìcu càide iyúwa reynái iyáaná, icuèyéica manùbéeyéi wenàiwica.

⁹ Néese piacuécawa bàaluté manacúali yùuculé càinàwàiri piicáténaté profeta icàlidéerica tàacáisi Dios inùmaliçuise. Báisíta profetacani, yái Juanca, quéwa máiníri cachàinica áibanái profeta ícha canánama.

¹⁰ Yái Juanca, yácata yáara nacàlidéericaté ìwali tàacáisi Dios inùmaliçuise. Dios yàasu profeta itànàacaté tàacáisi Dios íméericaté Iiri iríwa. Dios ímacaté:

‘Nuchùllapiná pipíchalé nùasu wenàiwicawa icàlidéerica nutàacáywa. Yá yàapínacawa pipíchalé yàalàacaténá wenàiwica nachùnìanápíná náiwitáisewa yéewanápíná natàidaca pía cayába pianàacaalíwa nàatalé’, ímacaté yái Diosca.

¹¹ Péemíacué cayába, canácata áiba wenàiwica cachàiníri Juan ícha nèewíise macái èeri mìnaná. Quéwa cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios itàacái siúcáise, yéewanápíná Dios icùaca nía, máiní cachàinipíná nía Juan ícha, éwita càmicáaníta máiní cachàinica nía Dios iyacàle irìcu Dios icùacataléca macáita chènuniré.

¹² “Bàaluté Juan el Bautista idàbacaalíté icàlidaca Dios itàacái àta siùca nacáide, èeri mìnaná namànica báawéeri Dios yàasu wenàiwicanái irí, yá náalimáidaca namáalàidaca cawinácaalí

yeebáidéeyéica Dios itàacái, iwàwéeyéica Dios icùaca nía.

¹³ Macái tàacáisi profetanái icàlidéericaté Dios inùmaliçúise, áiba tàacáisi nacái Dios ichùulièricaté profeta Moisés itànàanápíná, macáita yái tàacáisica icàlidacaté walíni cainácaalí iyú Dios icùanápínaté yàasu wenàiwicawa. Càité nacàlidaca Dios itàacái àta Juan el Bautista yàanàacatalétaté.

¹⁴ Cawàwanátacué píalimá peebáidaca yái tàacáisica: Juan el Bautista, yácata profeta Elías nacáiri, yái iwàwacutéericaté yàanàaca ipíchawáise israelita icuèrinápíná yàanàaca.

¹⁵ Càuwíiyéicaalícué pía, péemiàcué nutàacái.

¹⁶ “Nucàlidacué pirí cainá píiwitáise, píacué wenàiwicaca iyéeyéica siùca. Péemiàcué comparación: Càicuéca píade iyúwa sùmanái yáawinéeyéicawa àyapulìcubàa bamuchúamibàa yàcalé. Néese namáidaca nanacáiyéi iríwa:

¹⁷ ‘Wadéca wapùliacuéca pirí íwa, quéwa càmítacué pilabàa; néese wadéca wacántàacuéca pirí canción càide iyúwa nacántàaná yéetéeyéimiwa ìwali, quéwa càmítacué pícháaní, càì nàimaca.

¹⁸ Càita nacái pidécuéca pimànica. Juan el Bautista yàanàacaté, yá imàacaca íchawa iyáacaléwa isutácaténá yáawawa Dios íicha manuísíwata, càmíta nacái ìira uva ituní. Quéwa píimacatécué Juan ìwali demoniosa iyaca iwàwalìcu.

¹⁹ Siùcade nudéca nùanàaca, núa asiali Dios néeséerica. Nuyáaca nuyáacaléwa, nuira nacái uva ituní. Néese píimacuéca nùwali camùnìiricasa núa, cáanáirisa iyáaca iyáacaléwa núa, casíimáicasa nacái nucàmaca, nùacawéeridáanása nacái cabáyawanéeyéi wenàiwica, nía nacái yeedéeyéica

plata néenánái judío íchawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná. Càita pímacuéca nùwali càmicáinacué piwàwa peebáidaca nutàacái. Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica Juan yàasu tàacáisi, nutàacái nacái, náasáidaca Dios idéca imàacaca cáaliácáica nía báisíiri iyú”, íimaca yái Jesúsca.

Los pueblos desobedientes

²⁰ Néese Jesús yàalàaca nía cachàiníiri iyú níái yàcalé mìnánáica aléera Jesús imànicatalécaté batéwa macáita yái càmiríca wenàiwica idé imànica. Yàalàaca nía cachàiníiri iyú càmicáinaté nawènúada náiwitáisewa Dios irípiná. Yá Jesús íimaca nàwali:

²¹ “¡Máinicué piùwichàpinácawa, píacué israelitaca ìyéeyéica Corazín ìyacàlená irìcu, Betsaida ìyacàlená irìcu nacái! Ewitacué piicácaaníta numànica pèewibàa madécaná yái càmiríca wenàiwica idé imànica, càicáanítacué càmita piwènúada píiwitáisewa pibáyawaná íchawa. Piyúunáidacuéca máiniyéica cayábaca pía náicha níara càmiyéica israelitami ìyéeyéicaté Tiro ìyacàlená irìcu, Sidón ìyacàlená irìcu nacái, ìyéeyéica méetàuculé Israel yàasu cáli íicha. Quéwa càmitaté máini báawaca nía píichacué. Càmitaté naicá áiba imànica nèewibàa càide iyúwa numàiníná pèewibàa. Quéwa naicácaalíté càiritá, yá nawènúadacaté náiwitáisewatá caquialéta Dios irípinátá, càmicáinaté máini báawéeyéica nía iyúwacué pía, yá nacái nàwalicaté nabàlesíamiwa báawéeri iicácanáwatá, napusúa nacái nàwalíisewa catáli náasáidacatenáté achúmaca nawàwa nabáyawaná ìwaliwatá.

22 Quéwa núumacué pirí, áiba èeriwa Dios yùuwichàidapiná báawéeyéi wenàiwica, yásí piùwichàapinácuécawa máini cachàiniwanái náicha, níara càmíiyéica israelita iyéeyéicaté Tiro iyacàlená irìcu, Sidón iyacàlená irìcu nacái, máinicáinacué báawéeyéica náicha pía.

23 Píacué nacái Capernaum iyacàlená mìnanáica, piyúunáidacuéca máinípiná cáimiétacanáca pía, càide iyúwa Dios iyáaná chènuniré. ¡Càmíirita! ¡Néese Dios yúucapinácué píawa irìculé yáara utàwi máiniiri depuíwaca, máinícatalé depuíwaca náicha canánama! Ewitacué piicácaníta numànica pèewibàa madécaná yái càmíirica wenàiwica idé imànica, càicáanítacué càmita piwènúada piíwitáisewa pibáyawaná íichacuéwa. Piyúunáidacuéca máiniyéica cayábaca pía náicha níara càmíiyéica israelita iyéeyéicaté Sodoma iyacàlená irìcu. Quéwa càmítaté máini báawa nía píichacué. Càmítaté naicá áiba imànica nèewibàa càide iyúwa numàníiná pèewibàacué. Quéwa naicácaalíté càiritá, yá nawènúadacaté náiwitáisewatá caquialéta Dios irípinátá, càmítaté nacái Dios imáalàidaca níatá, yá nacái nàyacàlemi Sodoma iyacaté mamáalàacatatá àta siùca nacáide, càmícáinaté máini báawéeyéi nía iyúwacué pía.

24 Iná núumacué pirí, áiba èeriwa Dios yùuwichàidapiná báawéeyéi wenàiwica, yásí piùwichàapinácuécawa máini cachàiniwanái náicha níara càmíiyéica israelita iyéeyéicaté Sodoma iyacàlená yàasu cáli íinata, máinicáinacué báawéeyéica náicha pía”, íimaca yái Jesúsca.

Vengan a mí y descansen

25 Néenialíté Jesús ímaca Yáaniri Dios iríwa: “Pía, Núaniri Dios, nùaca pírí cayábéeri, pía Nacuèrinàsàirica macáita níái iyéeyéica chènuniré, cháí èeri irícuíyéica nacái. Nùaca pírí cayábéeri pimàacacáiná nalí píiwitáisewa, níái yeebáidéeyéica pitàacái càide iyúwa sùmanái púbéeyéi neebáidáaná, yéewanápiná áiba èeri m̀nanái iyúunáidéeyéi cáalíacáica càmita náalimá náalíacawa píiwitáise ìwali.

26 Báisíta, Núaniri, pidéca pimànica càide iyúwaté piwàwáaná pimànica”, ímaca yái Jesúsca.

27 Néese Jesús ímaca wenàiwicanái irí: “Núaniri Dios idéca imàacaca núalíacawa macáita. Abéerita Núaniri yáaliéri báisíiri iyú nùwali, yái lírica. Abéerita núa, yái lírica, yáaliéri báisíiri iyú Núaniri ìwali, abéerita nacái cawinácaalí wenàiwicanái numàaquéeyéica yáalíaca Núaniri ìwali, càide iyúwa nuwàwáaná, yái lírica.

28 Aquialécué nùatalé, peebáidacué nutàacái, píacué macáita chamaléeyéica. Pidécuéca píibaidaca cachàiníiri iyú pimànicaténácué macáita càide iyúwa áibanái ichùulianácué pimànica càulenéri wawàsi Dios irípiná. Píacué nacái achúméeyéica ínáidacawa iwàwawa ibáyawaná ìwaliwa, aquialécué nùatalé, yá numàacacué piyamáidaca píawawa càulenéri wawàsi íicha, numàacacué nacái nuwàwawa píbáyawaná íicha.

29 Peebáidacué nutàacái, pimànicué nacái càide iyúwa nuchùulianácué pía. Pimàacacué nuéwáidaca pía, piyacaténácué càide iyúwa nùyáaná, núa càmíríca caluéri íiwitáise, núa càmíríca cáimacái iicá yáawawa. Nùacawéeridapínácué pía, wáibaida nacái wáapichawáaca. Càitacué píalimápiná

piyamáidacawa pibáyawaná íchawa, ícha nacái yái càulenéri wawàsi áibanái ichùulièricuéca pimànica Dios irípiná.

³⁰ Càmita máini càulenácué pícha peebáidáanápínácué nutàacái, pimànínapínácué nacái càide iyúwa nuchùulianácué pía, nùacawéridacáinácué pía, numàacapínácué nacái casímáica pía”, ímaca yái Jesúsca.

12

Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo

¹ Néenialité áiba sábado judiónái iyamáidacatáicawa Jesús yèepunícawa àyapulicubàa bànacalé yèewibàa, wáapicha wía yéewáidacaléca. Yá máapica wía, íná weedáca achúmáanata trigo ituíná bànacalé ícha wayáapínáwa, judío íiwitáise imàacacáiná wenàiwica needáca nayáapínáwani achúmáanata iyacáná áibanái ibànacale yéená, máapicaalí nía.

² Fariseonái naicácaté weedáca bànacalé iyacáná, yá naicáca yái wamànírica iyúwa íbaidacalési ínáté náimaca Jesús irí:

—Piicáca yái namànínáca. Péewáidacalénái náibaidaca siùca sábado wayamáidacatáicawa. Dios càmita imàaca wáibaidaca siùca èeri —náimaca irí.

³ Néese Jesús ímaca nalí:

—Pidécuéca piimáichaca tàacáisi piléericuéca Dios itàacái irícuíse wàawirimi rey David iwali, bàaluté máapicaalíténi, áibanái nacái yáapichéeyéi asianáica.

⁴ David iwàlùacatéwa Dios yàasu manuíri capìima íimamisíri irículé, yái israelitanái isutácatáipiná Dios ícha. Yá iyáaca pan namàníricaté Dios irí

ofrenda piná sacerdotenái iyáapiná. Ewita Dios imàacacáaníta níawamita sacerdotenái iyáaca yái panca, càicáaníta càmítaté yùuwichàida David, nía nacái asíanái yèepuníyéicatéwa yáapicha, máapicáináté nía, ínáté catúulécanáca Dios íicáca nía.

⁵ Pidécuéca piimáichaca nacái áiba tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalìcuíse. Moisés íimacaté sacerdotenái càmíta namàni nabáyawanáwa éwita náibaidacáaníta templo iricu sábado wayamáidacatáicawa. Máiní iwàwacutáca náibaidaca Dios irípiná templo iricu namànicaténá macáita càide iyúwa Dios iwàwáaná. Cachàinica templo sábado íicha iwàwacutácáiná wenàiwica nàaca Dios icàaluíniná èeri imanùbaca, sábado nacái.

⁶ Quéwa núumacué pirí, núa iyéerica cháí pèewi, cachàiníríca núa templo íicha.

⁷ Càmítacué péemla càinácaalí íimáaná áiba tàacáisi profeta Oseas itànèericaté Dios inùmalìcuíse. Dios íimacaté: ‘Ewitacué pinúacáaníta madécaná pipìrawa iyúwa sacrificio pìacaténácué nucàaluíniná, càicáaníta caná iwèni meedá nuicáca yái culto pimàníricuécasa nulí càmicaalícáwa piicáca áibanái ipualé, piyúudàcaténá nía’, íimaca yái Diosca. Báisícaalícué péemiacaté càinácaalí íimáaná yái tàacáiscatá, yá càmítacué picháawàa naináwaná ìwali báawéeri iyútá, níái nuéwáidacaléca càmíyéica imàni ibáyawanáwa.

⁸ Iná Dios idéca ichùullaca núa, asiali Dios néeséerica, numàacáanápiná nùasu wenàiwica namànica càide iyúwa nuwàwáaná, èeri imanùbaca, yái sábado nacái wayamáidacatáicawa, wía judíoca —íimaca yái Jesúsca.

El hombre de la mano tullida

⁹ Néeseté Jesús yàacawa, yá iwàlùacawa judíonái yéewáidacàalu irìculé, ìyéerica néré.

¹⁰ Iyacaté néeni abéeri asìali icáapi ituwièricawa íicha. Abénaméeyéi fariseo naicáidaca Jesús irí naicácaténá asáisí imànicaalípináté áiba wawàsi náaliméerica nacháawàaca iináwaná ìwali ìwalíise, fariseonái náimacáináté íbaidacalésicani yáí Jesús ichùnìanáca wenàiwicanái. Iná nasutáca néemìawani, náalimáidacaténá naicáwani. Yá náimaca Jesús irí:

—Wawàwa wáalíacawa càinácaalí pínáidacawa. ¿Dios imàacasica wachùnìaca cáuláiqueeyéi wenàiwica sábadò irìcu wayamáidacatáicawa? — náimaca náalimáidaca naicáwa Jesús.

¹¹ Néese Jesús íimaca nalí:

—Péemìacué comparación: Pidènlacaalícué pipìrawa oveja, néese yúuwàacaalíwa utàwi nacáichúa irìculé namusúadacatáise úni, ¿càmitasicué pimusúadacani caquialéta, éwita sábadò irìcucáaníta, yáí èeri wayamáidacatáicawa?

¹² Néeni, máiníiri cawènica wenàiwica oveja íicha. Iná ¿cánacué càmita píalíawa Dios imàacaca wamànica cayábéeri áibanái irí siùca sábadò irìcu? —íimaca yáí Jesúsca.

¹³ Néese Jesús íimaca irí yáí asìali icáapi ituwièricawa íicha:

—Piducúa picáapiwa —íimaca yáí Jesúsca. Yá asìali iducúaca icáapiwa, yáta cayábaca icáapi càide iyúwa abémàa icáapi.

¹⁴ Quéwa fariseonái namusúacanacáitawa judíonái yéewáidacàalu íicha, yá nadàbacaté

náináidacawa càinápinácaalíté iyú náalimáaná nanúaca Jesús.

Una profecía acerca de Jesús

15 Néeseté Jesús yáalíacawa náiwitáise nawàwáanáté nanúacani, yá Jesús yàacawa náicha, manùba quéwa wenàiwica yàacawa yáamiwáise. Jesús ichùnìaca macáita cáuláiquéeyéi wenàiwica yàanèyèicaté yàatalé.

16 Yá yàalàaca nía cachàinìiri iyú ipíchaná nacàlidaca iináwaná ìwali manùbéeyéi wenàiwica irí ichùnìanáté nía.

17 Càité Jesús imànica càide iyúwaté profeta Isaías icàlidáanáté tàacáisi Jesús iináwaná ìwali Dios inùmalicúise. Dios ímacaté:

18 “Yácata nùasu wenàiwica íbaidéerica nulípiná, nuedéerica íbaidáanápiná nulí. Yácata cáininéerica nuicáca, yácata casímáirica nuicáca. Yá numàacapiná irí Espíritu Santo icùacaténá íiwitáise. Yá icàlidapiná nutàacái cà míyéi israelita irí, náalíacaténáwa nuwàwaca nàyaca machacànìiri iyú.

19 Càmita itàanípiná ùuléeri tàacáisi iyú, càmita nacái yéemíanicawa. Canáca nacái yéemièri itàacái imáidáidáaná cachàinìiri iyú calle iricubàa bamuchúami yàcalé.

20 Imànìpiná cayábéeri machawàaquéeyéi irí, iicápiná nacái napualé, caw-inácaalí iwàwéeyéica yéetácawa, àta imawènìadacataléta macáita báawéeri.

21 Cà míyéi israelita yeebáidapiná itàacái, yàasu wenàiwica nacái nía”, íimaca yái Diosca.

Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio

22 Néeseté natéca matuíri asìali Jesús yàatalé, abéeri matuíri, mataàcáiri, demonio idacùacáiná íiwitáise. Yá Jesús yúucaca demonio asìali íicha, íná catuíca àniwani, itàaní nacái àniwa.

23 Néese macáita wenàiwica náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí. Yá nasutáca néemàwawa níawáaca: “¿Yátasica rey David itaquérinámi, Dios ibànuèrica wacuèrinápiná, wía judíoca?” náimaca nalíwáaca.

24 Néese fariseonái néemlàcáináni, yá náimaca nalí: “Yái asìali Jesúsca idèniaca Beelzebú íiwitáise, yái demonio íiwacalináca. Iná yéewa Jesús yúucaca demonio wenàiwica íicha Beelzebú íiwitáise iyú”, náimaca Jesús ìwali.

25 Jesús yáaliacawa náináidáanáwa. Iná íimaca fariseonái irí: “Péemlàcué comparación: Wenàiwicanái ipéliacaalí íipunitawáaca, yásí nàasu cáli imáalàacawa. Càita nacái yàcalé mìnánái, áibanái néenánái nacái napéliacaalí náipunitawáaca, néese càmita náalimá nàyaca náapichawáaca.

26 Càita nacái, canácatáita Satanás yúuca yàasu demonionáiwawa wenàiwica íicha. Satanás yúucacaalí demonio wenàiwica íichatá, yá ipéliaca meedá yáawatá. Yásí imáalàacawa nacái yái ichànicatá, yái Satanásca. Iná ¿cánácué càmita píalíwawa càmita núuca demonio wenàiwica íicha Satanás íiwitáise iyú?

27 Pidécuéca píimaca núucacasa demonio wenàiwica íicha Beelzebú íiwitáise iyú. Picháawàacaalícué nuináwaná ìwali càì mamáalàacata, yásí iwàwacutácué picàlidaca nulíni cawinácaalí ichàini iyú péewáidacalénáicué náucaca

demonio wenàiwicanáí ícha. Píalíacuéwa càmita náuca demonio Beelzebú íiwitáise iyú. Iná níata péewáidacalécuéca náasáidaca càmitacué picàlida nuináwaná ìwali báisíiri iyú.

28 Núucaca demonio wenàiwica ícha Espíritu Santo íiwitáise iyú, iná nudéca núasáidacuéca pírí Dios icùaca abéechúanaméeyéi wenàiwica pèewibàa.

29 “Núucaça demonio wenàiwica ícha nuíwítáise iyúwa, cachàinicáiná núa Satanás ícha. Péemíacué áiba comparación: Càide iyúwa cayéedéeri iyáaná, càmita cayéedéeri yáalimá iwàlùacawa iriculé áiba cachàiníiri asìali icapèeca iyéedùacaténá ícha yàasu, càmicaalícáwa cayéedéeri idacùà íchawa yái cachàiníiri asialica quéechacáwa. Iwàwacutá cayéedéeri imànica càì, yéewacaténá iyéedùaca cachàiníiri asìali yàasu. Càita nacái núalimá nudacùaca nuíchawa Satanás nuwasàacaténá ícha wenàiwica. Pidécuéca pitàanica báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali.

30 “Píacué càmiyéica abédanamata íiwitáise núapícha, piùwidecuéca pimànica núa; càmitacué piyúudàa nùwacáidaca wenàiwica Dios irípiná, néese piyúudàacuéca Satanás iméeràidacaténá wenàiwica Dios ícha meedá.

31 “Iná péemíacué cayába. Dios imàacapiná iwàwawa íchéi macái íiwitáaná báawéerica wenàiwica imàníríca, itàaníríca nacái Dios ìwali báawéeri iyú, nawènúadacaalí náiwitáisewa nabáyawaná íchawa. Quéwa wenàiwica itàanícaalí báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali, yá canácatáita Dios imàaca iwàwawa ibáyawaná ícha.

32 Aibacaalí itàaní báawéeri iyú nùwali, núa asìali Dios néeséerica, néese iwènúadacaalí íiwitáisewa

Dios irípiná àniwa, yásí Dios imàacaca iwàwawa ibáyawaná ícha. Quéwa itàanícaalí báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali, néese càmita quirínama Dios imàaca iwàwawa ibáyawaná ícha cháí èeri irìcu, càmita nacái wàlisàipiná èeri irìcu”, ímaca yái Jesúsca.

El árbol se conoce por su fruto

³³ Jesús ímacaté fariseonái irí: “Péemiacué comparación: Cayábéeri àicu yàaca walí cayábéeri yàacàsi. Báawéeri àicu idènìaca iyacanáwa báawéeri. Càita wáaliacawa macái àicu ìwali. Càita nacái píalimácué píaliacawa nùwali piicácáiná càinácaalí numànica.

³⁴ ¡Píacué càiyéide iyúwa àapi iculále! Càide iyúwa àapi imusúadáná iculálewa ínùma irìcuísewa, càita nacái càmitacué píalimá pitàaníca cayábéeri wawàsi ìwali báawacáinácué píiwitáise. Iná yái báawéeri tàacáisi pitàaníricuéca, pidécuéca pimusúadacani piwàwalícuísewa, yácáinácué piwàwa idéca ipuníacawa báawéeri tàacáisi iyú.

³⁵ Cayábacaalí wenàiwica íiwitáise, yásí itàaníca nacái cayábéeri wawàsi ìwali, yácáiná íiwitáise cayábéeri iyaca iwàwalìcu. Càita nacái báawacaalí wenàiwica íiwitáise, yásí itàaníca báawéeri wawàsi ìwali, yácáiná íiwitáise báawéeri iyaca iwàwalìcu.

³⁶ Núumacué pírí, Dios yùuwichàidapiná báawéeyéi wenàiwica èeri imáalàacaalípináwa, yá yùuwichàidapiná nía ìwalíse macái tàacáisi canéerica iwèni náiméericaté.

³⁷ Càide iyúwa pitàaníiná, yásí Dios iicáanáca pía, yácáiná pitàacái yáasáidaca càinácaalí píiwitáise. Pitàanícaalí cayábéeri wawàsi ìwali, yásí cayábaca Dios iicáca pía iyúwa mabáyawanéeri, cayábacáiná

píiwitáise, yá càmita Dios yùuwichàidapiná pía. Quéwa pitàanícaalí báawéeri wawàsi ìwali, yá báawaca Dios iicáca pía, cabáyawanéeri, báawacáiná píiwitáise, yá Dios yùuwichàidapiná pía”, íimaca yái Jesúsca.

La gente mala pide una señal milagrosa

³⁸ Néeseté abénaméeyéi fariseo, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu náimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, wawàwa waicáca pimànica wawàsi cà mírica wenàiwica idé imànica — náimaca.

³⁹ Jesús íimaca nalí:

—Píacué báawéeyéica íiwitáise, píacué nacái iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios íicha, pidécuéca pisutáca nuícha numàínápiná piicá yái cà mírica wenàiwica idé imànica, quéwa càmita numànicué pirí càiri wawàsi. Numàacacáita piicáca numàínápiná càide iyúwaté profeta Jonás ìyáanáté.

⁴⁰ Càide iyúwaté Jonás iyamáanátéwa manuíri cubái idèerìcu máisiba èeri, càita nacái núa asìali Dios néeséerica nùyapiná cáli irìcu máisiba èeri.

⁴¹ Níara cà míryéica israelita ìyéeyéicaté Nínive ìyacàlená irìcu namichàapínacawa yéetácáisi íicha èeri imáalàacaalípináwa Dios yùuwichàidacaalípiná báawéeyéi wenàiwica. Nabàlùapínáwa Dios íipunita yéewacaténá Dios icàlidaca naináwaná ìwali, càinácaalí báawéeri namàníricaté. Píacué israelita ìyéeyéica siùcade pimichàapínacué nacáíwa. Yásí Nínive ìyacàlená mìnánáimi nacháawàacuéca piináwaná ìwali, bàaluitécáiná

Nínive m̀nanáí nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná néemiácáináté profeta Jonás icàlidaca nalí tàacáisi Dios iǹumal̀cuíse. Néese, éwita ǹuyacáaníta p̀ewibàa sìucade, núa cachàiníríca íiwitáise profeta Jonás ichàini íicha, càicáaníta càmítacué p̀eebáida nulí. Iná cabáyawanácuéca Dios iicáca pía.

⁴² Ua nacáí Sur yàasu cáli íiwacalumi càmíichúa israelita umichàapínacawa yéetácáisi íicha ucháawàacaténácué piináwaná ìwali, píacué israelitaca èeri imáalàacaalípináwa Dios ỳuwichàidacaalípiná báawéeyéimi. Bàaluitécáiná ùanàaca máini déecuise cháí wàasu cáli ínatalépiná uémiacaténáté rey Salomón itàacáí máini cáaliácáica, úaliácáinátéwa Dios imàacacaté Salomón icàlidaca tàacáisi cáaliácáiri iyú. Quéwa éwita ǹuyacáanítacué p̀ewibàa, núa cachàiníríca íiwitáise rey Salomón ichàini íicha, càicáaníta càmítacué p̀eebáida nulí. Iná cabáyawanácuéca Dios iicáca pía —ímaca yáí Jesúsca.

El espíritu impuro que regresa

⁴³ Jesús íimaca nalí: “Demonio yàacaalíwa wenàiwica íicha, yásí demonio iméeràacawa chuiri cáli ínata, yá icutáca iyamáacatáipináwa. Càmicaalí demonio yàanàa iyamáacatáipináwa, yásí íimaca ínáidacawa iríwa:

⁴⁴ ‘Nuèp̀uacawa àniwa nucapèe néréwa yáara wenàiwica nudécatáiseca ǹuacawa íicha’, íimaca iríwa. Néese demonio yèep̀uacawa àniwa, yásí demonio yàanàaca wenàiwica cáiwitáiséeri càide iyúwa cayábéeri capíi máiséeri natunuérica, nachùnièrica nacáí cayába.

⁴⁵ Néese demonio yàaca ìwacáidaca yáapichawa siete namanùbaca demonio máiniyéi báawaca íicha.

Yá macáita nawàlùacawa wenàiwica iwàwaliculé, nadacùacaténá iwitáise. Yásí namànica irí báawéeri máini íicha yái báawéerica idàbáanéeri demonio imàníricaté irí quéechacáwa. Càita nacái píacué wenàiwicaca báawéeyéica piùwichàapinácuécawa máini cachàiníiri íicha yái quéechéericaté piùwichàanácuécawa”, íimaca yái Jesúsca.

La madre y los hermanos de Jesús

⁴⁶ Idècunitàacá Jesús icàlidaca wenàiwicanái iríni, néese yáatúa yàanàaca néré, Jesús yéenánái yáapicha nacái, nawàwacáinaté natàanica Jesús yáapicha. Quéwa nabàlùacawa bàacháwáise capìi íicha.

⁴⁷ Iná áiba íimaca Jesús irí:

—Píatúa, péenánái nacái nabàlùacawa bàacháwáise. Nawàwa natàanica píapicha —íimaca.

⁴⁸ Quéwa Jesús íimaca irí yái asìali icàlidéerica irí naináwaná:

—Péemìa yái núumáanaca núatúa ìwaliwa, nuénánái ìwali nacáiwa —íimaca yái Jesúsca.

⁴⁹ Néese Jesús iicáidaca walí wía yéewáidacaléca ìyéeyéica yáapicha, yá imichàidaca icáapiwa wapualé. Yá íimaca:

—Níái wenàiwicaca nuicáca nía iyúwa núatúanáiwa, nuénánái nacáiwa.

⁵⁰ Yácáiná cawinácaalí wenàiwica imànírica càide iyúwa Núaniri Dios chènuníiséeri iwàwáaná, yácata nuiquéerica càide iyúwa nuénásàiriwa, nuénásàatúa nacáiwa, núatúa nacáiwa —íimaca yái Jesúsca.

13

La parábola del sembrador

¹ Néeseté yáta èericaté Jesús imusúacawa capìi íicha yàcaténáwa Galilea icalìsaniná néré. Yá yáawinacawa càina íinata.

² Yá máini manùbaca wenàiwicanái nàwacáidáyacacawa yàatalé, íná Jesús iwàlùacawa barca irìculé, yá yáawinacawa barca irìcu. Níái manùbéeyéi wenàiwicaca nayamáacawa càina íinatata.

³ Néese Jesús yéewáidaca nía manùba comparación iyú. Yá íimaca nalí: “Abéeri asìali íbàna yàacawa ituínási. Yá yàacawa càide iyúwa náiwitáise nabànáaná ituínási, yá yàaca icasáaca yàacawa bànacalé.

⁴ Yàaca icasáaca yàacawa, yá abénaméeyéi ituínási yúuwàacawa àyapulìcubàa, yá màsibèe yàanàaca néré, yá nayáaca íimi.

⁵ Aiba ituínási yéená yúuwàacawa cáli íinata íba yèewiré, canácatáica cayába cáli ibaníiri. Yá bànacalé íimi ibacácawa ráunamáita, càmícáiná ibaní néeni cáli.

⁶ Néese èeri imusúacawa, yá icànaca cachàini, yeemáca yái bànacalé, yá chuìcani canácáiná ipìchu cayába cáaléeri, íná yéetácawa.

⁷ Aiba ituínási yéená yúuwàacawa tuíri yèewiré. Yá idàwinàacawa tuíri yáapicha, quéwa tuíri idàwinàacawa dàalawaca bànacalé yèewibàa, càmìta ibatàa bànacalé idàwinàacawa cayába.

⁸ Quéwa áiba ituínási yéená yúuwàacawa cayábéeri cáli íinata. Idàwinàacanáamiwa, yá idènìaca iyacanáwa manùba. Abénaméeyéi yéetaná nadènìaca natuínáwa cien namanùbaca, áibanái yéetaná nadènìaca natuínáwa sesenta namanùbaca, áibanái nacái nadènìaca treinta namanùbaca ituíná.

9 Càuwíyéicaalícué pía, péemìacué nutàacái”, íimaca yái Jesúsca.

El porqué de las parábolas

10 Néeseté wía Jesús yéewáidacaléca wàacawa Jesús yàatalé, yá wasutáca wéemìawani cáná yéewa icàlidaca wenàiwicanái iríni comparación iyú.

11 Jesús íimaca walí: “Dios imàacacué pialíacawa càinácaalí iyú icùaca yàasu wenàiwicawa. Càmita imàaca áibanái yáalíacawa, níái manùbéeyéi cà míyéica yeebáida itàacái.

12 Wenàiwica íináidacaalíwa cayába nutàacái ìwali, yá nacái yéemìacaalí càinácaalí íimáaná, yásí Dios imàacaca yáalíacawa mamáalàacata. Quéwa áibacaalí wenàiwica càmita íináidawa cayába nutàacái ìwali, yásí iimáicha nacái yái achúméerica yáliéricatéwa ìwali.

13 Iná nuéwáidacáita nía comparación iyú, níacáiná éwita naicácáaníta numànica yái cà mírica wenàiwica idé imànica, càicáaníta càmita nawàwa náalíacawa nùwali, cawinácaalí núa. Ewita néemìacáaníta nutàacái nàuwí iyúwa, càicáaníta càmita nawàwa néemìaca càinácaalí íimáaná yái nutàacáica.

14 Iná nàyaca càide iyúwaté profeta Isaías icàlidáaná tàacáisi Dios inùmalícuíse. Dios íimacaté israelitanái irí:

‘Ewítacué péemìacáaníta mamáalàacata piùwi iyúwa, càicáanítacué canácatáita pialíapínacuéwa càinácaalí íimáaná. Ewítacué piicácáaníta madécaná wawàsi pituí iyúwa, càicáanítacué canácatáita pialíapínáwa càinácaalí íimáaná yái piiquéericuéca’, íimaca yái Diosca.

15 Néeseté Dios ímaca israelitanái ìwali:

‘Níái wenàiwicaca, Israel itaquénáinámi, cadapùleca náiwitáise, cadapùleca neebáca nutàacái. Màuwica nía, cà míyeyí iwàwa yéemìaca nutàacái. Nadéca naimáidaca natuíwa, cà míyeyí iwàwa yáaliacawa càinácaalí ímáaná yái nutàacáica, ipíchaná nawènúadaca náiwitáisewa báawéeri ícha nuwasàacaténá nía nùasu yùuwichàacáisi íchawa’,

ímaca yái Diosca.

16 “Quéwa píacué nuéwáidacaléca, Dios imànicuéca pírí cayábéeri manuísíwata píaliacáinácué píicáca yái píiquéericuéca pituí iyúwa, pidécué nacái péemìaca càinácaalí ímáaná yái tàacáisi péemièricuéca piùwi iyúwa.

17 Péemìacué cayába, madécaná profetanái, áibanái nacái cayábéeyeyí íiwitáise nawàwacaté naicáca núa, yái píiquéericuéca, quéwa càmitaté naicá núa. Nawàwacaté nacái néemìaca yái nutàacái péemièricuéca, quéwa càmitaté néemìani”, ímaca yái Jesúsca.

Jesús explica la parábola del sembrador

18 Jesús ímaca walí: “Péemìacué yái ímáanáca, yái comparación ibànéeri ìwali.

19 Cawinácaalí wenàiwica yéemièyeyíca càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa, quéwa càmita neebáidani, càica níade iyúwa bànacalé yúuwèericawa àyapulìcubàa. Yá Satanás yàanàca, yá imàacaca naimáichaca Dios itàacái.

20 Yái ituínási yúuwèericawa cáli ínata íba yèewiré ímáanáca càicanide iyúwa wenàiwica néemìacaalí Dios itàacái, yá neebáidacani casímáiri iyú.

21 Néeseta quéwa, càmicáiná neebáida Dios itàacái báisiiri iyú, macái nachàini iyúwa, càide iyúwa canácaalí bànacalé ipìchu cayába, íná neebáida itàacái maléená èeri, càide iyúwa bànacalé yéetácaalíwa ráunamáita. Iná nadàbacaalí nàuwichàacawa Dios irípiná, neebáidacáiná itàacái, Satanás nacái yáalimáidacaalí nía namànínapíná nabáyawanáwa, yásí nayamáidaca neebáidaca Dios itàacái.

22 Yái bànacaléca yúuwèericawa tuíri yèewiré íimáanáca càicanide iyúwa wenàiwica néemlacaalí Dios itàacái, náináidacawa nacái ìwali, quéwa báawaca náináidacawa nawàwawa báawanama abéerita nàasu ìwaliwa, cháí èeri irícuírca. Cáiníná nacái naicáca nàasu cawèníriwa, nawàwacáiná càasuca nía. Macáita yái cháí èeri irícuírca ichiwáidaca nía, càmita íbatàa namànica càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càide iyúwa bànacalé idàwinàacaalíwa báawata, quéwa canácatáita cayàcanáni, càita nacái níái wenàiwicaca. Neebáca Dios itàacái báawatata, cànírita quéwa nawàwalìcuísewa, íná càmita máiní namàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná.

23 Quéwa yái bànacaléca yúuwèericawa cayábacatái cáli íimáanáca càicanide iyúwa wenàiwica néemlacaalí Dios itàacái, yá neebáidacani tàì íiméeri iyú. Yá namànica cayábéeri càide iyúwa bànacalé idènìacaalí mamáalàacata ìyacanáwa cayábéeri. Abénaméeyéí namànica cayábéeri manuísíwata càide iyúwa bànacalé idènìacaalí cien namanùbaca ìyacanáwa, macái yéetaná imanùbaca. Aibanái namànica cayábéeri càide iyúwa bànacalé idènìacaalí sesenta namanùbaca ìyacanáwa, macái yéetaná

imanùbaca. Aibanái namànica cayábéeri càide iyúwa bànacalé idènìacaalí treinta namanùbaca iyacanáwa, macái yéetaná imanùbaca”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la mala hierba entre el trigo

²⁴ Néeseté Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú. Íimaca nalí: “Péemìacué càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Iyaca càide iyúwa asìali ibànacaalí yèepunícawa ibànacalewa. Ibànaca cayábanaméerita trigo ituíná.

²⁵ Néese táiyápi, yái bànacalé íiwacali yùuwide yàanàaca trigo ibànacalená yùuculé, yá ibànaca manùba báawéeri masicái íimi trigo nacáiri íicácanáwa, cayábéeri trigosíwa ínatabàa. Yá yèepùacawa íicha, yái yùuwideca.

²⁶ Iná yéewa macáita nadàwinàacawa, néese nadènìacaalí nàyacanáwa, átata báawanaméeri masicái yásáidaca iyacanáwa báawéeri meedá.

²⁷ Néese bànacalé íiwacali yàasu wenàiwica naicáca báawéeri masicái, yá nàacawa náiwacali yàataléwa nacàlidacaténá írìni yàasu bànacalé iináwaná iwali. Náimaca írì: ‘Wáiwacali, pibànacaté cayábanaméerita ituínási. ¿Sísáaná yàanàa yái báawéeri bànacaléca imusuéricawa yèewibàa?’ náimaca.

²⁸ Yá náiwacali íimaca nalí: ‘Nùuwidequéera càì ibànaca néenibàa báawanaméeri ituínási trigosíwa yèewibàa’, íimaca nalí. Néese yàasu wenàiwicanái íimaca írì: ‘¿Piwàwasica wàaca wacacàaca íicha yái báawéerica?’ náimaca írì.

²⁹⁻³⁰ Quéwa náiwacali íimaca nalí: ‘Càmíirita. Picácué picacàa yái báawanaméerica, ipíchanácué picacàaca yáapichata yái cayábéeri trigoca.

Tàacá idàwinàacawa abédanamata trigo yáapicha àta weedácatalépináta yái bànacaléca trigoca. Néese yàasu èeri tàacáwa, nuchùullápiná nùasu wenàiwicawa yeedéeyéi bànacalé iyacáná needáanápíná yái báawéerica bànacaléca quéechacáwa, nadacùadáanápíná ibàpi iyúnama nía, yéewanápíná weemáca nía. Néese nuchùullápináca needáanápíná yái cayábéeri trigoca nùasu manuírì capìi iriculé, trigo ituíná yàalu', íimaca yái bànacalé íiwacalica", íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la semilla de mostaza

³¹ Néeseté Jesús yéewáidaca wenàiwicanáí áiba comparación iyú. Yá íimaca nalí: "Péemiacué càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa: Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa, càicanide iyúwa mostaza íimi, asìali ibànéerica ibànacale yèewiwa.

³² Ewita achúméeríinacáaníta yái mostaza íimica, càicáaníta idécanáami idàwinàacawa, yá manuícani macái bànacalé íicha, yá idàwinàacawa manuícani iyúwa àicusíwa. Iná yéewa màsibèe nàanàaca namànica namùlubèwa mostaza yéetaná yàana íinata", íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la levadura

³³ Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú. Yá íimaca nalí: "Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicanáíwa càicanide iyúwa levadura iyáaná. Inaná yèewiàdaca levadura másibàawiríacatái harina yèewi, àta macáita íbesi inísàacawa", íimaca yái Jesúsca.

El uso que Jesús hacía de las parábolas

34 Jesús yéewáidaca wenàiwicanáí macáí wawàsi ìwali comparación iyú. Yéewáidaca níái manùbéeyéi wenàiwicaca comparación yáawami iyúta.

35 Jesús yéewáidaca nía còi imànicaténá càide iyúwaté Dios yàasu profeta icàlidáanaté tàacáisi Jesús inùmaliçuise. Yáté Jesús ímaca:

“Nucàlidapiná nalíwani comparación iyúwa; nucàlidapiná nalí manùba wawàsi ìwali, càmíiyéicáwa wenàiwica yéemla iináwaná ìwali, Dios idàbacatáiseté èeriquéi àta siùca nacáide”,

ímaca.

Jesús explica la parábola de la mala hierba entre el trigo

36 Néeseté Jesús isutáca náicha wawàsi nèepùanápináwa nacapèe néréwa, níái manùbéeyéi wenàiwicaca. Yá Jesús iwàlùacawa capíi irìculé wáapicha, wía yéewáidacaléca. Néese wàacawa Jesús yàatalé. Wasutáca wéemlawani càinácaalí ímáaná yái tàacáisi icàlidéerica walí báawéeri masicáí ìwali.

37 Yá Jesús ímaca walí: “Núa, asiali Dios néeséerica, núacata yái ibànéerica cayábéeri ituínási.

38 Yái bànacalé yàalupináca ímáanáca càicanide iyúwa cháí èeriquéi. Yái cayábéeri ituínásica ímáanáca càicanide iyúwa Dios yàasu wenàiwica, yeebáidéeyéica itàacái. Yái báawéeri masicáica ímáanáca càicanide iyúwa báawéeri Satanás yàasu wenàiwica.

39 Yái nùuwide ibànéerica báawéeri masicáí, yácata Satanás. Yáta nacái èerica needácatáipináca bànacalé iyacaná, yácata èeripiná imáalàacatáipináca yái èeriquéi. Níái yeedéeyéica bànacalé iyacaná, níacata Dios yàasu ángelnái.

40 Càide iyúwa needácaalí báawéeri masicái, neemáanápíná nía quichái irícu, càipíná nacái ìyaca imáalàacaalípináwa yái èeriquéi.

41 Núa, asìali Dios néeséerica, nuchùullapíná nùasu ángelnáiwa nàwacáidáanápíná nùasu wenàiwicanái nèewíse macáita ichìwáidéeyéica wenàiwica namànínápíná nabáyawanáwa, nía nacái imàníyéica ibáyawanáwa mamáalàacata.

42 Néese nùasu ángelnáiwa yúucapíná báawéeyéi wenàiwica manuíri quichái irículéwa. Néré wenàiwica náicháanápíná, yá naamíapíná nayéiwa nàuwichàacái iyúwa.

43 Cawínácaalí imàníyéica cayábéeri càide iyúwa Dios ichùullaná, nacànapínáwa mèlumèluíri iyú càide iyúwa èeri icamaláná Wáaniri Dios ìyacàle irícuwa. Càuwíyéicaalícué pía, péemiàcué cayába nutàacái”, ímaca walí yái Jesúsca.

La parábola del tesoro escondido

44 Jesús yéewáidacaté wía àniwa comparación iyú. Yá ímaca walí: “Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa ìyaca càide iyúwa cawèníri wawàsi, áibanái wenàiwica ibèericaté cáli irículé. Néese asìali yàanàacani, yá ibàllaca àniwani. Néese, casíimáiri iyú, yàaca iwéndaca macáita yàasumiwa, yá iwènlaca iríwa yái cáli bànacalé yàalupínáca”, ímaca yái Jesúsca.

La parábola de la perla de mucho valor

45 Jesús yéewáidaca wía àniwa comparación iyú. Yá ímaca walí: “Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa ìyaca càide iyúwa cacharreròsàiri, icutéerica yàacawa perla púubéeyéi íba cayábanaméeyéi cawèníyéi.

⁴⁶ Néese asìali yàanàaca perla máini yáwanáichúa cawènica, yá yàaca iwéndaca macáita yàasumiwa, néese iwènàaca iríwa úái perla caweníchúa yáwanáica”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la red

⁴⁷ Néeseté Jesús yéewáidaca wía àniwa comparación iyú. Íimaca walí: “Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa iyaca càide iyúwa chinchorro náibèeri iyú cubái. Yá asianái yúucaca chinchorro manuiri úni yáaculé. Yá náibàaca macái cubái íiwitáaná.

⁴⁸ Idécánáami ipuníacawa yái chinchorroca, yá asianái iwatàidacani úni yáacuíse càina íinatalépiná. Yá náawinacawa nacutáca nèewíise níái cayábanaméeyéi cubáica. Needáca cayábanaméeyéi cubái nàalu irìculéwa. Quéwa náucaca náichawa méetàuculé níái báawanaméeyéica cubáica.

⁴⁹ Càita nacái èeri imáalàacaalípináwa, yásí ángelnái namusúacawa chènuníise naseríacaténá báawanaméeyéi wenàiwica cayábéeyéi wenàiwica íicha.

⁵⁰ Yá náucapiná báawéeyéi wenàiwica manuiri quichái irìculé. Néré wenàiwica náicháanípináca, naamíapiná nacái nayéiwa nàuwichàacái iyúwa”, íimaca yái Jesúsca.

Tesoros nuevos y viejos

⁵¹ Néeseté Jesús isutáca yéemíawa wía:

—¿Péemíasicué càinácaalí íimáaná yái tàacáisi nucàlidéericuéca pirí? —Íimaca walí yái Jesúsca. Néese wáimaca irí:

—Báisíta, Wáiwacali, wáalíacawa càinácaalí íimáaná —wáimaca irí.

⁵² Néese Jesús íimaca walí:

—Péemìacué comparación: Abéeri yéewáidéeri wenàiwica templo irìcu, idécanáami yéewáidacawa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa, càide iyúwa nucàlidáaná, yásí yáalimá yéewáidaca wenàiwica Dios itàacái bàaluisàimi iyú, wàlisài iyú nacái, càide iyúwa capli íiwacali imusúadacaalí yàasu cawèníriwa icuèrica icapèe irìcuwa, yái cawèníri bàaluisàimica, yá nacái cawèníri wàlisàica —ímaca yái Jesúsca.

Jesús en Nazaret

⁵³ Néeseté Jesús idécanáamité icàlidaca níai comparaciónca, yá yàacawa.

⁵⁴ Yá yàanàaca yàasu cáli néréwa, Nazaret iyacàlenáca. Néese idàbaca yéewáidaca wenàiwicanái judiónái yéewáidacàalu irìcu, iyéerica Nazaret iyacàlená irìcu. Níai wenàiwicaca nánáidacawa manuísíwata néemìaca icàlidáaná nalíni. Yá náimaca nalíwáaca:

—Canáca yéewaná yéewáidaca wía. Càmita báisí imàni yái càníirica wenàiwica idé imànica.

⁵⁵ Yácata ìirimi meedá yámide yàalubáisi imànírinámica. María ìirica meedáni. Nabèerica meedáni, níai Santiago, José nacái, Simón nacái, Judas nacái.

⁵⁶ Yéenánái inanái nàyaca wèewibàa meedá. Icàlidacáita áibanái yàasu tàacáisi meedá, càmicáiná yáalíawa cayába —náimaca.

⁵⁷ Inaté càmita nawàwa neebáidaca Jesús itàacái. Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Batéwa macái wenàiwica naicáca profeta cáimiétaquéeri iyú icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalicúise. Níawamita yàasu cáli néeséeyéi, yéenánái nacái, icapèe irìcuíyéi nacái, níawamita

càmita nawàwa neebáidaca itàacái. Càita nacái nùasu cáli néeséeyéi, nuénánái nacái, nucapèe irìcuíyéi nacái, càmita nawàwa neebáidaca nutàacái —íimaca yái Jesúsca.

⁵⁸ Càmitaté Jesús imàni néré madécaná yái càmirica wenàiwica idé imànica, càmicáináté neebáida itàacái.

14

La muerte de Juan el Bautista

¹ Néenialité rey Herodes, yái romanosàiri icuèricaté Galilea yàasu cáli, yéemìaca wenàiwicanái icàlidaca Jesús iináwaná ìwali.

² Yá Herodes íimaca yáapichéeyéi iríwa: “Yácata Juan el Bautistami, Juancáiná idéca imichàacawa yéetácáisi íicha. Iná yéewa yáalimá imànica yái càmirica wenàiwica idé imànica”, íimaca yái rey Herodesca, iyúunáidacáiná Juan el Bautistamiani, yái Jesúsca.

³ Càica Herodes íimaca ichùullacáináté yàasu úwináywa náibàanápínáté Juan nadacùacaténáni cadena iyú, yá natéca náucacani presoíyéi ibànaliculé. Herodes imànicaté càì isíimáidacaténá yàacawéetúawa Herodías, caluéchúa íicáca Juan. Uái Herodíasca, úacata Herodes yéenasàiri Felipe yàacawéetúa quéechatécáwa, quéwa Herodes imelùdacaté úa yéenasàiri íichawa.

⁴ Inaté Juan yàalàaca rey Herodes. Juan íimacaté: “Báawéeriquéi peedáanáca péenasàiri yàacawéetúawa”, íimaca yái Juanca.

⁵ Yá rey Herodes iwàwacaté inúaca Juan isíimáidacaténá yàacawéetúawa Herodías, quéwa

cáaluca Herodes iicáca wenàiwicanáí iiquéeyéicaté Juan iyúwa profeta itàaníríca Dios inùmalícuíse.

⁶ Quéwa áiba èerité rey Herodes imànica manuírí fiesta iwàwalicaténá yàasu èeriwa asáicatáicaténi. Yá Herodías íidu iwàlùacawa asianáí iyáacàalu irìculé. Yá ulabàaca báawéeri iyú abéechúata asianáí yàacuésemi naicácaténá úa, níai asianáí rey Herodes imáidéeyéica fiesta néré. Herodes iicácáiná ulabàaca, yá usímáidaca Herodes iwàwa manuísíwata.

⁷ Iná Herodes íimaca ulí báisí báisísíwatasa Dios yáaliéricawa Herodes yàanápínaté ulí càinácaalí wawàsi usutéerica íicha.

⁸ Néese ùacawa utàaníca úatúa Herodías yáapichawa quéechacáwa. Néese úái mànacàuca uèpùacawa rey Herodes yàatalé. Yá úumaca irí:

—Pia nulí Juan el Bautista íiwita quirápieli irìcu — úumaca, úacáiná úatúa Herodías uwàwacaté uicáca Juan íiwita utuí iyúwa úalíacaténáwa báisíiri iyúcani idéca yéetácawa, yái Juanca.

⁹ Yá achúmaca rey Herodes iwàwa, quéwa iwàwacutácaté imànica càide iyúwa íimáanaté mànacàu irí, níacáiná yáapichéeyéi néemíacaté íimáaná ulí báisí báisísíwatasa Dios yáaliéricawa. Yá Herodes ichùullíaca úwináí nanúanápínaté Juan nàacaténaté ulí íiwitami.

¹⁰ Herodes ichùullíacaté abéeri úwi yàaca iwichùaca Juan íicha íiwita presoíyéi ibànalícu. Càité Juan yéetácawa.

¹¹ Yá natéca Juan íiwitami quirápieli irìcu. Yá nàaca ulíni úái mànacàuca. Néese utécani úatúa yàataléwa.

¹² Néese Juan yéewáidacalénáimi yàanàaca presoíyéi ibàna néré natécaténá Juan ichéecami. Yá

nabàliacani. Néeseté nàaca nacàlidaca Jesús iríni.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

¹³ Idécanáamité Jesús yéemiaca Herodes iyúunáidaca Juan el Bautistamicani, yái Jesúsca, yá Jesús yàacawa barca irìcu abéemàalé Galilea icalisaniná ícha. Wía yéewáidacaléca wàacawa nacái yáapicha áibalé canácatalé wenàiwica. Quéwa madécaná wenàiwica yáaliacawa Jesús iináwaná ìwali yàanáwa néré, íná nàacawa cáli ínatabàa nérépiná manùba yàcalé ícha.

¹⁴ Néese Jesús imichàacawa barca ícha, yá iicáca madécaná wenàiwica néré. Catúulécanáca iicáca nía, yá ichùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica natéyéica yàatalé.

¹⁵ Catáca yàacawa wàwali íná wía yéewáidacaléca wáimaca Jesús irí:

—Catáca yàacawa wàwali cháí canácatáica yàcalé. Iná pichùulì nèepùanápináwa nawènàcaténá nayáapínáwa yàcalé irìcu —wáimaca irí.

¹⁶ Jesús íimaca walí:

—Càmita iwàwacutá nèepùacawa. Píatacué yàa nayáapíná —íimaca walí.

¹⁷ Néese wáimaca irí:

—Canáca walí nayáapíná. Wadèniaca cinco namanùbaca pan, pucháiba cubái imìdecaná meedá —wáimaca irí.

¹⁸ Jesús íimaca walí:

—Pitécué nulí nía —íimaca walí.

¹⁹ Yá néese Jesús ichùulìaca náawinacawa masicái ínata macáita níai wenàiwicaca manùbéeyéi. Néese yeedáca cinco namanùbaca pan icáapi irìculéwa, pucháiba cubái imìdecaná nacái. Néese iicáida chènuniré, yàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái

yàacàsica. Néese isubèriadacani, yàaca walíni wía yéewáidacaléca, yái yàacàsica. Néese wawacùaca nalíni, níái wenàiwicaca.

²⁰ Néese macáita nayáaca cadénamani. Yá weedáca doce mapíiri imanùbaca yàacàsi yéenáimi imàaquéericawa.

²¹ Níái iyéeyéicaté yái yàacàsica, cinco mil namanùbaca asíanái. Càmita waputàa inanái, sùmanái nacái iyéeyéicaté iyáacaléwa náapicha.

Jesús camina sobre el agua

²² Néeseté Jesús ichùullàca wawàlùanápínáwa barca iriculé wía yéewáidacaléca, wachàbacaténáwa ipíchalépiná abéemàalé Galilea icalisaniná ícha. Iwàwacaté wàacawa ipíchalépiná idècunitàacá imàacaca wenàiwicanái yèepùanápínáwa ícha.

²³ Néese idécanáamité ibànùaca íchawa nía, yá yàacawa dúli ínatalé abéerita isutácaténá yáawawa Dios ícha. Catácanáami ìwali, yá iyamáacawa abéerita néré.

²⁴ Quéwa wía yéewáidacaléca wàyaca barca iricu déeculé cáli ícha. Màladàca yàacawa wàasu barca iwéré cachàini, cáulicáiná ipùa wáipunita.

²⁵ Néese táiyápiwanái, amalácaalí yàacawa waw-icáu, Jesús yàacawa mawiénita walí, yèepuníriwa úni inàniacubàa.

²⁶ Néese wía yéewáidacaléca waicáca yàacawa úni inàniacubàa, yá cáaluca wía báawanama, càmicáináté wáalía waicàceni, yá wéemíanícawa wacalùniwa:

—¡Iwàwanásimica! —wáimaca.

²⁷ Yáta Jesús itàaníca walí. Iimaca walí:

—¡Cayábacani, núaquéi, picácué cáalu pía! —íimaca yái Jesúsca.

²⁸ Néese Pedro ímaca irí:

—Nuíwacali, báisícaalí píacani, yá pimáida núa nùacaténáwa pìatalé úni inànìacubàa —ímaca yái Pedroca.

²⁹ Néese Jesús ímaca irí:

—Aquiálé —ímaca yái Jesúsca. Néese Pedro imusúacawa barca iricuise, yá idàbaca yàacawa yèepunícawa úni inànìacubàa Jesús yàatalépiná.

³⁰ Quéwa ipíchawáiseté Pedro yàanàaca Jesús yàatalé, yá iicáca cachàiníri cáuli ipùaca ìwali, íná cáaluca Pedro ínáidacawa iwàwawa. Cáalucanacáitani, yá idàbaca isawíacawa. Iná yéemíanicawa icalùniwa Jesús irí:

—¡Nuíwacali, piyúudàa núa! —ímaca yái Pedroca.

³¹ Yáta Jesús iducúa icáapiwa Pedro irí, yá íbàaca Pedro icáapi ìwali, imichàidacani úniácuise. Yá ímaca Pedro irí:

—¿Cáná càmita píibàa piwàwawa nuwéré tàì íméeri iyú? Pidàbacanacáitaté pínáidacawa piwàwawa càmínápinaté nuyúudàa pía, yáta pidàbacaté pisawíacawa —ímaca yái Jesúsca.

³² Nawàlùacanacáitawa barca iriculé, yáta wiúca cáuli canánama, Jesúscáiná iwàlùacatéwa wàatalé barca iriculé.

³³ Néese wía iyéeyéica barca iricu, wabàlùacawa wàulù ipùata iyúwa Jesús irí, wàacaténá icàaluíniná. Wáimaca irí:

—¡Báisíta Dios Iirica pía! —wáimaca irí.

Jesús sana a los enfermos en Genesaret

³⁴ Wachàbacatéwa abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha, yá wàanàaca Genesaret yàasu cáli néré.

³⁵ Genesaret yàasu cáli néeséeyéi náalía naicáca Jesús, íná nàaca nacàlidaca iináwaná ìwali macái

néenánái iríwa iyéeyéica macái yàcalé irìcu Gene-saret yàasu cáli. Yá natéca macái cáuláiquéeyéi wenàiwica Jesús yàatalé.

³⁶ Yá nasutáca ícha wawàsi imàacáanápíná nadunùacáita ibàle ipùata ìwali nachùnìacaténáwa. Yá macáita idunuèyéica ibàle ìwali, yá cayábaca nía uláicái ícha.

15

Lo que hace impuro al hombre

¹ Abénaméeyéi yéewáidéeyéi wenàiwica templo irìcu nàanàacaté Jerusalén iyacàlená néese. Nàwacáidáyacacawa fariseonái yáapicha. Néese macáita nàacawa Jesús yàatalé, yá nasutáca néemìawani. Náimaca Jesús irí:

² —¿Cáná péewáidacalénái càmita namàni càide iyúwa wàawirináimi judío yéewáidáaná? Càmita namàni culto nacáiri náibacaténá nacáapiwa éeréeri iyú càide iyúwa wàawirináimi íiwitáise ímáaná ipíchawáise nayáaca nayáacaléwa íná casacàaca Dios iicáca níái péewáidacaléca —náimaca.

³ Néese Jesús ímaca nalí:

—Báisíta càmita namàni yáara canéeri iwèni wawàsi càide iyúwaté pìawirináimicué yéewáidáaná, càmíirica Dios ichùullaca wamànica. Quéwa pimànicuéca áiba wawàsi báawéeri cachàiníwanái: Pidécuéca pimàacaca píchawa Dios itàcái pimànicaténácué meedá iyúwa píiwitáise ímáaná.

⁴ Bàaluitécáiná Dios ímaca: ‘Pìá píaniri ímíétacanáwa, píatúa nacáíwa’, càì ímaca yái Diosca. Yá nacái ímacaté: ‘Aibacaalí itàaníca báawéeri iyú

yáaniri ìwaliwa, càmicaalí nacái, yáatúa ìwaliwata, yásí iwàwacutácué pinúacani', càì íimaca yái Diosca.

⁵ Quéwa píacué fariseoca péewáidacuéca wenàiwica cayábacasa càì náimaca náaniri iríwa, náatúa irí nacáíwa: 'Càmita núalimá nuyúudàaca píá; nudéca nucùaca Dios irípináni, yái nuèripinámica pirí, íná canáca nulí cayába nuyúudèripiná iyú píá', càì náimaca nasèenái iríwa.

⁶ Càita péewáidacuéca wenàiwica càmitasa iwàwacutá nayúudàaca náaniriwa, náatúa nacáíwa idécanáami càì náimaca nasèenái iríwa. Iná píacué fariseoca píasáidacuéca piúcaca píchawa Dios itàacái pimànicaténácué iyúwa píiwitáise ímáaná meedá.

⁷ ¡Píacué pucháibéeyéica íiwitáise meedá! Profeta Isaías icàlidacatécué pìwali machacàniri iyú Dios inùmalìcuíse. Dios íimacaté:

⁸ 'Níái israelitaca náimacáita meedá nàacasa nucàaluíniná, quéwa càmita cáininá naicáca núa nawàwalìcuísewa.

⁹ Caná iwèni nuicáca nàasu culto namànírìcaca nulí. Càmita néewáida wenàiwicanái nutàacái iyú, néese néewáidacáita nía náiwitáise iyúwa',

càì íimaca yái Diosca —íimaca yái Jesúsca.

¹⁰ Néese Jesús imáidaca yàataléwa áibanái wenàiwicanái iyéeyéica néeni. Yá íimaca nalí:

—Péemìacué nutàacái, píacué macáita. Píalimáidacué píalíacawa péemìaca càinácaalí ímáaná yái núumèripinácuéca pirí:

¹¹ Càinácaalí yàacàsi iwàluèricawa wenàiwica inùmalìculé, càmita yéewa casacàaca imànica wenàiwica íiwitáise Dios íicha. Quéwa tàacáisi

báawéeri imusuéricawa nanùmalicuíse, yácata casaquèeri imànica náiwitáise Dios ícha —ímaca yái Jesúsca.

¹² Néese wía Jesús yéewáidacaléca wàacawa yàatalé. Yá wáimaca írí.

—¿Càmitasica pialíawa máini báawaca fariseonái néemìaca yái píimáanáca? —wáimaca.

¹³ Quéwa Jesús ímaca walí:

—Péemìacué comparación: Càide iyúwa bànacalé íiwacali iwataacaalí báawéeri yéetaná imusuéricawa ibànacale yèewi, càita nacái Núaniri Dios chènuníséeri yúucapiná íchwawa cawinácaalí càmiyéica itàaní Dios inùmalicuíse báisíiri iyú, càmicáiná Dios ibànù nía. Dios imáalàidapiná nacái nàasu tàacáisi cachìwéeri.

¹⁴ Picácué píináidawa piwàwawa fariseonái itàacái ìwali. Níacata matuíyéi íiwitáise meedá, càmiyéi yáalíawa báisíiri tàacáisi, íná càmita náalimá néewáidaca wenàiwica machacàníiri iyú Dios ìwali. Néewáidacáita áibanái càmiyéi yáalíawa, íná càica níade iyúwa matuíri itéerica áiba matuíri. Néese pucháibanama náuwàacawa utàwi irìculé. Càita nacái níara fariseoca naméeràidaca áibanái càmiyéi yáalíawa —ímaca walí yái Jesúsca.

¹⁵ Néese Pedro ímaca Jesús írí:

—Picàlida walí càinácaalí ímáaná yái tàacáisica picàlidéerica yàacàsi ìwali —ímaca yái Pedroca.

¹⁶ Yá Jesús ímaca walí:

—¿Néeni, càmitasicué nacái pialía péemìaca càinácaalí ímáaná?

¹⁷ ¿Càmitasicué pialíawa macáita yàacàsi iwàluèricawa wenàiwica inùma irìculé yàanàaca idèrìculé, néese imusúacawa ícha?

18 Quéwa tàacáisi báawéeri imusuéricawa wenàiwica inùma irìcuíse, imusúacawa iwàwa irìcuíse. Yácata casaquèrica imànica wenàiwica íiwitáise Dios íicha.

19 Yácáiná macáita báawéeri íiwitáisesi imusúacawa wenàiwica iwàwa irìcuíse. Càita báawéeri íiwitáisesi: Nanúaca wenàiwica; naimáca áiba yáapicha cà míchúaca náinusíwa, cà mírica nanìrisíwa nacái; naimáca áibanái yáapicha ipíchawáise needáca nalíwa nía; namànica nainá iyúwa càide iyúwa cà míná Dios ibatàa wenàiwica imànica; nayéedùaca áibanái yàasu; nachiwáidaca wenàiwica, nacàlida nacái nachìwawa; natàanica báawéeri iyú áibanái ìwali.

20 Yái báawéeri wawàsica wenàiwicanái imànírira, yácata casaquèrica imànica wenàiwica íiwitáise Dios íicha; néese, cà micaalí wamàni culto nacáiri wáibáaná wacáapiwa éeréeri iyú càide iyúwa fariseo íiwitáise íimáaná ipíchawáise wayáaca wayáacaléwa, càmita casacàa imànica wáiwitáise Dios íicha — íimaca yái Jesúsca.

Una extranjera que creyó en Jesús

21 Yá Jesús yàacatéwa náicha yàacaténáwa Tiro ìyacàlená yàasu cáli néré, Sidón ìyacàlená nacái.

22 Néese inanái yàanàaca néré, cananeasàatúa, cà míchúa israelita, ìyéechúa néré. Uacawa Jesús yàatalé. Yá umáidaca, úmaca Jesús irí:

—¡Nuíwacali, rey David itaquérinámi, Dios ibànuerica israelita icuèrinápiná, piicá nupualé! ¡Uacáiná nuíduca ùuwichàacawa demonio ìyacáiná uwàwalìcu! —úmaca.

23 Jesús quéwa masànata uíchani. Néese wía, Jesús yéewáidacaléca wàacawa yàatalé. Yá wáimaca irí:

—Pichùulla úa wáicha meedá, uémíancáiná ùacawa wáamiwáise —wáimaca.

²⁴ Jesús íimaca:

—Dios idéca ibànùaca núa nuyúudàacaténá níawamita Israel itaquénáinámi iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios íicha càide iyúwa ovejanái naméeràacaalíwa náucacawa canácaalí nacuèriná. Nudéca nùanàaca numáidacaténá nía, nawènúadacaténá náiwitáisewa Dios irípiná —íimaca yái Jesúsca.

²⁵ Quéwa úái inanáica ùacawa Jesús yàatalé. Yá ubàlùacawa ùuluì ipùata iyúwa Jesús irí ùacaténá icàaluíniná, yá úumaca irí:

—¡Nuíwacali, piyúudàa núa! —úumaca.

²⁶ Jesús íimaca ulí:

—Péemìa comparación: Càmita wáuca sùmanái iyáacalé áulinái iyáapiná; càita nacái iwàwacutá nuyúudàaca quéechacáwa nuénánáicawa, níái israelitaca. Càmita cayába nuyúudàaca píacué càmiyéica israelita —íimaca ulí, yáalimáidacaténá iicáwa úa, asáisí uebáidacaalí Dios imàínínápiná ulí cayábéeri éwita càmicáaníta israelita úa.

²⁷ Néese úumaca irí:

—Báisíta, Nuíwacali, quéwa càide iyúwa áulinái iyáacaalí yàacàsi yéenáimi yúuwèericawa náiwacali yàasu mesa yáapiré, càita nacái nuwàwa Dios imànica nulí cayábéeri éwita càmicáaníta israelita núa —úumaca.

²⁸ Néese Jesús íimaca ulí:

—¡Pía inanái, pidéca peebáidaca nulí manuísíwata! Yá nudéca numànica càide iyúwa pisutáaná nuícha —íimaca yái Jesúsca. Yáta cayábaca úái inanái íiduca, demoniocáiná yàacatéwa uícha.

Jesús sana a muchos enfermos

²⁹ Néeseté Jesús yàacawa náicha, yá yàanàaca Galilea icalìsaniná icàinalená néré. Néesecáwa yàacawa dúli ínatalé, yá yáawinacawa néré.

³⁰ Manùba wenàiwica yàanàaca yàatalé, natéca náapichawa wenàiwica éeruíyéi yàabàli, matuíyéi nacái, cacháunéeyéi nacái, mataacáiyéi nacái, áibanái cáuláiquéeyéi nacái manùbéeyéi. Yá natéca nía, namàacaca nía cáli ínata Jesús ípunita. Yá Jesús ichùniaca nía macáita.

³¹ Iná níai manùbéeyéi wenàiwicaca náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí, imànicáináté cayábéeri wawàsi íwítáise iyúwa. Néemìlaca mataacáiyéimi itàaníca cayába. Naicáca nacái cacháunéeyéimi iiná cayábaca nía; níai éeruíyéimi yàabàli nacái nàipìnáníca cayába; nía nacái matuíyéimica naicáidaca cayába. Yá nadàbaca nàaca Dios irí cayábéeri, yái Dios Israel itaquénáinámi yèrica icàaluíná.

Jesús da de comer a cuatro mil hombres

³² Néeseté Jesús imáidaca yàataléwa wía yéewáidacaléca. Yá ímaca walí:

—Catúulécanáca nuicáca níai wenàiwicaca. Nadéca náyaca núapicha máisiba èeri, idéca nacái imáalàacawa náicha nayáacalé. Càmita nuwàwa nubànùca nía máapíiyéica nacapèe néréwa, ipíchaná nawàwachàbacawa àyapulicubàa namáapicawa —ímaca yái Jesúsca.

³³ Néese wáimaca irí:

—Quéwa, càmita wáalimá weedáca yàacàsi cayába nayáapináwa, níai manùbéeyéica cháí, canácatáica yàcalé —wáimaca.

³⁴ Néese Jesús isutáca yéemìlawa wía:

—¿Càisimalénácué pan ìya pìrí? —Íimaca walí.
Néese wáimaca irí:

—Siete namanùbaca pan, másibáanata cubái imìdecaná púubéyéi nacái —wáimaca.

³⁵ Néese Jesús ichùullaca náawinacawa cáli íinata níái wenàiwicaca.

³⁶ Néese yeedáca siete namanùbaca pan icáapi irìculéwa, cubái nacái. Yàaca Dios irí cayábéeri yàacàsi ìwali. Néese isubèriadacani, yàaca walíni, wía yéewáidacaléca. Néese wawacùaca wenàiwicanái iríni.

³⁷ Néese macáita nayáaca cadénamani, yá weedáca siete mapíiri imanùbaca yàacàsi yéenáimi imàaquéricawa.

³⁸ Níái iyéeyéicaté yái yàacàsica, cuatro mil namanùbaca aslanáica. Càmita waputàa inanái, sùmanái nacái iyéeyéicaté iyáacaléwa aslanái yáapicha.

³⁹ Néeseté Jesús imàacaca wenàiwicanái nèepùacawa ícha. Yá iwàlùacawa wáapicha barca irìculé. Néese wàacawa Magadán yàasu cálire, iyéerica abéemàalé Galilea icalisaniná ícha.

16

Los fariseos y los saduceos piden una señal milagrosa

¹ Néeseté abénaméeyéi fariseo nàacawa Jesús yàatalé saduceonái yáapicha. Yá nadàbaca natàaníca Jesús yáapicha, càmiyéi yeebáida Dios néeséericani yái Jesúsca. Yá nawàwacaté náalimáidaca naicáwani imànicaténá áiba wawàsi náaliméerica nacháawàaca íináwaná ìwali ìwaliise. Yá nasutáca ícha imàníinápiná naicá áiba wawàsi

ichàini iyúwa, áiba wawàsi càmírica wenàiwica idé imànica, yáasáidacaténá báisíiri iyúcani Dios néeséericatani.

² Quéwa Jesús íimaca nalí: “Péemìacué comparación: Táicacaalícué pìwali chái Israel yàasu cáli íinata, yá píimacuéca: “Táwicha cayába èeri waicácáiná quíréri acalèe siùca èeri”, càicué píimaca.

³ Néese áibaalícué amalácaalí piwicáu, yá píimacuéca: ‘Siùcata báawéeri èeri waicácáiná quíréri acalèe chái Israel yàasu cáli íinata’, càicué píimaca. ¡Píacué pucháibéeyéica íiwitáise!, píalíacuécawa càinácaalí íimáaná yái capíraléeri cáli íicacánáwa. Iná iwàwacutácué píalíaca nacáíwa càinácaalí íimáaná yái numànínáca siùcade pèewibàa, quéwa picàlidacáitacué pichìwawa càmitasa píalíacuéwa cawínácaalí núa.

⁴ Píacué báawéeyéica íiwitáise, píacué nacái iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios íicha, pídecuéca pisutáca nuícha numàníinápiná piicá yái càmírica wenàiwica idé imànica, quéwa càmita numànicué píri càiri wawàsi. Numàacapínacué piicá abéerita numàníná càide iyúwaté profeta Jonás iyáanáté”, íimaca yái Jesúsca. Néese Jesús yèepùacawa náicha.

La levadura de los fariseos

⁵ Néeseté wía Jesús yéewáidacaléca, watéca wàacawa Jesús Galilea icalisaniná abéemáalé, quéwa waimáichacaté watéca pan wayáapínáwa.

⁶ Yá Jesús íimaca walí:

—Péemìacué cayába comparación: Piicácué píichawa fariseonái yàasu levadura, saduceonái yàasu levadura nacái —íimaca yái Jesúsca.

⁷ Néese wía yéewáidacaléca càmita wéemìa cànácaalí ímáaná yái comparación Jesús icàlidéerica walí íná wáimaca waliwáaca:

—¿Idéca còi íimaca walí càmícáiná waté pan wayáapínáwa! —wáimaca.

⁸ Jesús yáalíacawa wáináidáanáwa, íná íimaca walí:

—¿Cánácué píima canácasa pirí pan? Càmita nutàaní pan ìwali. ¿Cánácué càmita píibàa piwàwawa nuwéré!

⁹ ¿Cánácué càmita peebáida nulí núalimáca nùacuéca piyáapíná cànácaalícué pimáapuèrica? Iwàwacutácué piwàwalica cànácaalíte iyáaná nuwacùacaalíte wenàiwicanái irí pan nayáapíná. Idécanáamité nuwacùaca nalí cinco namanùbaca pan nayáapíná níái cinco mil namanùbaca aslanáica, yácué pìwacáidacaté madécaná mapíiri yàacàsi yéenáimi imàaquéericawa.

¹⁰ Néese àniwa idécanáamité nuwacùaca nalí siete namanùbaca pan nayáapíná níái báinúaca mil namanùbaca aslanáica, yá pìwacáidacatécué madécaná mapíiri yàacàsi yéenáimi imàaquéericawa. Iná ¿cánácué càmitàacáwa píalíawa núalimáca nùaca piyáapíná?

¹¹ ¿Cánácué càmita píalíawa càmita nutàaní pan ìwali? Péemíacué comparación: Piicácué píichawa fariseonái yàasu levadura, saduceonái yàasu levadura nacái, ipíchanácué báawaca namànica píiwitáise nacái —íimaca yái Jesúsca.

¹² Ináté átata wáalíacawa Jesús càmita yàalàa wía pan yàasu levadura íichaná. Néese yàalàaca wía íichaná yái fariseonái yàasu tàacáisi cachìwéerica, saduceonái yéewáidáaná nacái. Yái tàacáisi néewáidéerica iyú wenàiwica, càicanide iyúwa

levadura. Càide iyúwa levadura imàníná ibàacanéri iyú, imàacaca macáita íbesi inísàcawa, càita nacái fariseonái, saduceonái nacái néewáidaca wenàiwica nachíwa iyúwa, quéwa ibàacanéri iyúta. Wenàiwicanái càmita náalíawa cachìwéerica nàasu tàacáisi. Càita fariseonái iméeráidaca madécaná wenàiwica Dios ícha namànicaténá nabáyawanáwa.

Pedro declara que Jesús es el Mesías

¹³ Jesús idécanáamité yàanàaca Cesarea de Filipo iyacàlená itéese, yá isutáca yéemíawa wía, wía yéewáidacaléca. Yá ímaca walí:

—¿Càiná náimaca nùwali níara áibanái wenàiwicaca? ¿Cawinása núa, núa asíali Dios néeséerica? —ímaca yái Jesúsca.

¹⁴ Yá wáimaca írí:

—Abénaméeyéi ímaca pìwali Juan el Bautistamí-casa pía, náimacáiná Juan idécasa icáucàcawa. Aibanái ímaca profeta Elíascasa pía, yèepuèricasa yàanàaca àniwa, yái profeta Dios íméericaté ìwali ibànùnápínaté àniwani. Aibanái ímaca profeta Jeremíascasa pía, imichèericasawa yéetácáisi ícha, càmicaalí nacái, náimaca áiba profetaca pía nacái, itàanírícaté Dios inùmalicuíse bàaluité —wáimaca.

¹⁵ Néese Jesús ímaca walí:

—Néenicué pía, ¿càinácué nacái píimaca nùwali? ¿Cawiná núa? —ímaca yái Jesúsca.

¹⁶ Néese Simón Pedro ímaca írí:

—Mesíasca pía, yái cáuri Dios lírica, yái icuèripínaca wía, Dios ibànuèrica walí, wía israelítaca —ímaca yái Pedroca.

¹⁷ Néese Jesús ímaca Pedro írí:

—Dios idéca imànica piri cayábéeri, Simón, Jonás ìirica. Canácata wenàiwica yáaliméeri imàacaca píalíacawa nùwali cawinácaalí núa. Abéerita Núaniri Dios chènuníiséeri idé imàacaca píalíacawa nùwali.

¹⁸ Siùcade núumaca piri Pedrocata píipidenáca íimáanáca “achúméeri íba”. Quéwa péemí comparación: Yái tàacáisi siùquéerica tàacáwa píimaca nùwali iyaca càide iyúwa cachàiníiri íba manuíri nabàlùadéeripiná ínata manuíri capíi. Cawinácaalí yebáidéeyéica nutàacái nàypiná càide iyúwa manuíri capíi ibàlùacaalíwa, abédanamapináta náiwitáise neebáidaca iyúwa píimáaná nùwali Mesíasca núa, yái Dios ìirica. Péemí comparación: Càide iyúwa canáaná yáaliméeri imáalàidaca manuíri capíi ibàluèricawa cachàiníiri íba ínata, càita nacái canácata yáaliméeri imawènàdaca càiripináta nùasu wenàiwica yebáidéeyéica nutàacái, éwita yéetácáisi piná, canácata yáaliméeri imáalàidaca nía, canásíwata.

¹⁹ Numàacapiná picàlidaca nutàacái wenàiwicanái irí, nawènúadacaténá náiwitáisewa Dios irípiná, yéewanápiná nawàlùacawa Dios iyacàle irìculé Dios icùacataléca macáita chènuniré. Pìalàapiná nùasu wenàiwicanái namàníinápiná cháí èeri irìcu càide iyúwa Dios iwàwáaná, yái iyéerica chènuniré — íimaca yái Jesúsca.

²⁰ Néese Jesús yàalàaca wía, wía yéewáidacaléca ipíchaná wacàlidaca áibanái irí Mesíascani, yái wacuèrinápináca Dios ibànuèrica walí, wía israelítaca.

Jesús anuncia su muerte

21 Néenialité Jesús idàbaca icàlidaca walíni, wía yéewáidacaléca, iwàwacutáanaté yàacawa Jerusalén iyacàlená néré. Jesús ímaca israelita icuèrinánái, sacerdote íiwacanánái nacái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu nàuwichàidáanápínaté manuísíwatani, yá nanúanápínaténi yái Jesúsca. Quéwa Jesús ímaca imichàanápínatéwa yéetácáisi íicha máisiba èeri irìcu.

22 Néese Pedro itéca Jesús méetàucuta wáicha, yá idàbaca yàalàaca Jesús cachàiníiri iyú ipíchaná icàlidaca càiri. Yá Pedro ímaca irí:

—¡Nuíwacali, Dios càmita iwàwa picàlidaca càiri wawàsi! ¡Canácatáita yéewa piùwichàacawa cà! — ímaca yái Pedroca.

23 Quéwa Jesús iwènúacawa Pedro íicha. Yá ímaca Pedro irí:

—¡Pìawa nuícha, pía nùuwide Satanás nacáiri íiwitáise, píalimáidacáiná núa, numàníinápíná nubáyawanáwa! Càmita píináidawa iyúwa Dios iwàwáaná. Píináida meedáwa càide iyúwa èeri mìnánái íiwitáise iyáaná —ímaca yái Jesúsca.

24 Néese cáwa Jesús ímaca walí macáita, wía yéewáidacaléca:

—Abéericaalí péenácué iwàwa yàacawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé, néese càmita yéewa pimànica yái piwàwéerica pimànica. Iwàwacutá nacái pimànica mamáalàacata càide iyúwa nuchùulianá pía. Iwàwacutá matuíbanáiri iyú pimàaca áibanái yùuwichàidaca pía, éwita naicáanícaalí nacái piquíniná, éwita nanúacaalí píawa cruz ìwali peebáidacáiná nutàacái.

25 Níacáiná cawinácaalí càmíiyéica iwàwa yeebáidaca nutàacái ipíchaná nàuwichàacawa nulípiná, canáca nalí nacáuca càmíiri imáalàawa. Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata, éwita áibanái inúacaalí nía, nadènlápiná nacáuca càmíiri imáalàawa.

26 Ewita wenàiwica yeedácaalí iríwa macáita cháí èeri yàasu cawènírica, quéwa yúuca íchawa icáuca càmíiri imáalàawa càmícáiná yeebáida nutàacái, yá canéerica iwèni meedá iríni, macáita yái cawènírica yeedéerimica iríwa. Canácáiná áiba wawàsi wenàiwica yáaliméeri yàaca yeedácaténá iríwa icáuca càmíiri imáalàawa, idécanáami yúucaca íchawani.

27 Núacáiná, asìali Dios néeséerica, nùanàpiná àniwa Núaniri Dios íiwitáise yáapichawa mèlumèluíri iyú, Dios yàasu ángelnái yáapicha nacáwa. Yá nùapiná macái èeri mìnánái iwèni ìwállise yái namànírica.

28 Péemìacué cayábani, abénaméeyéicué péená iyéeyéica cháí siùcade, càmita néetápináwa ipíchawáise numàacaca núawawa naicáca núa càide iyúwa abéeri nacuèrinásàiri, núa asìali Dios néeséerica —ímaca yái Jesúsca.

17

La transfiguración de Jesús

1 Néeseté seis èeri natàanicadénáami càì, yá Jesús itéca yáapichawa Pedro, Santiago nacái, Juan nacái yái Santiago iméeréerica. Yá Jesús yàacawa wáicha dúli chènuníiri íinatalépiná, itéca máisiba wéená.

2 Néré naicáca Jesús iwènúacawa áibawaca naicápiná. Yá mèlumèluwaca inàni icànaca càide

iyúwa èeri icànáaná, ibàle nacái iwènúacawa cabalèewaca càide iyúwa camalási.

³ Yáta níái máisiba wéenáca ìyéeyéica néré naicáca profeta Moisés, profeta Elías nacái natàanica Jesús yáapicha.

⁴ Néese Pedro íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ¡cayábéeriquéi wàyáanáca cháí! Piwàwacaalí, yásí numànica máisiba capìi yána wawàwalínápinácué pía, abéeri pirípiná, áiba nacái Moisés irípiná, áiba nacái Elías irípiná —íimaca yái Pedroca.

⁵ Néese idècunitàacá Pedro itàanica, yá mèlumèluíri acalèe ibàliaca nía catámèeri iyú. Yá néemlaca Dios itàacái acalèe yèewíise. Càì íimaca: “Yácata Nuìri nuwàwéeri cáininéerica nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicácani. Péemlacué itàacái”, íimaca yái Diosca.

⁶ Néemlaca nacáitani níái yéewáidacaléca máisiba, yá náuwàa naliacawa nanùmáawawa cáli iwéré Jesús íipunita nàacaténá icàaluíniná. Yá cáaluca nía báawanama.

⁷ Néese Jesús yàacawa nàatalé. Yá imàacaca icáapiwa nàwali. Íimaca nalí:

—Pimichàacuéwa; picácué cáalu pía —íimaca nalí.

⁸ Naicáidaca néré, yá canácata naiquéeri áibanáica, abéerita Jesús naicá.

⁹ Néese idècunitàacá nalicùacawa dúli íinatáise, Jesús yàalàaca nía. Íimaca nalí:

—Picácué picàlida áibanái iríni yái péemièricuéca, piiquéericuéca nacái, yái yéenáiwánási nacáirica àta numichàacatalépinátawa yéetácáisi íicha, núa asìali Dios néeséerica —íimaca yái Jesúsca.

10 Néese Jesús yéewáidacalénái máisiba nasutáca néemlawni. Náimaca irí:

—Níara yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu náimaca iwàwacutáanása profeta Elías yèepùà yàanàaca quéechacáwa aléi èeri irículé àniwa ipíchawáise israelita icuèrinápiná yàanàaca, yái wacuèrináca Dios ibànuèripináca walí. ¿Cáná yéewa càì náimaca, níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu? —náimaca.

11 Néese Jesús icàlidaca nalí Juan el Bautistami iináwaná ìwali:

—Báisíta, iwàwacutácaté profeta Elías nacáiri yàanàaca quéechatécáwa. Yá iwènúadaca wenàiwicanái íiwitáise Dios irípiná àniwa, yéewanápiná néemlaca itàacái yái israelita icuèrinápináca Dios ibànuèrica nalí.

12 Quéwa núumacué pirí abéeri profeta Elías nacáiri idéca yàanàaca, yái Juan el Bautistamica, quéwa càmítaté náalía ìwali Elías nacáiricaténi. Yáté namànica irí báawéeri càide iyúwaté nawàwáaná. Càita nacái núa, asìali Dios néeséerica, nùuwichàapínacawa namànicaalípiná nulí báawéeri —íimaca yái Jesúsca.

13 Néese Jesús yéewáidacalénái náalíacatéwa Jesús icàlidaca iyaca nalí Juan el Bautistami iináwaná ìwali.

Jesús sana a un muchacho que tenía un demonio

14 Nàanàacaté wenàiwicanái yàatalé, yá abéeri asìali yàacawa Jesús yàatalé. Yá ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluíniná. Yá íimaca Jesús irí:

15 —Nuíwacali, piicácáwa nuèri ipualé, demoniocáiná idacùaca íiwitáise cachàiníri iyú, yá

yùuwichàacawa báawanama, yái nuìrica. Madécaná yàawiría yúuwàacawa quichái irìculé, úni yáaculé nacái.

¹⁶ Nudéca nutécani péewáidacalénái yàatalé nachùnìacaténáni, quéwa càmita nadé náucaca ícha demonio —íimaca.

¹⁷ Néese Jesús íimaca nalí:

—¡Píacué càmiyéica yeebáida Dios ìwali, báawéeyéi nacái íiwitáise meedá! ¿Càinácué èeri iwàwacutá nùyacuéca píapicha quiríta? ¿Càinácué èeri iwàwacutá numànicuéca pirí quiríta? Pìanàidacué cháni, yái ùucullirica —íimaca yái Jesúsca.

¹⁸ Néese Jesús yàalàaca demonio cachàiníiri iyú. Yá yúucaca demonio ùuculliri ícha. Yáta cayábaca yái ùucullirica.

¹⁹ Néesetécáwa wía Jesús yéewáidacaléca watàaníca Jesús yáapicha méetàucuta wenàiwicanái ícha. Yá wasutáca wéemìawani:

—¿Cánácáwa càmita wadé wáucaca demonio? — wáimaca.

²⁰ Néese Jesús íimaca walí:

—Càmíicáinácué peebáida Dios macái pichàini iyúwa. Péemiácué cayába, peebáidacaalícué Dios, éwita achúmacáaníta càide iyúwa achúméerína mostaza íimi, yásí píalimácué pichùullaca dúli isirùacawa méetàuculéta càì: ‘Pimichàawa, pìà pibàlùacawa áibacatalé’, yásí dúli yàacawa. Báisícaalícué peebáidaca Dios, yásí píalimácué pimànica macáita.

²¹ Quéwa máinícué càulenáca piúcaca yái demonio íiwitáanáca. Iwàwacutácué pisutá Dios quéechacáwa, pimàacacué píchawa nacái

piyáacaléwa, pidéénápinácué piúcacani wenàiwica íicha —íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia por segunda vez su muerte

²² Néeseté idècunitàacá Jesús yèepunícawa wáapicha, wía yéewáidacaléca Galilea yàasu cáli íinatabàa, yá icàlidaca walí yái tàacásica. Íimaca walí:

—Aiba wenàiwica presopináca namànica núa namàacacaténá áibanái asìanái inúaca núa, núa asìali Dios néeséerica.

²³ Yá nanúapínáca núa. Quéwa máisiba èeri irìcu yásí nucáucàacawa àniwa —íimaca yái Jesúsca. Néese wéemìacanáami yái tàacásica, yá achúmaca wawàwa manuísíwata.

El pago del impuesto para el templo

²⁴ Néeseté Jesús, wía nacái yéewáidacaléca wàanàaca Capernaum ìyacàlená néré. Nàyaca néré abénaméeyéi iwacáidéeyéica plata camuí imanùbaca nachùnìacaténá judiónái yàasu templo. Yá nàacawa natàaníca Pedro yáapicha. Yá nasutáca néemìawani:

—Yáara yéewáidéerica pía, ¿càmitasica ipáyaida íichawa camuí imanùbaca nachùnìacaténá templo? —náimaca.

²⁵ —Báisíta, ipáyaidéeri —íimaca yái Pedroca. Néese Pedro iwàlùacanacáitawa capìi irìculé, yáta Jesús càì íimaca irí quéechacáwa:

—Simón, ¿càinásica píináidacawa? ¿Cawiná íicha needá plata níara icuèyéica cáli cháí èeri irìcu? ¿Needásica plata néenibe íichawa, áibanái íichatasica? —íimaca yái Jesúsca.

²⁶ Pedro íimaca irí:

—Aibanái íicha —íimaca. Néese Jesús íimaca irí:

—Iná néenibe càmita iwàwacutá napáyaidaca náichawa. Càita nacái càmita iwàwacutá nupáyaidaca nachùniacaténá Núaniri Dios icapèewa, yái temploa, Iiricáiná núa.

²⁷ Quéwa càmita wawàwa báawaca wamànica nawàwa. Pìawa Galilea icalisaniná néré, Piúca néré puiwi. Peedá yái idàbáanéerica pibaláca cubáica. Yásí pìanàaca moneda cubái inùmalicu, abéechúa moneda cawèníchúa pipáyaidacaténá nalí nulípináni, pirípiná nacáiwa. Pidécanaámi pìanàaca yái plataca, yá pitéca nàataléni pipáyaidacaténá nía —íimaca yái Jesúsca.

18

¿Quién es el más importante?

¹ Néenialíté, wía Jesús yéewáidacaléca, wàacawa Jesús yàatalé. Yá wasutáca wéemìawani:

—¿Cawináica wéená máiní cachàinipiná náicha canánama icùacaténá macáita èeri mìnánái píapicha? —wáimaca.

² Néese Jesús imáidaca yàataléwa abéeri sùmài ibàlùacaténáwa wèewi.

³ Yá Jesús íimaca walí:

—Càmítacué píináidawa machacàníiri iyú. Péemiacué cayába, càmicaalícué piwènúada píiwitáisewa àniwa píináidacaténáwa càide iyúwa sùmài íináidáanáwa, càníiri cáimacái iicáca yáawawa, néese canácatáita yéewa Dios yéenibecuéca pía, Dios icùacaténácué pía.

⁴ Cawinácaalí wenàiwica iwènúadéerica íiwitáisewa íináidacaténáwa càide iyúwa yái sùmài yáana íináidáanáwa, càníiri cáimacái iicáca yáawawa, yácata máiníripiná cachàini náicha canánama áiba

èeriwa Dios ìyacàle irìcu Dios icùacataléca macáita chènuniré.

⁵ Pimànicaalícué cayábéeri nuípidená ìwali sùmàì irí, càiride iyúwa yái sùmàica peebáidacáiná nutàacái, yásí nuicáca yái cayábéerica pimàníríca sùmàì irí càide iyúwa pidéca nacáicaalí pimànica nulí cayábéeri —ímaca yái Jesúsca.

El peligro de caer en pecado

⁶ Jesús ímaca: “Aibacaalí iméeràidaca nùasu wenàiwica namànicaténá nabáyawanáwa, níái púubéeyéica yeebáidéeyéica nutàacái, yásí Dios yùuwichàidapíná manuísíwatani. Cayába cachàini irítáni yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeràidaca sùmanái. Aibanái idacùacaalí manuírí íba icanápi ìwalíse, náucacaténáni manuírí úni yáaculé isawíacaténáwa, yásí ìisicùmacawa. Quéwa ìyacaalí mamáalàacata cháì èeri irìcu, néese iméeràidacaalí sùmanái namànicaténá nabáyawanáwa, yá máini cachàiníwanái yùuwichàapínácawa áibanái ícha infierno irìcu. Iná cayába cachàini irítáni yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeràidaca púubéeyéi.

⁷ ¡Máini nàuwichàapínácawa níái èeri mìnánáica, nàyacáiná madécaná wawàsi cháì èeri irìcu imàaquéerica wenàiwica ínáidacawa namànínapíná nabáyawanáwa! Macái èeri imanùbaca iyaca càiri wawàsi, quéwa ¡máini Dios yùuwichàidapíná cawinácaalí wenàiwica yáalimáidéerica áibanái namànínapíná nabáyawanáwa!

⁸ “Iná piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa picáapi iyúwa, piabàli iyú nacáíwa pìanápínáwa aléera càmicatalé Dios iwàwa piacawa, yá piúca píichawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica

pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica iwichùacaalí icáapiwa, yàabàli nacáíwa, ipíchaná imànica ibáyawanáwa icáapi iyúwa, yàabàli iyú nacáíwa. Càita nacáí iwàwacutá piúcaca píchawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidènlaca picáucawa cà míiri imáalàawa, ipíchaná nacáí Dios yúucaca pía infierno irìculé, yái manuíri quicháica, cà míirica ichacàwa, càiripinéerita iyaca.

⁹ Piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa pituí iyúwa, piicáanápiná wawàsi cà míirica Dios iwàwa piicáca, yá piúca píchawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica imusúadacaalí ituíwa, ipíchaná imànica ibáyawanáwa ituí iyúwa. Càita nacáí iwàwacutá piúcaca píchawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidènlaca picáucawa cà míiri imáalàawa, ipíchaná nacáí Dios yúucaca pía infierno irìculé, yái manuíri quicháica”, íimaca walí yái Jesúsca.

La parábola de la oveja perdida

¹⁰ Jesús íimaca walí: “Picácué piicá níái sùmanáica càiyéide iyúwa canéeyéi iwèni meedá, picácué nacáí pimàni nalí báawéeri. Núumacué pírí Dios yùuwichàidapiná cawinácaalí cà imànírica, níacáiná Dios yàasu àngelnái icuèyéica níái sùmanáica náalimá nàacawa Núaniri Dios chènuníiséeri yàatalé chátáinápinácaalí nawàwa naicàcani, natàanícáténá Dios yáapicha.

¹¹ Iwàwacutácué cawènica piicáca sùmanái, núacáiná, asìali Dios néeséerica, nudéca nùanàaca aléi èeri irìculé nuwasàacáténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, níái iméerèyécawa Dios íicha.

12 “¿Càinácué pínáidacawa ìwali yái comparaciónca? Asìali idèniacaalí cien namanùbaca ipìra ovejanáíwa, yá abéeri oveja iméeràacaalíwa íiwacali íichawa, yásí náiwacali imàacaca ipìranáíwa noventa y nueve namanùbaca dúli inàliméeri yèewiré, yásí yàaca icutáca yái yúuquéricawa íicha.

13 Yàanàacaalíni, yásí iyanídacawa ipìra ìwaliwa manuísíwata íicha yái iyanídáanácawa noventa y nueve namanùbaca ìwali, níái càmlíyéica iméeràawa íicha.

14 Càitacué nacái Píaniri Dios chènuníséeri cáinináca íicáca níái púubéeyéica. Càmita iwàwa áiba yúucacawa íicha, íbatàa abéeripináta”, íimaca yái Jesúsca.

Cómo se debe perdonar al hermano

15 Jesús íimaca walí àniwa: “Aibacaalí imàni pírí báawéeri, pìà pitàaníca yáapícha abéerita. Picàlida írìni machacàníiri iyú, yái imàníríca pírí báawéeri. Yeebácaalí pitàacái, yásí abédanamata íiwitáise píapícha àniwa.

16 Quéwa yái imàníríca pírí báawéeri, càmicaalí yeebá pírí, yá pimáida áiba wenàiwica, cawàwanáta pucháiba wenàiwica nacái, nàacaténáwa píapícha yàatalé náalíacaténáwa íbáyawaná ìwali.

17 Néese càmicaalí nacái yeebá nalí, yái imàníríca pírí báawéeri, néese picàlida iináwaná nalí níái íwacáidáyaquéeyéicawa yéemièyéica Dios itàacái. Néese càmicaalí yeebá mamáalàacata, yá iwàwacutá píicácani càiride iyúwa wenàiwica càmlíri yeebáida Dios itàacái, càita nacái càiride iyúwa wenàiwica yeedéeri plata yéenánái judío íichawa Roma

ìyacàlená yàasu gobierno irípiná. Iná iwàwacutá càmìta pìwacáidáyacacawa yáapicha.

18 “Péemìacué cayábani, cainácaalí wawàsi càmíricuéca pìmàaca namànica cháí èeri irìcu, yáta nacái Dios chènuníiséeri càmíri imàaca namànica. Cainácaalí wawàsi nacái pìmaaquéericuéca namànica cháí èeri irìcu, yáta nacái Dios chènuníiséeri imàaquéerica namànica.

19 “Núumacué pirí pucháibacaalícué pía cháí èeri irìcu abédanamacaalícué píiwitáise píapichawáaca pisutáanápínacué Dios ícha iyúudàanápíná pìlàaca péenásàiriwa, yásí Núaniri Dios chènuníiséeri imànicué pirí càide iyúwa pisutáanacué Dios ícha.

20 Ata alénacaalí nàyaca pucháiba yeebáidéeyéica nutàacái, ìwacáidáyaquéeyéicawa nuípidená ìwali, áibaalí nacái máisiba nàwacáidáyacacawa nuípidená ìwali, yásí nùyaca néré náapicha, íná Núaniri Dios yéemìacué pisutáaná ícha”, ímaca yái Jesúsca.

21 Néese Pedro isutáca yéemìawa Jesús:

—Nuíwacali, ¿càisimaléná yàawiría iwàwacutá numàacaca nuwàwawa ibáyawaná ícha cainácaalí báawéeri áiba wenàiwica imànírìca nulí? ¿Numàacasica nuwàwawa ibáyawaná ícha siete yàawiríasica? —Ímaca yái Pedroca.

22 Jesús ímaca irí:

—Càmìta núuma pirí pìmàacáanápíná piwàwawa ibáyawaná ícha siete yàawiría. Néese núuma pirí, pìmàaca piwàwawa ibáyawaná ícha siete yàawiría setenta imanùbaca ímáanáca cuatrocientos noventa imanùbaca yàawiría iwàwacutá pìmàacaca piwàwawa ícha cainácaalí báawéerica imànírìca pirí —Ímaca yái Jesúsca.

La parábola del funcionario que no quiso perdonar

²³ Jesús ímaca walí: “Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa ìyaca càide iyúwa abéeri nacuèrinàsàiri imàníná. Yái nacuèriná iwàwacaté yàasu wenàiwicaná ipáyaidaca íchawa imawèniacálecawa.

²⁴ Néese idàbáanéeri asìali needéerica nacuèriná yàataléwa, imawèniaca icuèriná íchawa manùba millones.

²⁵ Néese càmicáiná yáalimá ipáyaidaca íchawani, íná nacuèriná ichùulàca nawéndaca asìali áibanái irí, yàacawéetúa yáapichawa nacái, yéenibe yáapichawa nacái, macáita yàasumi nacái yéewanápiná nacuèriná yeedáca iríwa àniwa achúmáanata yéená yái platami yàasu wenàiwica imawènièrica ícha.

²⁶ Néese yái íbaidéerica yéemiacaalíni, yá ibàlùacawa yùulùì iyúwa yàacaténá icuèriná icàaluínináwa, yéewanápiná icuèriná iicáca ipualé. Yá isutáca icuèriná íchawa manuísíwata càì: ‘Nuíwacali, picùacáwa quiríta matuíbanáitâacáwa, nupáyaidapiná tàacáwa nuíchawa macáita’, ímaca.

²⁷ Néese catúulécanáca icuèriná iicácani. Yá iwasàacani, imàaca nacái iwàwawa asìali imawèniacále ícha, yéewanápiná càmita quirínama iwàwacutá ipáyaidaca íchawani. Néese icuèriná imàacaca asìali yàacawa matuíbanáita.

²⁸ “Yái íbaidéerica idécanáami yàacawa icuèriná íchawa, yá yàanàaca inacáiriwa íbaidéeri imawènièrica ícha achúmáanata plata. Néese idàbáanéeri asìali íbàaca inacáiriwa ícanápi ìwalíse cachàiníri iyú, batéwa inúacani. Yá ímaca inacáiri iríwa: ‘Pia nulí nùasu plata yái pimawènièrica nuícha’, ímaca irí.

29 Néese yái inacáiri ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa yàacaténá icàaluíniná, yái idàbáanéeri asialica, isutácaténá iicáanápíná ipualé. Yá íimaca: ‘Picùacáwa quiríta matuíbanáitàacáwa, nupáyaidapíná tàacáwa nuíchawa macáita’, íimaca irí.

30 Quéwa yái idàbáanéeri íibaidéerica càmíirita iwàwa càì, yá yúucaca inacáiriwa presoíyéi ibànalìculé àta ipáyaidacataléta íichawa yái imawèniacálecawa.

31 Aibanái íibaidéeyéi naicácaté cànínacaalí ìyáaná, yá máiní achúmaca nawàwa ìwalíise. Yá nàaca nacàlidaca iináwaná ìwali nacuèriná iríwa.

32 Iná nacuèriná imáidacani yàataléwani yái idàbáanéerica yàasu wenàiwicaca. Yá nacuèriná íimaca irí: ‘Pía nùasu wenàiwica báawéeri ííwítáise meedá. Numàacacaté nuwàwawa íicha macáita yái pimawèniacálemica, písutácáináté nuícha manuísíwata.

33 Nuicácaté pipualé, íná iwàwacutáca piicáca áibanái ipualé nacái, càide iyúwa nùyáaná’, íimaca yái nacuèrináca.

34 Yá máiní calúaca yái nacuèrináca, yá yúucaca asiali presoíyéi ibànalìculé nàuwichàidacaténáni mamáalàacata ipáyaidacaténá íichawa càiripináta yái imawèniacálemicawa”, íimaca yái Jesúsca.

35 Néese Jesús íimaca:

—Càita nacái Núaniri Dios chènuníiséeri yùuwichàidapínacué pía canánama càmicaalícué pimàaca piwàwawa nabáyawaná íicha báisíiri iyú, cànínacaalí báawéerica áibanái imànírícuéca píri —íimaca walí yái Jesúsca.

19

Jesús enseña sobre el divorcio

¹ Idécanáamité Jesús icàlidaca nalíni, yá yàacawa Galilea yàasu cáli íicha wáapicha, wía yéewáidacaléca. Yá wàanàaca Judea yàasu cáli íinatalé, yái cáli ìyéerica oriente iwéré èeri imusúacatáisewa, abémàalé Jordán inanába íicha.

² Yá madécaná wenàiwica yàacawa yáamíise, nàwacáidáyacacawa yàatalé. Yá ichùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica néré.

³ Néese abénaméeyéi fariseo nàacawa Jesús yàatalé náalimáidacaténá naicáwani itàanínápiná báawéeri iyú yéewanápiná nacháawàaca íináwaná ìwali itàacái ìwalíise. Yá nasutáca néemìawani:

—¿Pimàacastica asìali imàacaca íichawa íinuwa àta càinácaalí wawàsi ìwalíise iwàwéerica imàacaca úa meedá? —náimaca náalimáidaca naicáwa Jesús.

⁴ Néese Jesús íimaca nalí:

—Pidécuéca piléeca Dios itàacái profeta itànèericaté, quéwa càmitacué piwàwa peebáidacani. Profeta itànàacaté tàacáisi íiméerica Dios idàbacaté wenàiwicanái quéchatécáwa. Dios ‘idàbacaté idàbáanéeri asìali, idàbáanéechúa inanái nacái’, càì itànàaca yái profetaca.

⁵ Dios íimaca nacái: ‘Iná asìali yàacawa yáaniri íichawa, yáatúa íicha nacáiwa ìyacaténá abédanamata íinu yáapichawa, yásí nuicáca níai pucháibaca iyúwa abéeri wenàiwica’, íimacaté yái Diosca.

⁶ Iná idécanáami asìali íimáca úapicha, yá càmita quirínama Dios íicáca nía iyúwa pucháiba wenàiwica, néese Dios íicáca nía iyúwa abéeri wenàiwica. Iná càmita cayába wenàiwica nèepùadaca náichawáaca nía, níai Dios

imàaquéyéica ìyaca càide iyúwa abéeri wenàiwica
—íimaca yáí Jesúsca.

⁷ Néese nasutáca néemiawa Jesús àniwa:

—Quéwa, Dios imàacaca asìali yúucaca íchawa ínuwa, yácáiná profeta Moisés ichùullacaté asìali yàanápiná cuyàluta ínu iríwa, abéeri cuyàluta icàlidéerica áibanái irí idéca yúucaca úa, náalíacaténáwa manìrica úa. Yá idécanáami yàaca ulíni, yá yáalimá ibànùaca íchawa úa —námaca.

⁸ Jesús íimaca nalí:

—Yái profeta Moisés càmitaté ichùulia náucáanápiná náichawa náinuwa, néese bàaluté imàacacué pibànùaca píchawa pínuwa máinícaalí báawaca piicáca úa, ipíchanácué pimànica ulí báawéeri cachàiniwanái mamáalàacata máinicáinácué báawaca píiwitáise píacué israelitaca. Quéwa quéechatécáwa Dios idàbacaalíté wenàiwica, càmitaté ibatàa namàacaca náichawa náinuwa, íná báawacuéca Dios iicáca yái piúcáanácuéca pínuwa siùcade.

⁹ Siùcade núumacué pirí, asìali imàacacaalí íchawa ínuwa cà míchúacáwa iimá áiba asìali yáapicha cà mírica unìrisíwa, yá yeedácaalí áiba ínupináwa, imànica ibáyawanáwa idàbánéechúa ínu iríwa. Aiba nacái yeedácaalí ínupináwa abéechúa náuquéechúami, imànica ibáyawaná nacáiwa, iimácáiná úapicha, úái áiba asìali ínuca —íimaca yáí Jesúsca.

¹⁰ Néese wía Jesús yéewáidacaléca wáimaca irí:

—Càmicaalí Dios ibatàa asìali yúucaca íchawa ínuwa, yá máiní càulenáca náichani. Cayába cachàini nalítáni càmicaalí needá náinupináwa —wáimaca.

¹¹ Jesús íimaca walí:

—Báisíta, quéwa càmita macái wenàiwica náalimá nàyaca abéerita, níawamita Dios imàaquéeyéica ìyaca càì casímáiri iyú.

¹² Abénaméeyéi càmita náalimá naduìca, namusúacáináwa càì, íná càmita needá nalíwa. Aibanái nacái càmita náalimá naduìca, áibanáicáiná náiríadacaté nía báawéeri iyú. Aibanái nacái nadéca nánáidacawa nàyáanápíná càiripínáta càide iyúwa wenàiwica càmiíyéi yáalimá iduìca yéewacaténá nàyaca matuíbanáiri iyú èeri íicha, náibaidáanápíná abéerita Dios irípiná. Cawinácaalí yáaliméeyéica ìyaca càì abéerita casímáiri iyú íibaidacaténá càiripínáta Dios irípiná, yá cayábéeriquéi ìyáanáca càì —íimaca yái Jesúsca.

Jesús bendice a los niños

¹³ Néeseté áibanái natéca néenibewa Jesús yàatalé imàacacaténá icáapiwa nàwali, isutácaténá nalí Dios imàníinápiná nalí cayábéeri. Quéwa wía Jesús yéewáidacaléca, wadábaca wacuísaca níái itéeyéica yéenibewa, wáimaca sùmanái nasàiwicasa Jesús irí wawàsi.

¹⁴ Néese Jesús íimaca walí:

—Pimàacacué sùmanái yàacawa nùatalé. Picácué pimáisanà nàanàaca, Dios icùacáiná wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái càide iyúwa sùmanái yeebáidáaná nánáiri itàacáíwa —íimaca yái Jesúsca.

¹⁵ Yá Jesús imàacaca icáapiwa nàwali, isutáca nalí Dios. Néesecáwa yàacawa áibalé wáapicha wía yéewáidacaléca.

Un joven rico habla con Jesús

¹⁶ Néeseté abéeri ùuculíiri yàacawa Jesús yàatalé, yá isutáca yéemíawa Jesús:

—Pía, cayábéeri yéewáidéerica wía, ¿càirínásica cayábéeri iwàwacutá numànica nùyacaténá càiripináta Dios yáapicha chènuniré? —Ímaca.

¹⁷ Jesús ímaca irí:

—Iwàwacutá píináidacawa cayába ìwali yái píimáanáca, càinácaalí íimáaná yái tàacáisi íiméerica cayábéericasa núa, canácáiná áiba wenàiwica cayábéeri, abéericata Dios cayábéeri —ímaca irí yái Jesúsca, iwàwacáinaté asìali yeebáidaca ìwali, Dioscani yái Jesúsca. Néese Jesús ímaca irí àniwa:

—Pìwàwacaalí pìyaca càiripináta Dios yáapicha, yá iwàwacutá pìyaca càide iyúwa profeta Moisés ichùullianá wàawirináimi bàaluité Dios inùmalicúise —ímaca yái Jesúsca.

¹⁸ Néese yái ùuculliri ímaca Jesús irí:

—Moisés ichùulliacaté namànica madécaná wawàsi. ¿Càiríná wawàsi pitàaní ìwali? —ímaca yái ùucullirica. Néese Jesús ímaca irí:

—Dios itàacái ímaca: ‘Picá pinúa wenàiwica, picá píimá áiba inanái yáapicha càmlíchúaca píinusíwa, áiba asìali yáapicha nacái càmlírica pinìrisíwa, picá piyéedù, picá picàlida pichìwawa, picá nacái pichìwáida áibanái.

¹⁹ Néese pía píaniri ímiétacanáwa, píatúa nacáiwa, cáininá piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná piicáca píawawa, pimànicaténá nalí cayábéeri’, càì ímaca Dios —ímaca yái Jesúsca.

²⁰ Néese ùuculliri ímaca:

—Nudéca numànica macáita càiri wawàsi càide iyúwa Dios ichùullianá wía. ¿Càinásica áiba iwàwacutá numànica quiríta? —ímaca.

²¹ Néese Jesús ímaca irí:

—Piwàwacaalí pìyaca càide iyúwa Dios iwàwáaná, pìà pìwènda macáita pìasuwa, pìacaténá iwènináami catúulécaneéyéi irí. Càita pidèniapíná plasu cawèníriwa chènuniré. Néese pèepùawa pìacaténáwa núapicha iyúwa nuéwáidacalé —íimaca yái Jesúsca.

²² Yái ùuculìiri idécanáami yéemìacani, yá achúmaca iwàwa, càasucáináni, yá yàacawa Jesús ícha, càmicáináté iwàwa yàaca macáita yàasuwa áibanái irí.

²³ Néese Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca:

—Péemìacué cayábani, máini càulenáca càasuíri yeebáidaca Dios itàacái, Dios icùacaténáni.

²⁴ Núumacué pìrí àniwa, càide iyúwa camello cà míiná yáalimá iwàlùacawa siduwíapi ituí yáapuí irìcubàa, càita nacái máini càulenáca càasuíri yeebáidaca Dios itàacái, Dios icùacaténáni, máinicáiná cáinináca càasuíri iicáca yàasuwa Dios ícha —íimaca yái Jesúsca.

²⁵ Wía yéewáidacaléca idécanáami wéemìacani, yá wáináidacawa manuísíwata wéemìacani, càmicáiná wáalíawa càinácaalí ímáaná. Yá wasutáca wéemìawani:

—Néeni, ¿cawinápinásica yáalimá iwasàaca yáawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha? —wáimaca.

²⁶ Néese Jesús iicáidaca walí, yá íimaca walí:

—Càmita yéewa wenàiwicanái nawasàaca níawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha nachàini iyúwa meedá, quéwa Dios yáaliméeri iwasàaca nía —íimaca yái Jesúsca.

²⁷ Néese Pedro íimaca irí:

—Wadéca wamàacaca macáita wàasuwa, yá wadéca wàacawa píapicha yéewacaténá

péewáidacaléca wía. Néeni, ¿càinásica wadè̀napiná chènuniré? —ímaca.

²⁸ Néese Jesús ímaca walí:

—Péemìacué cayábani, áiba èeriwa Dios iwàlisàidapiná macáita. Néese núa, asìali Dios néeséerica, núawinapináwa nùasu yàalubáisi mèlumèlúiri íinatawa, nucùacaténá macáita. Píacué nacái nuéwáidacaléca, píawinapínacuécawa doce namanùbaca yàalubáisi íinata picùacaténacué doce namanùbaca Israel itaquénáinámi yàawiría.

²⁹ Numáidacué abénaméeyéi péená nàanápínáwa nacapèe íchawa nacàlidacaténá áibanái irí nutàacái. Aibanái péenacué nacái nàapínáwa néenánái íchawa, càmicaalí nacái néenánái inanái íchawa, càmicaalí nacái náaniri íchawa, càmicaalí nacái náatúa íchawa, càmicaalí nacái néenibe béeyéi íchawa, càmicaalí nacái nabànacale yàaluná íchawa nacàlidacaténá nutàacái. Quéwa Dios yàapínacué pirí cien imanùbaca yàawiríapiná cayábéeri wawàsi. Pidè̀napínacué nacái picáucawa càmíiri imáalàawa.

³⁰ Quéwa manùbéeyéi wenàiwica áibanái iiquéeyéica iyúwa máiniyéica cachàinica siùcade, càmita máini cachàini níawa áiba èeriwa. Manùbéeyéi nacái wenàiwica áibanái iiquéeyéica iyúwa càmiyéica máini cachàini siùcade, áiba èeriwa yásí máini cachàiníwanái cachàinica níawa áibanái íicha —ímaca yái Jesúsca.

20

La parábola de los trabajadores

¹ Néeseté Jesús ímaca walí, wía yéewáidacaléca: “Dios imànipiná nalí cayábéeri, cawinácaalí íibaidéeyéica irípiná. Péemìacué yái tàacáisi

comparaciónca: Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa ìyaca càide iyúwa bànacalé íiwacali imàníná. Yái íiwacalica yàacawa mapisáisiwata icutácaténá wenàiwica íbaidéeyéipiná yàasu uva ibànacalená yèewiré.

² Néese idécanáami itàaníca abénaméeyéi wenàiwica yáapicha ipáyaidacaténá nía abé èeri iwènicatái, yá ibànùaca nía náibaidáanápíná yàasu uva ibànacalená yèewiré.

³ Néese a las nueveta mapisáita, yàacawa àniwa, yá iicáca áibanái ibàluèyéicawa bàacháwáise nacùaca nàyaca néré íbaidacalési.

⁴ Yá íimaca nalí: ‘Pìacué píibaidaca nacái nùasu uva ibànacalená yèewiré, yásí nupáyaidacué pía cayába càide iyúwa píibaidáaná’, íimaca nalí. Iná nàacawa náibaidaca irí.

⁵ Néese machacànicaalí èeri, yá bànacalé íiwacali yàacawa àniwa. Yá itàaníca áibanái yáapicha íbaidéeyéipiná irí. Yá nàacawa náibaidaca irí bànacalé yèewiré. Yá néese a las tresta táicalé, yá itàaníca áibanái yáapicha àniwa náibaidacaténá irí bànacalé yèewiré nacái. Yá nàacawa néré.

⁶ Néese a las cincota táicalé àniwa, yá yèepùà iicáca áibanái icutéeyéica íbaidacalési. Yá íimaca nalí: ‘¿Cánacué pibàlùawa èeríapinama cháí canéeyéi meedá íbaidéeri?’ íimaca nalí.

⁷ Náimaca irí: ‘Wàya cháí canácáiná imáidéeri wía wáibaidacaténá’, náimaca irí. Néese íimaca nalí: ‘Pìacué nacáiwa píibaidaca nulí nubànacale yèewiré’, íimaca nalí. Yá nàaca náibaidaca.

⁸ “Catácaalí nàwali, yái bànacalé íiwacali íimaca yàasu wenàiwica iríwa ipáyaidéerica wenàiwica: ‘Pimáida níara íbaidéeyéica, pipáyaidáaná níawa.

Pipáyaida quéecha níái yàanèyeyéica náamiwáise macáita, néese pipáyaida níái yàanèyeyéicaté napíchalécáwa, àta níara idàbáanéyeyéicaté yàanàaca', íimaca yái íiwacalica.

⁹ Néese nàanàaca néré níái idàbéyeyéicaté íibaidaca a las cincota táicalé, yá ipáyaidaca nía abé èeri iwènicatái.

¹⁰ Néese napáyaida nàacawa macáita àta nàanàacataléta néré níái idàbéyeyéicaté íibaidaca mapisáisiwata, yá nayúunáidaca ipáyaidapináca nía manuí yáwanáita. Càita quéwa ipáyaidaca nía macáita abé èeri iwènicatáita.

¹¹ Needácanáami yái plataca, yá nadàba natàanica báawéeri iyú bànacalé íiwacali ìwali.

¹² Náimaca irí: 'Níacata yàanèyeyéicaté a las cinco táicalé, nadéca náibaidaca abéeri hora meedá. Yá pipáyaidaca nía abédanamata wáapicha, wía yúuwichèyeyéicawa íibaidaca ùuléeri yáapiré èeríapinama', náimaca irí.

¹³ Yá bànacalé íiwacali itàanica àniwa yáapicha abéeri néená íibaidéyeyéicaté èeríapinama. Yá íimaca irí: 'Pía, nùacawéerináca, càmita numàni pírí báawéeri. Mapisáita bàwina nutàanicaté píapicha, yá abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca nupáyaidacaténá pía abé èeri iwènicatái.

¹⁴ Peedá piasu platawa pìacaténáwa matuíbanáita. Nuwàwa nùaca irí yái yàanèericaté a las cincota táicalé càitade iyúwa nupáyaidáaná pía.

¹⁵ Núalimá numànica nùasu yáapichawa càide iyúwa nuwàwáaná. Picá báawa piicáca núa ìwalíise yái numàníníca cayábéeri áibanái irí mawèníri iyú', íimaca yái bànacalé íiwacalica.

¹⁶ "Càita nacái, píacué idàbéyeyéicaté íibaidaca nulí

quéechatécáwa, áibanái nacái íbaidéeyéipiná nulí píamiwáise, numànipiná canánama irí cayábéeri càide iyúwa nuwàwáaná numànica nalí cayábéeri”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia por tercera vez su muerte

¹⁷ Jesús idéca idàbaca yàacawa Jerusalén ìyacàlená nérépiná. Iná itéca wía yéewáidacalécawa doce wamanùbaca méetàucuta áibanái íicha. Yá íimaca walí:

¹⁸ —Càide iyúwacué piicáaná, wàacawa wàyaca Jerusalén ìyacàlená nérépiná. Aibanái presopináca namànica núawa, núa asìali Dios néeséerica, natécaténá núa sacerdote ìiwacanáiná yàatalé, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Yá nachùullaca áibanái nanúanápiná núa.

¹⁹ Yá natépiná núa presoíri iyú càmiíyéi judío yàatalé naicáanicaténá nuquíniná, yá nacapèedáidapiná núa, yá natàtàapiná núa cruz ìwali nuétácaténáwa. Quéwa máisiba èeri irìcu, yá numichàapinácawa yéetácáisi íicha —íimaca walí yái Jesúsca.

Lo que pidió la madre de Santiago y Juan

²⁰ Néeseté Zebedeo yéenibe yáatúa ùacawa Jesús yàatalé uénibe yáapichawa níái Santiago, Juan nacái. Yá ubàlùacawa ùululù ipùata iyúwa Jesús irí usutácaténá íicha wawàsi imànínápiná ulí cayábéeri.

²¹ Yá Jesús íimaca ulí:

—¿Càinásica piwàwa numànica pirí? —íimaca yái Jesúsca. Néese úumaca irí:

—Pimàaca nuénibe pucháiba náawinacawa píapicha nacùacaténá píapicha macái wenàiwica áiba èeriwa picùacaalípiná macáita pííwitáise cachàiníri

iyúwa. Pimàaca náawinacawa píapicha, abéeri yáawinacaténáwa péewápuwáise, abéeri nacái yáawinacawa apáullicúise pírí nacùacaténá píapicha macái èeri mìnánái —úmaca.

²² Quéwa Jesús ímaca nalí níái Santiago, Juan nacái:

—Càmitacué píalíawa càinácaalí iwàwacutáanápíná pimànica Dios imàacacaténácué pírí yái pisutéericuéca nuícha, picùanápínácué núapicha macái wenàiwica. ¿Píalimásicué piùwichàacawa càide iyúwa nùuwichàanápínáwa yéewacaténácué cachàiníiyéica pía càide iyúwacué pisutáaná nuícha? —Ímaca yái Jesúsca. Néese náimaca Jesús irí:

—Báisíta, Wáiwacali, wáaliméeri wamànica — náimaca.

²³ Néese Jesús ímaca nalí:

—Báisítacué piùwichàapínáacawa càide iyúwa nùuwichàanápínáwa, quéwa Dios càmita ibatàa numàacapínácué píawinacawa núapicha abéericué péená yáawinacaténáwa nuéwápuwáise, áibacué péená nacái yáawinacawa apáullicúise nulí, picùacaténácué núapicha macái wenàiwicata, yácáináta Núaniri Dios imàacapíná nalíni, cawinácaalí wenàiwicanái Dios ínáidéeyéicatéwa náawináanápínáwa núapicha wacùacaténá macái wenàiwica —ímaca yái Jesúsca.

²⁴ Wía, Jesús yéewáidacaléca diez wamanùbaca, wéemìacaté yái nasutáanáca Jesús ícha wawàsi, yá calúaca wía náapicha, níái pucháiba Zebedeo yéenibeca.

²⁵ Quéwa Jesús imáidaca yàataléwa wía. Yá ímaca walí:

—Píaliacuécawa càinácaalí iyú càmiyéi judío imànica icuèyéica yàasu cáli néeséeyéiwa; casímáica nacùaca wenàiwica cachàiníri iyú. Píaliacuéwa nacái casímáica náiwacanánái nachùuliaca macái wenàiwica.

²⁶ Quéwa iwàwacutácué càmita pìya càide iyúwa nàyáaná. Néese cawinácaalícué péená iwàwéerica Dios iicàcani càiride iyúwa cachàinírira íiwitáise, iwàwacutá iyúudàacuéca pía macáita.

²⁷ Cawinácaalícué péená iwàwéerica Dios iicàcani càiride iyúwa cachàinírira áibanái íicha, iwàwacutá íibaidacuéca píri macáita càide iyúwa yàasu wenàiwica íibaidáaná íiwacali íríwa.

²⁸ Iwàwacutácué càì pimànica, núacáiná, núa asìali Dios néeséerica, éwitacué Píiwacalicáaníta núa, càicáaníta càmita nùanàa náibaidacaténá nulí meedá. Néese nudéca nùanàaca nuíibaidacaténá áibanái wenàiwica íripiná, numàacacaténá nacái núcáucawa nuwasàacaténá manùba wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yái yàanèeripináca nàwali nabáyawaná ìwalísewa —ímaca yái Jesúsca.

Jesús sana a dos ciegos

²⁹ Néeseté wamusúacawa Jericó ìyacàlená íicha, yá manùbéeyéi wenàiwica nàacawa Jesús yáamíse.

³⁰ Yá pucháiba matuíyéi nàyaca néeni, yáawinéeyécawa àyapu idùlepi isutéeyéica plata náicha níái wenàiwicaca ichàbéeyécawa néenibàa. Matuíyéi isutáca náicha plata yéewanápiná nawènìaca nayáapináwa. Náalíacáináwa Jesús iináwaná ichàbáanáwa chábàì, yá namáidaca Jesús írí:

—¡Wáiwacali, rey David itaquérinámi, Dios ibànùericaté walí wacuèrinápiná, piicá wapualé! —náimaca.

³¹ Manùbéeyéi wenàiwica nacuísaca níai matuíyéica masànanápiná nía, quéwa namáida quéwanáta mamáalàacata cachàiníiri iyú. Náimaca:

—¡Wáiwacali, rey David itaquérinámi, Dios ibànùericaté walí wacuèrinápiná, piicá wapualé! —náimaca.

³² Iná Jesús iyamáaca ibàlùacawa, yá imáidaca níai matuíyéica. Néese isutáca yéemìawa nía:

—¿Càinásicué piwàwa numànica piri? —ímaca yái Jesúsca.

³³ Náimaca irí:

—Wáiwacali, wawàwa pimàaca catuíca wía — náimaca.

³⁴ Catúulécanáca Jesús iicáca nía, yá imàacaca icáapiwa natuí ìwali. Yáta matuíyéimi iicáidaca àniwa, yá nàacawa Jesús yáapicha.

21

Jesús entra en Jerusalén

¹ Wàanàacaté mawiénita Jerusalén iyacàlená irí; quéechatécáwa wàanàaca Betfagé iyacàlená néré, iyéerica dúli ìwali ípidenéechúa Olivos, yái olivo inàlimanáca. Yá Jesús ibànùaca ipíchalépináwa pucháiba wéená wía yéewáidacaléca.

² Ipíchawáise Jesús ibànùaca nía, yá ímaca nalí:

—Piacuéwa iriculé yái yàcaléca iyéerica wapíchalé. Nérécué planàapináca burro nadacuèchúa néré, ibàlùèchúawa uiri yáapichawa. Piwasàacué úa, pitécué nulí níawa.

³ Aibacaalícué isutá yéemàwawa píawa càinácaalícué pimàni, picàlidacué iríwani nuwàwacutáca níái burroca, núa Píiwacalícuéca, nubànùnánápiná nacái wenàiwica natécaténá irí nía àniwa caquialéta — íimaca yái Jesúsca.

⁴ Càité Jesús imànica càide iyúwaté Dios yàasu profeta itànàanaté tàacáisi Dios inùmalícuíse. Dios íimacaté:

⁵ “Picàlidacué nalíni níái ìyéeyéica Jerusalén ìyacàlená irìcu, áibaalí ípidenácatalé Sión: ‘Piicácué, Picuèriná yàanàaca pìatalécué, càníiri cáimacái íicáca yáawawa, cáimiétacanéeri, matuíbanáiri iyú nacái, yáawinéeriwa burro wàlisàì íinata, uìrica abéechúa pìrái itéechúa yàasusi’, càicué píimaca nalíwa”,

íimacaté yái Diosca.

⁶ Níái pucháiba yéewáidacaléca nàacawa, yá namànicaté càide iyúwa Jesús íimáanaté nalí.

⁷ Natéca úái burroca, uìri nacái. Yá waliadaca wàasu ruana nacáiriwa nawaalírìcubàa, yéewanápiná Jesús yàalubáicani. Yá Jesús imichàa yáawinacawa burro íinata.

⁸ Manùbéeyéi wenàiwica ìyaca néré wáapicha. Abénaméeyéi natéca nàasu ruana nacáiriwa náuquéeri nàwalísewa, yá naliadaca nía àyapulìcubàa Jesús ipíchalé, burro ìpìnacaténá íinatabàa càide iyúwaté judío íiwitáise nàaná nacuèriná icàaluínináwa. Aibanái nacái nawichùaca wisìri nacáiri ibáiná, yá naliadaca nía àyapulìcubàa Jesús ipíchalé, náasáidacaténá casímáica naicácani.

⁹ Níái yèeyéicawa Jesús ipíchalé, níái nacái yèeyéicawa yáamiwáise namáidáidaca casímáicáiná

nía. Náimaca:

—¡Wàacué irí cayábéeri, yái rey David itaquérinámica, Dios ibànuèrica walí wacuèrinápíná! ¡Cayábéeriquéi Wacuèrináca, Dios ibànuèrica walí, icùacaténá wía! ¡Wàaca piri cayábéeri, pía Dios chènuníiséerica! —náimaca.

¹⁰ Jesús iwàlùacawa Jerusalén iyacàlená irìculé, yá macáita wenàiwica namusúacawa nacapèe íchawa naicácaténáni. Manùbéeyéi nasutáca néemíawa wenàiwica yèeyécawa Jesús yáapicha. Yá náimaca:

—¿Cawínásica yái wenàiwicaca? —náimaca.

¹¹ Néese níái wenàiwicaca yèeyécawa Jesús yáapicha náimaca nalí:

—Yácata profeta Jesús, yái Nazaret iyacàlená néeséerica, yànèerica Galilea yàasu cáli néese, itàanírica Dios inùmaliçuíse —náimaca.

Jesús purifica el templo

¹² Néeseté Jesús iwàlùacawa templo ibàacháwalená irìculé. Yá imusúadaca wenàiwicanái templo ibàacháwalená irìçuíse, macáita iwéndéeyéicaté yàasusi, áibanái nacái iwènièyéica yàasusi templo ibàacháwalená irìcu. Itamàaca yúucawa náicha nàasu mesa canánama, níái icambiéyéica plata wenàiwica ícha needácaténá nalíwa plata. Jesús itamàaca yúucawa náicha nàalubáica níái iwéndéeyéica unùcu sacrificio pinéerica.

¹³ Yá Jesús íimaca nalí:

—Pidécuéca péemíaca tàacáisi profeta itànèericaté Dios inùmaliçuíse. Dios íimacaté yàasu templo ìwaliwa: ‘Yái nucapèeca nasutácàalupínáca nuícha’, íimacaté yái Diosca. Quéwa, pidécuéca piwènúadacani cayéedéeyéi icapèe iyú, yái

temploca, piyéedùacáinacué plata wenàiwica ícha pichìwa iyúwa —íimaca yái Jesúsca.

¹⁴ Néese abénaméeyéi matuíyéi, áibanái nacái éerúyéi yàabàli nàacawa Jesús yàatalé templo irìcu. Yá ichùnìaca nía.

¹⁵ Quéwa sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu báawaca naicáca Jesús imàníináca yái càmíirica wenàiwica idé imànica, cayábacáiná wenàiwicanái iicáca náicha Jesús. Néemìaca nacái sùmanái isàna imáidéeyéica casímáiri iyú templo irìcu; sùmanái íimaca Jesús ìwali: “¡Wàacué írí cayábéeri, yái rey David itaquérinámica, Dios ibànuèrica walí Wacuèrinápiná!” náimaca níái sùmanáica. Iná calúaca sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, yácáiná yái tàacáisi sùmanái icàlidéerica íimáanáca Mesíascani yái Jesúsca, judío icuèrinápiná Dios ibànuèrica nalí.

¹⁶ Néese sacerdotenái íimaca Jesús írí:

—Picá pimàaca nacàlidaca pìwali yái tàacáisica. Pichùulla masànanápiná nía, ipíchaná áibanái nayúunáidaca Mesíasca pía —náimaca. Yá Jesús íimaca nalí:

—Casímáica nuémìaca yái náimáanáca. Pidécuéca piléeca tàacáisi Dios yàasu profeta itànèericaté nuináwaná ìwali, íiméerica sùmanái nacàlidáanápináté nuináwaná cayábéeri iyú. Profeta íimacaté:

‘Pía Wacuèriná Dios, pidéca pimàacaca púubanaméeyéi sùmanái, quirasínái nacái nàaca pirí cayábéeri’,
cài íimacaté nùwali yái profetaca. ¿Cánacué càmita péemìà cànácaalí íimáaná yái Dios itàcái

piléericuéca? —íimaca yái Jesúsca.

¹⁷ Néeseté Jesús yàacawa náicha. Yá imusúacawa wáapicha Jerusalén ìyacàlená íicha, wía yéewáidacaléca. Néese macáita wàacawa Betania ìyacàlená néré, yá waimáca néré.

Jesús maldice la higuera sin fruto

¹⁸ Néeseté mapisáináami àniwa Jesús, wía nacái yéewáidacaléca, idècunitàacá wàacawa Jerusalén ìyacàlená nérépiná àniwa, yá máapicani, yái Jesúsca.

¹⁹ Néese iicáca higuera yéetaná ibàlùericawa àyapu idùlepi. Yá Jesús yàacawa higuera yéetaná yàatalé icutácaténá ìyacaná. Quéwa canáca ìyacaná, iicá ibáiná meedá. Néese Jesús íimaca àicu irí:

—¿Càmita quirínama càyacanáca píawa! — íimaca yái Jesúsca, yáasáidacaténá walí Dios yùuwichàidáanápínaté israelitanái. Yáta ichuìdacawa macáita yái higuera yéetanámica, yá yéetáca.

²⁰ Néese wía, Jesús yéewáidacalénái waicácáináni, yá wáináidacawa manuísíwata waicáidaca higuera yéetanámi irí. Yá wasutáca wéemlawa Jesús:

—¿Càiná yéewaná ichuìdacawa abéericúseta, chuìcani yái higeraca yéetanámica? —wáimaca.

²¹ Néese Jesús íimaca walí:

—Iwàwacutácué peebáidaca tàì íiméeri iyú Dios imànínapínácué pirí càinácaalícué cayábéeri pisutéerica íicha imànínapínácué pirí. Péemiacué cayába, píibàacaalícué piwàwawa Dios iwéré tàì íiméeri iyú, yásí píalimácué pimànica càide iyúwa núumáaná higuera yéetanámi irí. Píalimápinácué nacái pimànica cachàiníwanái. Píimacaalícué yái dúli irí: ‘Pimichàawa, picaláawa manuiri úni

yáaculé', càicaalícué píima, yásí yàacawa càide iyúwacué píimáaná irí, báisícaalícué peebáidaca Dios imànínapínacué píríni.

²² Núumacué pírí nacái, macáita càinácaalí cayábéeri pisutéericuéca Dios ícha imànínapínacué pírí, yá peebáidacaalícué tàì íiméeri iyú Dios imànínapínacué píríni, yásí Dios imànicuéca píríwani —íimaca yái Jesúsca.

La autoridad de Jesús

²³ Néeseté Jesús iwàlùacawa templo iriculé. Yá idàbaca yéewáidaca wenàiwica néré. Néese sacerdote íiwacanánái, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica nàacawa Jesús yàatalé. Yá nasutáca néemìawani:

—¿Cawiná ibànù pía pimusúadánápiná wenàiwica templo ibàacháwalená irícuíse níái iwéndéeyéica yàasusi? ¿Cawiná ichùullà pía pimusúadánápiná níái? —náimaca Jesús irí.

²⁴⁻²⁵ Néese Jesús íimaca nalí:

—Núa nacái nuwàwa nusutácuéca nuémìawa pía: ¿Cawiná ichùullaté Juan ibautizáanápiná wenàiwica, Diossica? ¿Wenàiwicanáisica? Píimacué nulí càirínácaalí náicha ichùulièricaté Juan ibautizáanápiná wenàiwica. Picàlidacué nulíni. Picàlidacaalícué nulíni, yásí nucàlidacué nacái píríwani cawinácaalí ichùullàca núa numusúadánápiná wenàiwica templo ibàacháwalená irícuíse níái iwéndéeyéica yàasusi —íimaca yái Jesúsca. Néese nadàbaca nataánica nalíwáaca. Náimaca: “Wáimacaalí irí Dios ichùulièriquéera Juan, yásí isutáca yéemìawa wíatá: ‘Néeni, ¿cánácué càmitaté peebáidani?’ càipiná íimaca walí.

²⁶ Càmita nacái wawàwa wáimaca irí wenàiwica ichùulìeriquéera Juan, cáalucáiná wía wenàiwicanái íicha, macáita wenàiwica neebáidacáiná Juan itàanícaté Dios inùmaliçuise”, càì náimaca nalíwáaca.

²⁷ Iná náimaca Jesús irí:

—Càmita wáalíawa —náimaca. Néese Jesús íimaca nalí:

—Càita nacái càmitacué nucàlida piríni cawinácaalí ichùulíaca núa numusúadánápiná wenàiwica templo ibàacháwalená irìçuise, níái iwéndéeyéica yàasusi —íimaca yái Jesúsca.

La parábola de los dos hijos

²⁸ Jesús isutáca yéemíawa judío íiwacanánái, sacerdote íiwacanánái nacái:

—¿Càinácué pínáidacawa ìwali yái comparaciónca? Péemíacuéni. Abéeri asíali idèniacaté yéenibewa pucháiba asíanái. Yá íimaca abéeri néená irí, yái idábáanéerica: ‘Nuìri, siùcade pìà píibaidaca nùasu uva ibànacaléná yèewiré’, íimaca yái nánirica.

²⁹ Néese ìiri íimaca yáaniri iríwa: ‘Càmita nuwàwa nuíbidaca’, íimaca. Néeseta quéwa iwènúadaca íiwitáiseawa, yá yàaca íibaidaca néré.

³⁰ Néese nániri yàacawa imáidacaténá ìiri áibawa. Yá ichùulíaca íibaidaca uva ibànacaléná yèewiré. Néese ìiri íimaca yáaniri iríwa: ‘Iyá, pápa. Yáca nùacawéera’, íimaca. Quéwa càmita yàawa néré — íimaca yái Jesúsca.

³¹ Néese Jesús isutáca yéemíawa judío íiwacanánái, nía nacái sacerdote íiwacanánáica. Yá íimaca nalí:

—¿Càiríná náicha níái asíali yéenibe pucháiba imànica càide iyúwa yáaniri iwàwáaná? —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca irí:

—Yái idàbáanéerica —náimaca. Néese, Jesús yèepùà íimaca nalí:

—Péemiacué cayába yái nutàacáica. Báisíta áibanái yeedéeyéicaté plata yéenánái íchawa romanonái yàasu gobierno irípiná, nía nacái inanái iiméeyéicaté aslanái yáapicha plata ìwalinápiná, nadéca nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná, yá idéca Dios yàasu wenàiwicaca nía, Dios icùacaténá nía. Quéwa, píatacué càmita Dios yàasunáica.

³² Yácáiná Juan el Bautistami yàanàacaté yéewáidacaténácué pía pìyáanápínácué càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càmitacué quéwa peebáida iríni. Néese áibanái yeedéeyéicaté plata yéenánái íchawa romanonái yàasu gobierno irípiná, nía nacái inanái iiméeyéicaté aslanái yáapicha plata ìwalinápiná, níata yeebáidacaté Juan el Bautista itàacáimi. Yáté nawènúadaca náiwitáisewa nabáyawaná íchawa. Quéwa píacué, éwita piicáacánítacué neebáidaca, néese càmítacué quéwa piwènúada píiwitáisewa Dios irípiná peebáidacaténá càide iyúwaté Juan el Bautistami icàlidáaná Dios itàacái —íimaca yái Jesúsca.

La parábola de los labradores malos

³³ Néeseté Jesús yéewáidaca wenàiwica comparación iyú. Íimaca nalí: “Péemiacué comparación: Abéeri asìali idèniacaté ibànacale yàalunáwa uva yàalupiná. Yá ibànaca uva. Néese imànica iwáiná ibànacale itéesebàawa. Ichùnìaca nacái utàwi nacáichúa uva iyacaná yàalupiná, napisùacatalépiná uva ituní. Néese imànica chènuníiri capìi naicáidacatáisepiná macáita uva ibànacalená yàalu. Yá imàacaca áibanái icuèyéipiná

irí yáí yàasu uva ibànacalená yàalunáca, quéwa iwàwacutácaté nabànùaca irí yàasu uva ìyacaná yéénápiná, yàasu èerita needácatáipináté ìyacaná. Idécanáamité imànica náapicha càiri wawàsi, yá néese yàacawa náicha áibalépiná.

³⁴ Uva yàasu èeri yàanàacaté needácaténá ìyacaná, yá bànacalé íiwacali ibànùaca yàasu wenàiwicanáíwa néré nacutácaténá icuèyéí íicha bànacalé íiwacali yàasu uva ìyacaná yéénápiná.

³⁵ Quéwa níái icuèyéica bànacalé náibàaca níá; nacapèèdáidaca abénaméeyéí, nanúaca áibanái, néese nanúaca abénaméeyéí wenàiwica íba iyú.

³⁶ Yá bànacalé íiwacali ibànùaca nàatalé àniwa yàasu wenàiwicanáíwa áibanái, manùba yáwanái idábáanéeri yàawiría íicha. Quéwa càita nacái níái icuèyéica bànacalé namànica nalí báawéeri mamáalàacata.

³⁷ “Néese bànacalé íiwacali ibànùaca nàatalé ìiriwa, íináidacáináwa iríwa yáí bànacalé íiwacalica: ‘Báisíta nàaca nulri íimíétacanáwa’, íimaca íináidacawa iríwa.

³⁸ Quéwa níái icuèyéica bànacalé naicáca ìiri yàacawa napualé, yá náimaca nalíwáaca: ‘Yáara bànacalé íiwacalica yéetácaalípináwa, yá yàaca bànacalé ìiri iríwa. Ara, wàacuéwa wanúananí. Yásí wíacata bànacalé íiwacanánái’, náimaca.

³⁹ Càita náibàacani, yá nawatàidacani bànacalé yèewíise, yá nanúacani.

⁴⁰ “Siùcade píimacué nulí: Yáí uva ibànacalená íiwacalica, yàanàacaalípiná nàatalé, ¿càinásica imànìpiná nalí, níái icuèyéicaté bànacalé?” íimaca yáí Jesúsca.

⁴¹ Néese níái wenàiwica ìyéeyéica templo irìcu náimaca Jesús irí:

—Inúapíná níái báawéeyéica, càmita nacái catúulécana íicáca nía. Néese imàacapíná áibanái cayábéeyéi íiwitáise icuèyéipíná irí yái uva ibànacalenáca, ibànuèyéipíná irí yàasu uva ìyacaná yéénápiná needácaalí bànacalé ìyacaná —náimaca.

⁴² Néese Jesús íimaca nalí:

—Báisíta. Pidécuéca piléeca nacái comparación Dios yàasu profeta itànèericaté Dios inùmalicúise. ¿Cánacué càmita peebáida itàacái? Itànàacaté tàacáisi íiméerica Dios ibànùanápínaté nacuèrinápíná, níái israelitaca, quéwa báawáanápínaté naicácani. Càité profeta íimaca:

‘Níái imàníyéica íba icapèená, nadéca náucaca abéeri íba méetàuculé náichawa, caná iwènicáiná naicácani. Quéwa Wacuèriná Dios idéca imàacaca máiníiri iwàwacutácawa capíi irípináni yái íba náuquéericaté. Càita Dios idéca imànica, íná wàaca Dios irí cayábéeri’,

càité profeta íimaca nùwali, núa càiride iyúwa íba, núa israelita icuèrinápínáca.

⁴³ Iná núumacué pirí, càicuéca píade iyúwa báawéeyéi icuèyéica bànacalé. Càmitacué picùca cayába israelitanái càide iyúwa Dios iwàwáaná, càmitacué nacái péewáida nía, íná càmita namàni cayábéeri. Siúcáisede Dios càmita quirínama ibatàacué picùaca yàasu wenàiwica, níái israelitaca. Yá Dios imàacapíná áibanái íbaidaca irípiná, yéewáidéeyéipíná nía cayába, namànicaténá cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná.

⁴⁴ Iyaca nacái áiba comparación íba ìwali: Cawinácaalí wenàiwica yúuwèyécawa iwéré yái

íba, yásí wenàiwica isubèriacawa. Néese íba yúuwàacaalíwa áibanái ínatabàa, yásí náalacawa ichùmalési iyú —íimaca yái Jesúsca, náalíacaténáwa Dios yúuwichàidáanápíná manuísíwata cawinácaalí camíiyéica yeebáida Jesús itàacái.

⁴⁵ Níái sacerdote íiwacanánáica, fariseonái nacái, idécanáami néemíaca comparación Jesús icàlidéerica, yá náalíacawa icàlidacaténi nàwali yái tàacáisica.

⁴⁶ Inaté nawàwaca náibàacani náucacaténáni pre-soiyéi ibànaliculé. Quéwa cáaluca nía manùbéeyéi wenàiwicanái íicha, níacáiná manùbéeyéi wenàiwica neebáidaca Jesús itàaníca Dios inùmalicuíse. Iná camita nadé náibàaca Jesús.

22

La parábola de la fiesta de bodas

¹ Néeseté Jesús idàbaca yéewáidaca nía àniwa comparación iyú. Yá íimaca nalí:

² “Péemíacué comparación: Yái Dios icùanáca wenàiwica càicanide iyúwa abéeri nacuèriná imàníiná iwàwéerica imànica manuíri fiesta ìiri irípináwa, yàasu casamientopináwa, ìiri yeedácáiná iríwa yàacawétúapínáwa.

³ Yá nacuèriná ibànùaca yàasu wenàiwicanáíwa nàaca namáidacaténá wenàiwica nacuèriná icàlidéeyéicaté iríni quéecha. Quéwa camita nawàwa nàwacáidáyacacawa néré.

⁴ Néese nacuèriná ibànùaca yàasu wenàiwicanáíwa áibanái. Ipíchawáise nàacawa, yá íimaca nalí: ‘Píacué picàlidaca nalíni, níara numáidéeyéica, nudéca nuchùnìaca yái nayáapínáca. Nùasu wenàiwica nadéca nanúaca nupìra pacá walíibèeyéi, áiba nacái

nupìra walìbèeyéi. Macáicata idécawa canánama yái nayáapínáca. Pisutácué nàanápínáwa aléi fiesta casamiento nérépiná', íimaca yái nacuèrináca.

⁵ Néese nacuèriná yàasu wenàiwica namáidaca nía àniwa quéwa caná iwèni wenàiwicanái iicáca nacuèriná itàacáíwa. Abéeri néená yàaca iicáca ibànacalewa. Aiba yàacawa yàcalé néré iwéndacaténá yàasuwa.

⁶ Yá áibanái náibàaca nacuèriná yàasu wenàiwicawa. Yá nacuísaca nía, namànica nalí báawéeri, àta nanúacataléta nía nacái.

⁷ Yá néese máini calúacani yái nacuèrináca. Yá ibànùaca néré yàasu úwináíwa, yá úwinái nanúaca níai inuéyéicaté meedá nacuèriná yàasu wenàiwicawa, yá úwinái yeemáca nàyacàlemi.

⁸ Néese àniwa nacuèriná íimaca yàasu wenàiwicanái iríwa: 'Macáicata idéca ichùnàacanáca canánama fiesta casamientopiná quéwa níara numáidéeyéicaté quéechatécáwa, canáca yéewaná nàanàaca, càmicáináté neebá numáidáaná nía.

⁹ Iná piacué picutáca mamáalàacata wenàiwicanái bamuchúamibàa yàcalé, àyapulìcubàa nacái pimáidacaténácué nía macáita pìanèeyéica', íimaca yái nacuèrináca.

¹⁰ Néese níai yàasu wenàiwicanái nàacawa bamuchúamibàa yàcalé àyapulìcubàa, yá nàwacáidaca macáita wenàiwica nàanèeyéica néenibàa, cayábanaméeyéi, báawanaméeyéita nacái. Iná yéewa idéca capìi ipuníacawa madécaná wenàiwica iyú, yái manuírì capìi imàdàaná casamiento yàaluca.

¹¹ "Néeseta quéwa yái nacuèriná iwàlùacawa néré itàidacaténá wenàiwicanái yàanèeyéica néré

nayáacaténá nayáacaléwa, yá iicáca abéeri asìali nèewi ibàlesíami yáapichawa meedá. Càmitaté ìwali ibàlewa wàlisàíwa, yáí bàlesi cayábéerica nacuèriná iwacuèricaté macái wenàiwica irí, fiesta casamiento ibàlenápiná.

¹² Yá nacuèriná íimaca irí: ‘¿Néeni? ¿Cánásica yéewaná piwàlùacawa aléi, éwita càmicáaníta piwali pibàlewa fiesta casamiento ibàlenápiná, yáí bàlesica nuèrica nalí?’ íimaca yáí nacuèrináca. Yá masànacani icalùniwa nacuèriná íicha, yáí asialica.

¹³ Néese nacuèriná íimaca yàasu wenàiwicanáí iríwa, níái iwacuèyéica yàacàsi wenàiwicanáí irí: ‘Caquialéta, pidacùacué yáí asialica icáapi nacái, yàabàli nacái. Yá piúcacué wáichani aléera catéeri iriculé. Wenàiwicanáí náicháanípiná manuísíwata néré, yá naamíapíná nayéiwa nàuwichàacái iyúwa’, íimaca yáí nacuèrináca.

¹⁴ Dios imáidacáiná manùbéeyéi wenàiwica, quéwa càmita yeedá macáita yàasu wenàiwicapínáwa nía”, íimaca yáí Jesúsca.

El asunto de los impuestos

¹⁵ Néesetécáwa, abénaméeyéi fariseo nàwacáidáyacacawa natàaníca náapichawáaca, yá abédanamata namànica náiwitáisewa náalimáidáanápiná naicáwa Jesús icàlidacaténá áiba wawàsi báawéeri yéewanápiná nacháawàaca iináwaná ìwali romanonáí yàasu gobiernonáí irí.

¹⁶ Iná nabànùaca abénaméeyéi néenáwa Jesús yàatalé náapicha nacái áibanáí cayábéeyéi iicáca rey Herodes íiwitáise. Yá náimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, wáalíacawa pitàaníca báisíiri iyú, péewáidaca nacái wenàiwica

báisiri iyú nàyacaténá machacàniri iyú càide iyúwa Dios ichùullianá nàyaca. Wáalíacawa nacái piicáca macái wenàiwica abédanamata, íná càmita pibatàa áiba wenàiwica caináwanéeyéi iwènúadaca píiwitáise cayábéeri ícha.

¹⁷ Iná picàlida walíni cainácaalí píináidacawa: ¿Cayábasica wapáyaidacaalí wáichawa plata iyú níara emperador romanosàiri yàasu gobiernonái icuèyéica wàasu cáli? —náimaca.

¹⁸ Quéwa Jesús yáalíaca náiwitáise báawéeri nawàwáaná nacháawàaca iináwaná ìwali itàcái ìwalísewa. Yá ímaca nalí:

—Píacué pucháibéeyéica íiwitáise, ¿cánácué píalimáida piicáwa núa picháawàacaténá nuináwaná ìwali nutàacái ìwalíse?

¹⁹ Néeni, píasáidacué nuicá moneda càichúaca nachùullacuéca pipáyaidaca iyú nía —ímaca yái Jesúsca. Yá natéca irí denario, yái cawèníri monedaca abé èeri iwènicatáica.

²⁰ Néese Jesús isutáca yéemíawa nía:

—¿Cawiná yéenáiwaná ichanàawa moneda ìwali? ¿Cawiná nacái ípidená ichanàawa ìwali? —ímaca yái Jesúsca.

²¹ Yá náimaca irí:

—Emperador ípidenáquéi ichanàawa ìwali, yéenáiwaná nacái ichanàawa ìwali, yáara romano íiwacaliná, icuèrica macái èeri mìnánái —náimaca. Iná Jesús ímaca nalí:

—Pipáyaidacué píichawa emperador plata iyú càide iyúwa ichùullianácué pipáyaidacani. Pimànicué nacái càide iyúwa Dios iwàwáanácué pimànica — ímaca yái Jesúsca.

22 Yá náináidacawa manuísíwata néemìlaca Jesús ímáaná, càmicáiná náalimá nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalísewa. Néese namàacacani, yá nàacawa ícha.

La pregunta sobre la resurrección

23 Néese yáté èerica àniwa abénaméeyéi saduceo nàacawa Jesús yàatalé. Níái saduceo náimaca yéetéeyéimiwa càmitasa nacáucàawa áibaalípiná. Saduceonái iwàwaca wenàiwicanái iicáaníca Jesús iquíniná, íná nasutáca néemìlawa Jesús, náalimáidacaténá naicáwani. Yá nacàlidaca irí tàacáisi. Náimaca irí:

24 —Pía, yéewáidéerica wenàiwica, profeta Moisés itànàacaté tàacáisi ímérica Dios ichùullanácué wía judíoca wamàínínápiná cà: Asìali yéetácaalíwa méenibeta, yásí iwàwacutá yéenasàiri yeedáca iríwa yéenasàiri ínumiwa yàacawéetúapínáwa yéewacaténá idènlaca úapicha yéenibewa naiquéeyéipiná iyúwa yéetéerimiwa yéenibemi, yéewanápiná nàyaca wenàiwica icuèyéipiná yéetéerimiwa yàasu cáli.

25 Uwé, áibaalíté nàyaca wèewi siete namanùbaca yéenánái. Nabèeri yeedáca abéechúa ínupínáwa, quéwa yéetácawa uícha méenibeta. Méenibecáináni, íná iméeréeri yeedáca úái ibèeri ínumicawa.

26 Càita nacái iméeréerimi yéetácawa uícha méenibeta. Néese iméeréeri yeedáca úa, càita nacái yéetácawa uícha méenibeta. Càité níái sietéeyéicaté imanùbaca needáca úa. Yá néetácawa uícha macáita méenibeta.

27 Néese úanama yéetácawa náami nacái.

28 Uwé, báisícaalí yéetéeyéimiwa idé icáucàacawa áibaalípinátá, càide iyúwa áibanái ínáidáanáwa, néese ¿càinápinásica unìri náicha níara

sietéeyéimica? Càmita náalimápiná náalíacawatá macáicáináta náinuca úa —náimaca, naicáanica Jesús iquíniná.

²⁹ Néese Jesús íimaca nalí:

—Pidécuéca piméeràacawa báisíiri tàacáisi íicha càmicáinácué pialíawa càinácaalí íimáaná Dios itàacái profetanái itànèericaté Dios inùmalìcuíse. Càmitacué nacái pialíawa Dios íiwitáise cachàiníiri ìwali imichàidáanápiná wenàiwica yéetácáisi íicha.

³⁰ Aiba èeriwa yéetéeyéimiwa nacáucàpinácawa, quéwa càmita nacásàapínáwa, níái asíanáica, inanái nacái, nàypínacáiná càide iyúwa chènuníiséeyéi ángel iyáaná càmiyéica icásàawa.

³¹ Aiba wawàsi nacái, piyúunáidacuéca càmita Dios icáucàidapíná wenàiwica áiba èeriwa, quéwa pidécuéca piléeca cuyàluta profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalìcuíse, íná ¿cánácué càmita péemà càinácaalí íimáaná?

³² Dios íimacaté: ‘Núacata yái Dios icuèrica Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái’, càité íimaca yái Diosca. ¡Dios càmita icùa yéetéeyéimiwa ichéeca meedá! ¡Néese Dios icùaca cáuyéi wenàiwical! Iná iwàwacutácué pialíacawa cáuca nía Dios yáapicha siùcade, níái Abraham, Isaac, Jacob nacái, éwita néetácáanítatéwa madécaná camuí ipíchawáiseté Moisés iyaca. Iná yéewa wáalíacawa Dios icáucàidáanápiná yéetéeyéimiwa áiba èeriwa —íimaca yái Jesúsca.

³³ Néese wenàiwicanái nadécanáami néemlacani, yá náináidacawa manuísíwata néemlaca Jesús yéewáidáaná nía.

El mandamiento más importante

34 Néseté fariseonái idécanáami néemàca Jesús iináwaná imawè̀ladacaté saduceonái yàasu tàacáisi, yá fariseonái nàwacáidáyacacawa.

35 Néese abéeri fariseo yéewáidéeri wenàiwica templo irícu, ínáidacawa yáalimáidáanápiná iicáwa Jesús icàlidáanápiná áiba wawàsi báawéeri nacháawàcaténá iináwaná ìwali ìwalíise. Yá ímaca Jesús irí:

36 —Pía yéewáidéerica wenàiwica, nàyaca madécaná wawàsi Dios ichùulièrica wamà̀nínápináca. ¿Càiríná wawàsi máiníri cachàinica náicha canánama wamà̀nínápiná? — ímaca.

37-38 Néese Jesús ímaca irí:

—Yái Dios ichùullánaca máiníríca cachàinica náicha canánama wamà̀nínápiná càì ímaca: ‘Cáininá piicáca Picuèriná Dios macái piwàwalícuísewa, macái picáuca iyú nacáíwa, macái píiwitáise iyú nacáíwa’, càì ímaca.

39 Iyaca walí áiba inacáiri nacái, yái pucháibáanáca. Yá ímaca: ‘Cáininá piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná piicáca píawawa’, càì ímaca yái Diosca.

40 Canáca áiba tàacáisi cachàiníri náicha níái pucháiba ichùullacanásica. Macáita tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuíse, profetanái nacái icàlidéericaté Dios inùmaliçuíse, macáita yái tàacásica yéewáidaca wía cáinináanápiná waicáca Dios, áibanái wenàiwica nacái —ímaca yái Jesúsca.

¿De quién desciende el Mesías?

41 Néese idècunitàacá fariseonái ìyaca Jesús ípunita, yá Jesús isutáca yéemàlawa nía.

42 Ímaca nalí:

—¿Càinacué pínáidacawa Mesías ìwali, yái picuèrinápinacuéca Dios ibànuèripinacuéca pírí, píacué israelitaca? ¿Cawiná itaquérinámini? — ímaca yái Jesúsca. Néese náimaca Jesús irí:

—Rey David itaquérinámicani, yái Mesíasca — náimaca.

⁴³ Néese Jesús ímaca nalí:

—Báisíta rey David itaquérinámicani yái Mesíasca. Quéwa rey Davidcaté ímaca áiba wawàsi nacái Mesías ìwali, yái israelita icuèrinápináca. David icàlidacaté Espíritu Santo inùmalìcuíseni, yá David ímacaté Mesías ìwali ‘Nuíwacali’. Càité David ímaca:

⁴⁴ ‘Nucuèriná Dios ímacaté Nuíwacali irí: Píawinawa nuéwápuwáise picùacaténá núapicha macáita, idècunitàacá numawèniadaca pícha macái piùwidenáíwa, ímaca yái Diosca’,

càité ímaca yái Davidca.

⁴⁵ Yái rey Davidca ímacaté Mesías ìwali ‘Nuíwacali’, íná éwita rey David itaquérinámicáanítani, yái Mesíasca, càicáaníta iwàwacutá náimaca ìwali rey David íiwacali nacáicani —ímaca yái Jesúsca, icàlidaca nalí ìwaliwa, yái Mesíasca.

⁴⁶ Canácata néená yáaliéri áiba tàacáisi náaliméerica namawèniadaca iyú Jesús, ibatàa abéeri tàacáisi piná, càmita náalíawa, canásíwata. Iná cáaluca nasutáca néemíawa Jesús àniwa, ipíchaná báica nía nacái wenàiwicanái yàacuésemi.

23

Jesús acusa a los fariseos y a los maestros de la ley

1 Néeseté Jesús icàlidaca walíni, wía yéewáidacaléca, áibanái nacái wenàiwicanái iyéeyéica néeni.

2 Yá ímaca walí: “Níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, nía nacái fariseoca nacàlidacuéca pírí tàacáisi profeta Moisés itànèricaté bàaluté Dios inùmalícuíse. Néewáidacuéca pía píalíacaténácuéwa càinácaalí ímáaná yái Dios itàacáica.

3 Iná néewáidacaalícué pía Dios itàacái iyú, néese peebáidacué yái nacàlidáanáca, pimànicué nacái macáita càide iyúwa nacàlidáaná Dios itàacái irícuíse. Quéwacué picá pimàni càide iyúwa namàníná, nacàlidacáinácué pírí cayábéeri wawàsi, quéwa namànica áiba wawàsi méetàuculéeri, báawéeri meedá.

4 Nadènìaca nàasu tàacáisi nacáíwa, méetàuculéeri Dios itàacái ícha. Iná nachùullaca wenàiwicanái namànica wawàsi máiníiri càulenáca náicha, náimacáiná Dios iwàwacasa wenàiwicanái imànicani. Quéwa càmita wenàiwica yáalímá ìidenìacani, néese níái yéewáidéeyéica wenàiwica càmita nawàwa nayúudàaca nía, càmita nacái namàni càide iyúwa nachùullianá áibanái imànica.

5 Macáita yái namànírica, yá namànicani wenàiwicanái iicápiná meedá, yéewacaténá wenàiwica nàaca náimiétacaná meedá. Nawàwacué piyúunáidaca cáinináca naicáca Dios itàacái níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu. Iná nadacùaca nàwaliwa Dios itàacái yéená napùdàlicuwa, nàanàa ìwali nacáíwa, càide iyúwa Dios ichùullianá wamànica, wía israelitaca, quéwa nadacùacani cáucúiri iwaalíbapi iyú yéewacaténácué piicácani ráunamáita, íná piyúunáidacuéca cáinináca

naicáca Dios itàacái, níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Cálaca namànica nàasu chílanásiwa nasucuéri nabàle ipùata ìwaliwa yéewacaténacué piyúunáidaca nàaca Dios icàaluíniná macái nawàwalìcuísewa.

⁶ Nawàwa náawinacawa cayábéeri yàalubáisi ìinata cáimiétacanéeyéi yáawinacatáicawa macái wenàiwicanái yàacuésemi nayáacaalí nayáacaléwa náapicha, namànicaalí culto nacái judiónái yéewáidacàalu irìcu, yéewacaténá áibanái naicáca nía iyúwa máiníiyéica cachàinica.

⁷ Nawàwa macái wenàiwica natàidaca nía cáimiétaquéeri iyú bamuchúamibàa yàcalé manùbéeyéi naicácaténá nía. Máiní fariseonái iwàwacué pitàidaca nía càì: Píamisícawa yéewáidéerica wía”, ímaca yái Jesúsca.

⁸ Néese Jesús ímaca walí, wía yéewáidacaléca: “Quéwa piacué nuéwáidacaléca, picácué piwàwa áibanái ímáaná pirí ‘pía, yéewáidéerica wía’, nuwàwacáinácué macáita piicáyacacawa càide iyúwa abémisana. Núacata yái abéericata yéewáidéericuéca pía.

⁹ Picácué píima áiba irí ‘Pía, Wáaniri, icuèrica wía’ cháì èeri irìcu pidèniacáinácué abéerita Píaniriwa Dios ìyéerica chènuniré.

¹⁰ Picácué piwàwa áibanái ímaca pirí ‘pía, Wáiwacali, yéewáidéerica wía’, abéericáináta núa Cristo Píiwacalicué.

¹¹ Cawinácaalícué péená iwàwéerica Dios iicácani iyúwa cachàinírìca áibanái íicha, iwàwacutácué ìbaidaca pirí macáita càide iyúwa yàasu wenàiwica ìbaidáaná ìiwacali iríwa.

¹² Níacáiná macáita cachàiníiyéica iicáca

yáawawa, níacata Dios imàaquéeyéipiná báica nía, càmiyéica nacái cachàini. Néese cawinácaalí càmiyéica cachàini iicáca yáawawa, níacata Dios imàaquéeyéipiná cachàinica nía”, íimaca walí yái Jesúsca.

¹³ Néese Jesús yàalàaca fariseonái cachàiníri iyú, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Íimaca nalí: “¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise meedá! Péemíacué comparación: Càicuéca píade iyúwa wenàiwica ibàlièyéica capí inùma, néese càmita nawàlùawa capí irìculé, càmita nacái namàaca áibanái iwàlùacawa. Càitacué pía, éwitacué píalíacáanítawa càinácaalí Dios itàacái íimáaná, càicáaníta càmitacué piwènúada píiwitáisewa peebáidáanápínáni, càmita nacái pimàaca áibanái yeebáidacani, ipíchaná Dios yàasu wenàiwicaca nía.

¹⁴ ¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise!, piyéedùacáinacué náicha nacapèemi, nàasumi nacái, níái catúulécanéeyéi inanáica inìrimi yéetéeyéimicawa íicha. Néese, pisutácuéca Dios déecuírí iyú, yéewacaténá áibanái iyúunáidacuéca cayábaca píiwitáise. Dios yùuwichàidapínacué píawa cachàiníri iyú náicha áibanái cabáyawanéeyéica.

¹⁵ “¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise!, píacáinacuéwa áiba cáli néré manuírí úni abéemàalé piwènúadacaténacué abéeri wenàiwica íiwitáise

yeebáidacaténá càide iyúwa péewáidáaná nía. Néese pidécanáamicué piwènúadaca íiwitáise pìasu tàacáisi iyúwa, yásí péewáidacuéca imànica íbáyawanáwa pucháiba yàawiriéricatái yáwanái ícha yái báawéerica pimàníricuéca, píacué yèeyéipináwa infierno iriculé, yái quichái càmirica ichacàwa càiripinéerita ìyaca.

16 “¡Dios yùuwichàidapinácué píawa! Càicuéca píade iyúwa matuíyéi itéeyéica áiba wenàiwica, píimacáinácué pìwaliwa píalimáanása péewáidaca wenàiwica Dios ìwali, quéwa càmitacué báisi píalíacawa Dios ìwali. ¡Cáanáica péewáidacuéca wenàiwica chìwái iyú nachìwáidacaténá áibanái! Píacué fariseoca, pidécuéca càì píimaca nalí: ‘Píimacaalí báisi báisísíwatasa templo ípidená ìwali pimànínapiná áiba wawàsi, néese càmicaalí piwàwa pimànicani machacàníiri iyú càide iyúwaté píimáaná, néese càmita iwàwacutá pimànicani, càmicáiná máini cachàiníríca yái templo ípidenáca; quéwa picàlidacaalíni templo yàasu oro ípidená ìwali, yásí iwàwacutá pimànica macáita càide iyúwaté píimáaná, ipíchaná Dios yùuwichàidaca pía, máinicáiná cachàiníríca oro templo ícha’, càì péewáidacuéca wenàiwica pichíwa iyúwa nachìwáidáanápiná áibanái.

17 ¡Píacué fariseoca, càmíiyéica yáalíawa, matuíyéi nacái íiwitáise! ¿Càmítasicué píalíawa cachàinica templo oro ícha? Bàaluitécáiná Dios ichùuliaca wàawirináimi namànínapínaté irípiná yái temploca, íná yéewa cachàinica templo imànica oro. Íná iwàwacutácué pimànica macáita càide iyúwaté píimáaná, ipíchanácué Dios yùuwichàidaca pía.

18 Càita nacái, píacué fariseoca, pidécuéca càì píimaca altar ìwali: ‘Píimacaalí báisí báisísíwata altar ípidená ìwali pimànínapiná áiba wawàsi, néese càmicaalí piwàwa pimànicani machacànìiri iyú càide iyúwaté píimáaná, néese càmita iwàwacutá càì pimànicani, càmicáiná máiní cachàinìirica altar ípidená; quéwa picàlidacaalíni ofrenda ípidená ìwali, yái pìrái nanuérimica iyúwa sacrificio nàacaténá Dios icàaluíniná, yásí iwàwacutá pimànica macáita càide iyúwaté píimáaná, ipíchaná Dios yùuwichàidaca pía, máinícáiná cachàinica ofrenda altar ícha’, càì péewáidacuéca wenàiwica pichìwa iyúwa nachìwáidáanápiná áibanái, píacué fariseoca.

19 ¡Píacué fariseo matuíyéica íiwitáise! ¿Càmitasicué píalíawa cachàinica altar ofrenda ícha? Bàaluitécáiná Dios ichùullaca wàawirináimi namànínapináté irípiná yái altarca, íná yéewa cachàinica altar imànica ofrenda. Iná iwàwacutácué pimànica macáita càide iyúwaté píimáaná, ipíchanácué Dios yùuwichàidaca pía.

20 Píacué fariseoca. Càmitacué péewáida wenàiwica báisíiri tàacáisi iyú. Núumacué píri cawinácaalí íméerica ‘báisí báisísíwata altar ípidená ìwali’, yá idéca nacái càì ímaca náipidená ìwali cawinácaalí ofrenda iyéerica altar ínata. Iná iwàwacutá yái wenàiwicaca imànica macáita càide iyúwa ímáanáaté áibanái irí.

21 Yá nacái cawinácaalí íméerica ‘báisí báisísíwata templo ípidená ìwali’, yá idéca nacái càì ímaca Dios ípidená ìwali, Dios imàacacáiná íiwitáise iyamáanápínawa templo irìcu. Iná iwàwacutá yái wenàiwicaca imànica macáita càide iyúwa ímáanáaté

áibanái irí.

²² Yá nacái cawinácaalí ímérica ‘báisí báisísíwata capìraléeri cáli ípidená ìwali’, yá idéca nacái càí ímaca Dios yàalubái ípidená ìwali ìyérica chènuniré, idéca nacái càí ímaca Dios ípidená ìwali, Dios ìyacáiná chènuniré. Iná iwàwacutá yái wenàiwicaca imànica macáita càide iyúwa ímáanáté áibanái irí. Canáta yéewaná ichìwáidaca áibanái càide iyúwacué péewáidáaná nía pichìwa iyúwa, píacué fariseoca.

²³ “¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué pucháibéeyéica íwítáise! Pimàacacuéca bànacalé ofrenda iyú Dios irí, abéerinama néená níái diéyéica imanùbaca pibànacaleca púbéeyéica, níái menta, anís nacái, comino nacái, càide iyúwaté Dios ichùullánacué pimàacaca irí bànacalé ofrenda iyú sacerdotenái iyáapíná. Quéwa, càmitacué picùa wenàiwicanái machacàníiri iyú, càmitacué nacái piicá áibanái ipualé, càmitacué nacái placa Dios icàaluíniná. Iwàwacutácué càí pimànica, quéwa picácué piyamáida pimàaca pìasu cawèníriwa ofrenda iyú Dios irípiná.

²⁴ ¡Càicuéca píade iyúwa matuíyéi itéeyéica áiba wenàiwica, píacué fariseoca, pímacáinácué pìwaliwa píalimáanása péewáidaca wenàiwica Dios ìwali, quéwa càmitacué báisí píalíacawa Dios ìwali! Péemíacué comparación: Càicuéca píade iyúwa wenàiwica ichàbáidéerica ìrapínáwa úni wáluma yèewibàa imàacacaténáwa néeni awàsa, ipíchaná ìiraca iríwa casaquèeri única, néese ráunamáita meedá iwetúaca manuírí camello casaquèeri. Càitacué pía, pimànicáinácué cáalíacáiri

iyú púubéeri wawàsica iyúwa pìawirináimi íiwitáise ímáaná, quéwa matuíbanáiri iyú meedá piimáichacuéca Dios itàacái máiníríca iwàwacutáca weebáidaca.

²⁵ “¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise! Pimànicuéca madécaná wawàsi cáallacáiri iyú càide iyúwaté pìawirináimi yéewáidáaná, yá macái wenàiwica nayúunáidaca masacàacuéca píiwitáise. Péemlacué comparación: Càicuéca píade iyúwa bacàa, quíràpieli nacái wáibéeyéica íinatabàawa. Quéwa máinícué báawaca píiwitáise piwàwallicu càide iyúwa bacàa ipuniéchúacawa casaquèeri iyú, peedácáinacué piriwa manùba wawàsi piyéede iyúwa, iyú nacái yái báawéerica pimàníricuéca.

²⁶ ¡Píacué fariseo matuíyéica íiwitáise! Iwàwacutácué masacàaca pimànica píiwitáisewa piwàwallicúisewa quéechacáwa. Masacàacaalícué pimànica píiwitáisewa, yásí masacàaca Dios iicápiná macáita yái pimàníricuéca.

²⁷ “¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise! Péemlacué comparación: Càicuéca píade iyúwa càiculìimi nabàdéerica íinatabàa cayábawa cabalèeri iyú. Cayábéeyéi iicácanáwa íinatabàawa càiculìimica, quéwa ipuníacawa yéetáními yáapi iyú, macái íiwitáaná casaquèeri iyú nacái.

²⁸ Càitacué pía nacái píacué fariseoca: Macái wenàiwica nayúunáida cayábacuéca píiwitáise, quéwa máinícué píiwitáise pucháibéeri idéca ipuníadacuéca piwàwa báawéeri iyú.

29 “¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise! Pidécuéca pimànica cayábanaméeyéi capli profetanáimi yàasu càlicullimi iwicáulé piwàwalicáinásacué níai Dios yàasu profetamica, icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmaliçuise. Pidécuéca pichùnìaca cayábéeri iyú nacái nàasu càlicullimica áibanái cayábéeyéimica íiwitáise.

30 Néese pidécuéca càì píimaca: ‘Wàyacaalíté bàaluté wàawirináimi yàasu èerimité, yá càmítaté wayúudàa nanúaca Dios yàasu profetanáimicatá’, càicué pidéca píimaca.

31 Iná pidécuéca picàlidaca piináwanáwa píalíacawa plawirináimicuéca nía, níara inuéyéicaté Dios yàasu profetanáimica.

32 ¡Siùca nacáide mesúnamáita pimáalàidapínacué pimànica yái báawéerica plawirináimi idàbéericaté imànica!

33 “¡Píacué àapi nacáiyéica íiwitáise! ¡Píacué caculáléeyéica íiwitáise! ¡Càmítacué píalimá pichúuliacawa íicha yái yùuwichàacáisi ìyéerica infierno irìcu!

34 Iná nubànùapínacué plataléwa nùasu wenàiwicawa icàlidéeyéipiná tàacáisi nunùmaliçuise, nùasunái profetanái, nùasunái cáalíacáiyéi nacái, nùasunái yéewáidéeyéi wenàiwica nacái. Quéwa, núalíacawa pinúapínacuéca abénaméeyéi néená, pitàtàapínacué abénaméeyéi néená cruz ìwali, picapèedáidapínacué abénaméeyéi nacái judiónái yéewáidacàalu irìcu, pipiàdádapínacué nía yàcalé íicha áiba yàcalé nérépiná.

35 Iná Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué

israelitaca, nàwallise macáita cayábéeyéimica íiwitáise piawirináimicué inuényéicaté, nanúacatáiseté Abel, yái cayábéerimica íiwitáise, àta nanúacatalétaté nacái Dios yàasu profeta Zacarías, yái Berequías ìrimicaté, piawirináimicué inuéricaté templo ibàacháwalená irìcubàa, bamuchúamibàa náicha altar, templo nacái.

³⁶ Péemìacué cayábani, Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué israelitaca ìyéeyéica siùcade ìwalíise macáita yái báawéerica pimànìricuéca nalí, níai nùasu wenàiwicaca”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús llora por Jerusalén

³⁷ Néese Jesús íimaca: “¡Píacué Jerusalén ìyacàlená mìnanáica, píacué inuényéica Dios yàasu profetanái, pinúacuéca áibanái nacái íba iyú, níai wenàiwica Dios ibànuèyéica icàlidaca pirícué tàacáisi inùmalìcuíse! ¡Manùba yàawiría nuwàwacaté nùwacáidacuéca nucùaca pía càide iyúwa cawámai ùwacáidacaalí ucùaca uénibewa ubáiná yáapiréwal! Quéwa càmitacué piwàwa nucùaca pía.

³⁸ Iná péemìacué cayába, máiséeyéipiná picapèemicuéca, idécanáami piùwidenái imànicuéca ùwicái píipunita.

³⁹ Yá núumacué nacái pirí, siùcáisede càmitacué piicá núa quirínama àta píimacatalépinátacué nùwali: ‘¡Cayábéericani yái yàanèerica Wacuèriná Dios ípidená ìwali, Dios ibànuèrica walí!’ càipinácué píimaca nùwali”, íimaca yái Jesúsca.

24

Jesús anuncia que el templo será destruido

¹ Néeseté Jesús yàacawa templo ícha. Idècunitàcá yàacawa, wía yéewáidacaléca wàacawa yáapicha mawiénita irí. Yá wadàbaca watàaníca irí templo ìwali, nàwali nacái cayábanaméeyéi capìca ìyéeyéica templo itéese.

² Quéwa Jesús íimaca walí:

—Péemìacué cayába yái núuméeyéicuéca pírì ìwali, níái capìca. Báisíta áiba èeriwa canácata capì yàasu íba yáawinéeripinácawa áiba íba ínata. Macáita níái temploca itéeséeyéica namáalàapináta nacáíwa — íimaca yái Jesúsca.

Señales antes del fin

³ Néese Jesús yàacawa dúli néré ípidenéechúa Olivos, yái olivo inàlimanáca. Yá Jesús yáawinacawa néré. Néese wía yéewáidacaléca wàacawa yàatalé watàanícáténá yáapicha méetàucuta áibanái ícha. Yá wáimaca irí:

—Wawàwaca picàlidaca walí chácátáinácaalí ichàbapináwa yái picàlidéerica walí templo ìwali. ¿Càinásica iyú wadépiná wáalíacawa mawiénica péenáíwaná pìanàanápíná àniwa, èeri nacái imáalàanápínácawa? —wáimaca.

⁴ Néese Jesús íimaca walí: “Piicácué píchawa cayába ipíchaná áibanái ichìwáidacuéca pía ipíchawáise èeri imáalàapínácawa.

⁵ Manùbacáiná wenàiwica nàanàapíná icàlidéeyéipíná ichìwawa. Náimapíná núacasa níata. Yá nacàlidapíná nachìwawa. Càipíná náimaca: ‘Núacata yái Mesíasca ípidenéerica Jesucristo, israelita icuèrinápínáca’, càipíná náimaca namànica nachìwawa. Yá nachìwáidapíná manùba wenàiwica.

6 Nacàlidapinácué pírí madécaná ùwicái iináwaná ìwali, áibanái imànínása úwi mawiénita, déecubàata nacái. Quéwacué, picácué cáalu píawa iwàwacutácáiná càì namànica, quéwa càmitàacá imáalàapináwa yái èeriquéi.

7 Manùbacáiná áiba cáli néeséeyéi ipéliapiná áiba cáli néeséeyéi ípunitawa, áibanái gobierno namànipináca ùwicái áibanái gobierno ípunitawa. Yá manùbéeyéi wenàiwica néetápinácawa máapicái iyú, cáli nacái icusúapinácawa madécaná cáliwa.

8 Quéwa macáita yái yùuwichàacáisica, yátanica idàbàanéerica yùuwichàacáisica meedá, càide iyúwa inanái idàbacaalí ùuwichàacawa ùasu èeri umusúadacaténá iicá èeri.

9 “Néese náibàapinácué píawa nacháawàacaténácué piináwaná ìwali náiwacanánái iríwa peebáidacáinácué nutàacái. Yá namànipinácué pírí báawéeri, yá nanúapinácué píawa. Macái èeri mìnánái báawacuéca naicápiná píawa peebáidacáinácué nutàacái.

10 Néenialípiná manùbéeyéi wenàiwica nawènúadapiná nuícha náiwitáisewa namànicaténá nabáyawanáwa. Yá báawapiná naicáyacacawa, nacháawàayacacawa.

11 Madécaná iwicùlidéeyéi cachìwéeyéi yàanàapináca icàlidéeyéi ichìwawa. Náimapiná natàanínása nacái Dios inùmalìcuise, yásí nachìwáidapiná madécaná wenàiwica.

12 Néenialípiná iyaca madécaná báawéeriwa, íná batéwa macáita càmitapiná cáininá naicáyacacawa.

13 Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata àta néetácatalétawa, nuwasàapiná níawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.

14 Yá nàapínáçawa macái cáli ínatalé nacàlidacaténá yái tàacáisi cayábéerica ímérica Dios icùaca yàasu wenàiwicawa yéewacaténá macái èeri mìnáná néemiàcani; néese èeri imáalàapínáçawa macáita.

15 “Bàaluité profeta Daniel itànàacaté tàacáisi Dios inùmalicuise icàlidéerica walí áiba báawéeri casaquèeri wawàsi iináwaná íwali abéeri wenàiwica imàníripínáca templo irìcu, aléde càmicataléca Dios ibatàa wenàiwica imànica càiri wawàsi, casacàacaténá imànica templo Dios ícha. Piiçacaalípinácué yái báawéerica ìyéeripínáca templo irìcu —píacué iléeyéica yái tàacáisica, péemiàcué cayábani —íná piiçacaalípinácué yái wenàiwica iyaca néré, yásí iwàwacutácué pipiàçawa Jerusalén iyacàlená ícha.

16 Yásí cawinácaalí ìyéeyéica cháí Judea yàasu cáli ínata, iwàwacutá napiàçawa dúli inàliméeri nérépiná.

17 Cawinácaalí wenàiwica iyamáidéeyéicawa iyaca icapèe ipùata sàabadéeri ínatawa néenialípiná, iwàwacutá càmita nèepùa nawàlùacawa nacapèe irìculéwa needácaténá nàasuwa ipíchawáise napiàçawa Jerusalén iyacàlená ícha.

18 Cawinácaalí ìyéeyéica manacúaliré, iwàwacutá càmita nèepùawa nacapèe néréwa, ibatàa needáanápíná nabàlewata, iwàwacutá càmita nèepùawa ipíchawáise napiàçawa Jerusalén iyacàlená ícha.

19 ¡Nàuwichàapínáwa manuísíwata cawinácaalí inanái idéerìcuíyéica, nía nacái inanáica yèeyéica quìrasì ìira ìinisi, càmicáiná náalimá napiàçawa ráunamáita, naicápiná nacái néenibewa

nàuwichàacawa!

²⁰ Pisutácué Dios ícha ipíchanácué iwàwacutá piplacawa unìabépi, máinicáinácué càulenáca placawa, càmita nacái sábadò irìcu judiónái iyamáidacatáicawa, ipíchaná nabàliacuéca pícha yàcalé iwáiná inùma pimusúacatáisepináwa yàcalé ícha.

²¹ Néenialípiná wenàiwica yùuwichàapínacawa báawanama. Canácaté áiba yùuwichàacáisi báawéeríwanái ícha, Dios idàbacatáiseté yái èeriquéi, àta siùca nacáide. Càmiripináta nacái áiba yùuwichàacáisi báawéeri ícha càiripinátawa cháì èeri irìcu.

²² Càmicaalí Dios imàaca maléenéeripináni yái yùuwichàacáiscatá, yásí macái èeri mìnánái yéetápináawatá. Quéwa Dios idéca imàacaca maléenéeripinácani cáininácáiná iicáca yàasu wenàiwicawa, níái wenàiwicaca Dios yeedéeyéica yàasunáipináwa.

²³ “Néese néenialípiná áibanái íimapiná piríwa: ‘Aquialécué piicáca, chácata ìyaca yái Mesíasca’, càipiná náimaca; áibanái nacái náimapinácué piríwa: ‘Piicácué Mesías ìyaca néré, yái judío icuèrináca’, càipiná náimaca. Quéwa, picácué peebáida nalíwani.

²⁴ Manùbacáiná cachìwéeyéi yàanàpiná, icàlidéeyéipiná ichìwawa Mesíasca nía, judío icuèrinápinása; áibanái iwicùlidéeyéi nacái nàanàaca icàlidéeyéipiná ichìwawa. Náimapiná natàanínása Dios inùmalicúise. Yá namànipiná yái càmirica wenàiwica idé imànica. Càita náasáidapiná nachàiniwa nachìwáidacaténá èeri mìnánái. Náalimáidapiná nachìwáidaca nacái Dios yàasu wenàiwica, níái Dios yeedéeyéica yàasunáipináwa.

Càmicaalí Dios yàasunáí iicá íichawa cayábani, yásí cachìwéeyéí náalimá nachìwáidaca nía nacái.

²⁵ Nudéca nùlàacuéca pía náicha, ipíchawáise ichàbapinácawa.

²⁶ Iná náimacaalícué pirí: ‘Aquialécué piicáca Cristo iyaca manacúali yùucubàa càinawàiri’, picácué píawa néré. Náimacaalícué nacái pirí: ‘Piicácué chácataníira Cristo iyaca capìi imàdáná iricu, ibàacawa’, picácué peebáidani.

²⁷ Núcáiná nùacaalípináwa néese àniwa, yásí macái èeri mìnánáí naicáca nucànacawa amaláwaca, càide iyúwa énu icànaná macáita capìraléeri cáli iwali chènuniré èeri imusúacatáisewa àta èeri iwàlùacataléwa. Càicata nacái nùapinácawa néese àniwa nuénáíwaná yàanàcatáíwa, núa asìali Dios néeséerica. Càmita nùawa ibàacanéeri iyúwa.

²⁸ Mäulenéeri iyú piicápinácué chábàanácaalí nùacawa càide iyúwacué píalánáwa alénácaalí yéetéerimiwa irìawa piicácáinácué manùbéeyéí wáchuli nàwacáidáyacacawa”, íimaca yáí Jesúsca.

El regreso del Hijo del hombre

²⁹ Jesús íimaca walí: “Néenialípiná ichàbacanacáitawa yáí yùuwichàacáisica, yá catápináca èeri icamaláná, yá nacái quéeri càmitapiná amalá icànaca. Dùlupùta nacái nacalápináwa chènuníise. Yásí cachàiníiyéí wawàsi ìyéeyéica chènuniré nacusúacawa macáíwa.

³⁰ Néese macái èeri mìnánáí iicápiná abéeri wawàsi chènuníise imàaquéeripináca náalíacawa nùanàanápíná, núa asìali Dios néeséerica. Yá náicháanípíná nacalùniwa níái macáita èeri mìnánáica. Néese naicápiná núa, núa asìali Dios

néeséerica, nùanàapíná acalèe yèewíise cachàiníiri nuíwítáise iyúwa, mèlumèluíri iyú nucùacaténá macáita.

³¹ Yá nubànùapíná nùasu ángelnáíwa napùliacaténá trompeta cachàiníiri iyú nàwacáidacaténá macáita wenàiwica nuedéeyéica nùasunáipínáwa. Càipíná nùwacáidaca nulíwa nía àta alénácaalí nàyaca macái cáli imanuíca cháí èeri irìcu, èeri imusúacatáisewa àta èeri iwàlùacatalécawa.

³² “Péemiacué cayába comparación higuera yéetaná ìwali: Càisinàacaalí higuera yàana, yá imusúadacaalí ibáináwa, yá píaliacuécawa mawiénica camuí.

³³ Càita nacái piicácaalípinácué ichàbacawa macáita yái nucàlidéericuéca píri ìwali, yásí píaliacuécawa mawiénica núa, nùanápináwa néese àniwa, núa asiali Dios néeséerica, càide iyúwa wenàiwica ibàlùacaalíwa capí inùma irìcu, iwàlùanápináwa capí irìculé.

³⁴ Péemiacué cayábani, macáita yái siùquéerica tàacáwa nucàlidacuéca píri ìwali, macáita ichàbáanápínácawa ipíchawáise néetácawa macáita wenàiwica iyéeyéipínáca néenialíwa.

³⁵ Yái capíraléeri cáli, èeriquéi nacái namáalàapínácawa áibaalípiná, néese nutàacái càmita imáalàapínáwa. Macáita ichàbapínácawa càiwade iyúwa nucàlidáaná píri.

³⁶ “Quéwa canácata yáaliériwa chácatáinápínácaalí yái èerica, chènuníiséeyéi ángel nacái càmita náalíawa, núa nacái Dios lírica, càmita núalíawa chácatáinápínácaalí èeri, hora nacái. Abéericata Núaniri Dios yáaliériwa.

³⁷ “Mawiénicaalípiná nuénáíwaná

nùanàacatáipináta àniwa, núa asìali Dios néeséerica, yásí wenàiwicanái nàypináca càide iyúwaté èeri mìnánái iyáanáté Noé yàasu èerité.

³⁸ Bàaluté èeri ipíchawáiseté úni yéesacawa macáita cáliquéi, macái èeri mìnánái nàyacaté matuíbanáita Dios ícha; nayáacaté nayáacaléwa, nàiracaté nacái nàiracaléwa. Needácaté nacái náinupináwa. Càité namànica àta Noénái iwàlùacatalétatéwa arca irìculé.

³⁹ Càmitaté èeri mìnánái yeebáida mawiénicani yái yùuwichàacáisica. Néeseté yáta manuíri yéesacái yàanàaca, yá macáita néetácawa càmiyéicaté iwàlùawa arca irìculé Noénái yáapicha. Càita nacái yùuwichàacáisi yàanàapináwa ráunamáita èeri mìnánái ìwali áiba èeriwa nùanàacatáipináta àniwa, núa asìali Dios néeséerica.

⁴⁰ Néenialípiná pucháiba asianái yèepuníyéipinácawa manacúalibàa. Angelnái itépiná abéeri asìali, abéeripiná nacái imàacawa néenita.

⁴¹ Yá pucháiba inanái namulúapináca nàyaca ituínási. Angelnái itépiná abéechúa, abéechúapiná nacái imàacawa néenita.

⁴² “Picùacáitacué nùanàaca, càmicáinácué píalíawa nuénáiwaná nùanàacatáipiná, núa Píiwacalícuéca, chácátáinápinácaalí nùanàaca àniwa.

⁴³ Péemìacué cayába comparación: Capíi íiwacali yáalíacaalíwa càinácaalípiná hora irìcu cayéedéeri yàanàa táiyápitá, yá càmita capíi íiwacali iimácatá, càmita nacái ibatàa nawàlùacawa icapèe irìculé nayéedùacatená yàasutá. Càmita quéwa capíi íiwacali yáalíawa càinácaalípiná hora irìcu cayéedéeri yàanàa.

44 Càicata nacáicué pía. Pichùnìacué píiwitáisewa picùacaténacué nùacawa néese, núa asiali Dios néeséerica, nùacáináwa néese àniwa càmicatáipínátacué picùa nùanàa”, ímaca walí yái Jesúsca.

El criado fiel y el criado infiel

45 Néese Jesús ímaca walí, wía yéewáidacaléca: “Péemiacué comparación: Iwàwacutácué pìyaca càide iyúwa capìi íiwacali yàasu wenàiwica. Cáibaidacáiricani, yái yàasu wenàiwicaca, yeebáidéerica nacái íiwacali itàacáíwa machacànìiri iyú. Iná yái capìi íiwacalica, ipíchawáise yàacawa icapèe íchawa, yá ichùulàca yàasu wenàiwicawa icùanápiná yàasu wenàiwica áibanái, yàacaténá nacái nayáapíná èeri imanùbaca.

46 Néesecáwa capìi íiwacali yèepùacaalípináwa néese àniwa, yá casímáica yàasu wenàiwica imànicaalícáwa càide iyúwa íiwacali íimáanáté irí.

47 Péemiacué cayábani, capìi íiwacali imàacapíná yàasu wenàiwicawa icùaca macáita yàasu, yácáiná yàasu wenàiwica íibaidacaté cayába íiwacali irípináwa, idècunitàacá canáca yái íiwacalica.

48-50 Quéwa capìi íiwacali yàasu wenàiwica báawacaalí íiwitáise, yá iyúunáidacaalí íiwacali idècunìacawa càiripínáta, yá nacái idàbacaalí icapèedáidaca inacáiyéiwa íibaidéeyéi, yá iyamáidaca íibaidaca iyáacaténá manuí iyáacaléwa, ìiraca nacái, icámáanápíná nacái icáméeyéi yáapicha, yáta íiwacali yèepùapínáca yàanàaca yáta èerica yàasu wenàiwica càmicatáita icùa yàanàaca, abéeri hora nacái càníiri yáalíawa ìwali íiwacali yàanàanápíná.

⁵¹ Yásí capìi ìiwacali idalúaca yèewi pucháibawaca, yái yàasu wenàiwica báawéerica. Yá yùuwichàacawa càide iyúwa pucháibéeyéi íiwitáise nàuwichàanáwa infierno iricu. Yásí náicháanípiná báawanama, naamíapináca nayéiwa nàuwichàacái iyúwa”, íimaca yái Jesúsca.

25

La parábola de las diez muchachas

¹ Néeseté Jesús yéewáidaca wía comparación iyú, yá íimaca walí: “Néenialípiná, ipíchawáise Dios icùaca macáita wenàiwicanái, yá abénaméeyéi nacùapiná nùacawa néese, quéwa áibanái càmita nacùa nùacawa néese. Càica níade iyúwa diez namanùbaca mànacanái. Péemìacué comparación: Mànacanái needáca nàasu lámparawa nàacaténáwa fiesta casamiento néré. Yá nabàlùacawa bàacháwáise capìi íicha, nacùaca abéeri asiali yàanàaca idécanáami yeedáca iríwa yàacawéetúawa, yéewanápiná nawàlùacawa náapicha fiesta iriculé.

² Cinco namanùbaca mànacanái máiwitáiséeyéi. Aibanái cinco namanùbaca cáalíacáiyéi nacái.

³ Níái máiwitáiséeyéica meedá natéca nàasu lámparawa, quéwa càmita naté lámpara ituní napuníadánápiná àniwa nàasu lámparawa.

⁴ Níái cáalíacáiyéica natéca ituní yàalupiná nàasu lámpara yáapichawa.

⁵ Néese idècunìacatéwa yái asiali yeedéericaté yàacawéetúawa, íná iwàwacutá mànacanái icùaca nía máadáiní. Yá cadapùleca macáita mànacanáica. Néese naimáca náichawa.

⁶ Néeseta quéwa catá bamuchúami yáta mànacanái yéemìaca áibanái imáidaca nalí

cachàiníri iyú. Yá náimaca mànacanái irí: ‘Aca níara, pìacué píipunitáidaca nía’, náimaca.

⁷ Yá nacawàacawa macáita níai mànacanáica. Yá nachùniaca nàasu lámparawa.

⁸ Níai máiwitáiséeyéica meedá náimaca cáaliacáiyéi irí: ‘Pìucùacué walí achúmáana ituní, wàasu lámparacáiná ichacàca yàacawa’, náimaca.

⁹ Quéwa cáaliacáiyéi íima nalí: ‘Càmírita, canácáiná walí cayába wàasupiná, pirípinácué nacái. Pìacué picutáca piríwa aléera nawéndacataléca’, náimaca nalí.

¹⁰ Néese idècunitàacá máiwitáiséeyéi nàacawa nawèniacaténá nalíwa lámpara ituní, yá asìali yàanàaca yái yeedéericaté yàacawéetúawa. Néese níai cáaliacáiyéica mànacanáica ichùnièyèicaté yàasuwa, nawàlùacawa náapicha fiesta casamiento néré. Yá nabàliaca capìi inùma.

¹¹ Néese níai máiwitáiséeyéica nàanàaca néré. Yá namáidaca capìi inùma néeni. Náimaca: ‘Wáiwacali, piacùa walíni yái capìi inùmaca’, náimaca irí.

¹² Néese quéwa íimaca nalí: ‘Péemiacué cayábani, càmítacué núalía nuicáca pía’, íimaca nalí”, íimaca yái Jesúsca.

¹³ Néese Jesús íimaca walí iyéeyéica yáapicha: “Càita nacái iwàwacutácué picùaca nùanàaca néese àniwa. Picùacué cayába nùanàaca néese àniwa, núa, asìali Dios néeséerica, càmícáinácué píalíawa chácátáinápinácaalí èeri nùawa, càinácaalípiná hora irícu nacái, càmítacué píalíawa”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola del dinero

¹⁴ Néeseté Jesús yéewáidaca wía áiba comparación iyú. Yá íimaca walí: “Néenialípiná ipíchawáise

Dios icùaca macáita, càicanide iyúwa càasuíri asìali idènièrica yàasu wenàiwicanáíwa. Péemiàcué comparación: Ipíchawáise càasuíri asìali yàacawa áiba cáli nérépiná, yá imáidaca yàasu wenàiwicanáíwa. Yá yàaca nachàba yàasu platawa nacùanápiná iríni.

¹⁵ Yá náiwacali yàaca abéeri ichàba cinco mil namanùbaca moneda máiníyíei cawènica. Yàaca nacái áiba ichàba pucháiba mil namanùbaca. Yàaca nacái áiba ichàba abéeri mil namanùbaca. Yái náiwacali yàaca nachàba càide iyúwa náalimáaná náibaidaca, namànicaténá nàasu wawàsiwa náiwacali yàasu plata iyúwa. Yá yàacawa náicha áiba cáli néré.

¹⁶ Yái asìali idènièrica cinco mil namanùbaca, yàacawa caquialéta imànicaténá yàasu wawàsiwa íiwacali yàasu plata iyúwa. Yá yeedáca áiba cinco mil namanùbaca moneda íiwacali irípináwa ipualé yái plata íiwacali yèericaté ichàba.

¹⁷ Càita nacái imànica yái áiba asìalica idènièrica pucháiba mil namanùbaca imàniripiná iyú yàasu wawàsiwa. Yá yeedáca áiba pucháiba mil àniwa íiwacali irípináwa.

¹⁸ Quéwa yái asìali idènièrica abéeri mil meedá yàacawa, yá íicaca cáli yèewiré, yá ibàliaca plata cáli irìculé. Càita ibàacaca íiwacali yàasu platawa.

¹⁹ “Madécaná èeri idénáami, yá yèepùacawa néese àniwa yái náiwacalica. Néese imáidaca yàataléwa yàasu wenàiwicanáíwa, níái yeedéyécaté íicha plata, yáalíacaténáwa náicha càisimalénácaalí needá náiwacali irípináwa.

²⁰ Quéechacáwa yái asìali yàanàaca íiwacali yàataléwa, yái idènièricaté cinco mil namanùbaca moneda, yá yàaca diez mil namanùbaca moneda íiwacali iríwa. Yá íimaca íiwacali iríwa: ‘Nuíwacali,

piacaté nuchàba cinco mil namanùbaca. Siùcade pidèniaca áiba cinco mil namanùbaca àniwa nuedéerica pirípiná', íimaca irí.

21 Néese íiwacali íimaca irí: 'Cayábéericani. Pidéca píibaidaca nulí cayába, machacàníiri iyú càide iyúwa nuwàwáaná. Pidéca píibaidaca nulí machacàníiri iyú achúméerína iyú, íná numàaca picùaca madécaná àniwa. Yá peedá piríwa nùasu casíimáicaténá pía núapicha', íiwacali íimaca irí.

22 Néese àniwa, yái asìali yàanàaca nacái íiwacali yàataléwa, yái náiwacali yèericaté ichàba pucháiba mil namanùbaca moneda, yá yèepùadaca báinúaca mil namanùbaca íiwacali iríwa. Yá íimaca íiwacali iríwa: 'Núiwacali, piacaté nuchàba pucháiba mil namanùbaca. Nudéca nuedáca pirípiná pucháiba mil namanùbaca àniwa', íimaca irí.

23 Néese íiwacali íimaca irí: 'Cayábéericani. Pidéca píibaidaca nulí cayába, machacàníiri iyú càide iyúwa nuwàwáaná. Pidéca píibaidaca nulí machacàníiri iyú achúméerína iyú, íná numàacaca picùaca madécaná àniwa. Yá peedá piríwa nùasu casíimáicaténá pía núapicha', íiwacali íimaca irí.

24-25 "Néese nacái yái asìali yàanàaca íiwacali yàataléwa, yái náiwacali yèericaté ichàba abéeri mil namanùbaca moneda. Yá íimaca íiwacali iríwa: 'Núiwacali, núalíacawa píwali caluérica píiwitáise, peedácáiná piríwa yàacàsi càmicataléca pibàna, píwacáida nacái piríwa càmicataléca píibaida. Iná cáaluca núa, yá nùaca nubàliaca pìasu plata cáli iriculé. Siùcade nuèpùada pirí àniwa pìasu plataca', íimaca.

26-27 Néese íiwacali íimaca irí: 'Báawéeri píiwitáise, càmita píibaida nulí cayába, ínuca pía

nacái. Píináidacaalíwa nùwali nuedáaná yàacàsi càmicaléca nubàna, nùwacáidáaná nacái nulíwa càmicaléca nuíbaida, néese ¿cánáté càmita pimàaca nùasu plata caja néré, yéewanápiná inísàacawa nulípiná achúmáana quirítatá àniwa?” Íiwacali íimaca irí.

²⁸ Néese náiwacali íimaca yàasu wenàiwicanái iríwa: ‘Peedácué íicha níái abéeri mil namanùbaca mon-edaca. Piacué iríni yái idènièrica diez mil namanùbaca’, íimaca yái náiwacalica.

²⁹ ‘Níacáiná macáita íbaidéyeyéica cayába nulípiná, yá numàacáanápíná nacùaca madécaná mamáalàacata. Quéwa cawinácaalí càmíiyéica íbaida cayába, càmita numàaca náibaidaca nulípiná quirínama.

³⁰ Piacué piúcaca yái wenàiwica canéerica iwèni méetàuculé máiníri catácatalé. Wenàiwicanái náicháanápíná manuísíwata, yá naamíapíná nayéiwa nàuwichàacái iyúwa’ ”, íimaca yái Jesúsca.

El juicio de las naciones

³¹ Néeseté Jesús íimaca walí àniwa: “Núa asìali Dios néeséerica, nùanàapíná cachàiníri iyú, nuca-malá irícuwa, cáimiétaquéeri iyú nacái, cachàiníri nuíwítáise nacái nucùacaténá macáita èeri mìnanáí. Yá nùanàapíná macái àngelnái yáapichawa. Yá núawinacawa nùasu yàalubáisi mèlumèluíri ínatawa nucùacaténá macáita.

³² Nàwacáidapíná nùatalé macái èeri mìnanáí. Yá nùwacáidapíná náichawáaca nía pucháiba yàalusipíná càide iyúwa pìrái icuèriná ìwacáidacaalí ipìra ovejanáíwa cabranái íicha.

³³ Yá nùwacáidapiná nulípináwa nùasunáí ovejaca nuéwápuwáise mawiénita nulí, quéwa nùwacáidaca cabranáí nuíchawa apáuwáisepiná meedá.

³⁴ Néese núa, yái icuèrica macáita, núumapiná nalí iyéeyéica núapicha nuéwápuwáise. Yá núumapiná nalí: ‘Aquialécué núapicha, piacué Núaniri Dios yàasunáica, Dios imàaqueeyéica casímáica. Peedácué piríwa yái cayábéeri yàcaléca wamàniricatécué pirípiná wadàbacaalíté èeriquéi, yái yàcalé picùacatalépinácuéca macáita wenàiwica.

³⁵ Bàaluitécáiná, máapicaalíté núa, piacatécué nuyáapiná. Macàlacaalíté nuwàwa, piacatécué nuìrapiná úni. Nùacaalítéwa déecuise nùasu cáli íchawa, peedácatécué piataléwa núa.

³⁶ Canácaalíté nubàle, piatécué nubàlepiná. Cáláicacaalíté núa, picùacatécué núa. Náucacaalíté núa presoíyéi ibànaliculé, piànàcatécué pisímáidaca núa’, càipiná núumaca nalí.

³⁷ Néese níai cayábanameeyéica íiwitáise náimapiná nulí: ‘Wáiwacali, ¿càicaalínáté waicá máapica pía, yáté wàaca piyáapiná? ¿Càicaalínáté waicá macàlaca piwàwa, yáté wàaca pìraca úni?

³⁸ ¿Càicaalínáté waicá piacawa déecuise pìasu cáli íchawa, yáté weedáca wàataléwa pía? ¿Càicaalínáté waicá canáca pibàle, yáté wàaca pibàlepiná?

³⁹ ¿Càicaalínáté nacái waicá cáuláicaca pía, yáté wacùaca pía? ¿Càicaalínáté nacái piyaca presoíyéi ibànalicu, yáté wàaca wasímáidaca pía?’ càipiná náimaca nulí.

⁴⁰ Néese núa, yái icuèrica macáita, núumapiná nalí: ‘Péemiàcué cayába. Pimànicáinátécué cayábéeri nuénánái irí, éwita nalípiná níai càmiyéica cachàini náicha canánama, ínáté nuicáca

yái pimàníricuéca nalí càide iyúwacué pidéca nacáicaalí pimànica nulíni', càipiná núumaca nalí.

⁴¹ “Néese núumapiná nalí níái ìyéeyéica apáuwáise nuícha: ‘Pìacuéwa nuícha, píacué báawéeyéica Dios iicáca íiwitáise. Pìacuéwa quichái irìculé càmirica ichacàwa càiripinéerita ìyaca Dios imànirica nalípiná, yái Satanásca, nía nacái Satanás yàasu àngelnáica.

⁴² Bàaluitécáiná máapicaalíté núa, càmitatécué pìà nuyápiná. Macàlacaalíté nuwàwa, càmitatécué pìà nuíra úni.

⁴³ Nùacaalíté déecuise nùasu cáli íichawa, càmitatécué peedá pìataléwa núa. Canácaalíté nubàle, càmitatécué pìà nubàlepiná. Cáláicacaalíté núa, càmitatécué picùà núa. Náucacaalíté núa presoíyéi ibànaliculé, càmitatécué pìà písímáidaca núa’, càipiná núumaca nalí.

⁴⁴ Néese náimapiná nulí: ‘Wáiwacali, ¿càicaalínáté waicá máapicaté píà, macàlacaalíté piwàwa nacái, cáláicacaalíté píà nacái? ¿Càicaalínáté waicá pìacawa déecuise pìasu cáli íichawa? ¿Càicaalínáté waicá pìyaca presoíyéi ibànalicu nacái? ¿Càicaalínáté waicá canáca pibàle? ¿Càicaalínáté càmita wayúudàa píà?’ càipiná náimaca nulí.

⁴⁵ Néese núumapiná nalí: ‘Péemiacué cayába, càmicáináté pimàni cayábéeri nuénánái irí, éwita nalípiná níái càmiyéica cachàini náicha canánama, ínáté nuicáca yái càmínácuéca pimànica nalí cayábéeri càide iyúwacué càmicaalí nacái pimàni nulítáni’, càipiná núumaca nalí.

⁴⁶ Néese níái báawéeyéica íiwitáise nàapinácawa Dios yàasu yùuwichàacáisi irìculé, yái yùuwichàacáisi

càmírica imáalàawa. Níata quéwa cayábanaméeyéica íiwitáise nawàlùapinácawa yàcalé irìculé nadèniacataléca nacáucawa cà míri imáalàawa”, íimaca yái Jesúsca.

26

Conspiración para arrestar a Jesús

¹ Idécanáamité Jesús icàlidaca walíni, wía yéewáidacaléca, yá íimaca walí:

² —Píalíacuécawa ìyaca wapíchalé pucháiba èeri ipíchawáise namànica Pascua yàasuná culto. Yánica abénaméeyéi wenàiwica presopináca namànica núawa namàacacaténá áibanái natàtàaca núa cruz ìwali, núa asiali Dios néeséerica —íimaca yái Jesúsca.

³ Néenialíté sacerdote íiwacanánái nàwacáidáyacacawa judío íiwacanánái yáapicha Caifás icapèè manuíri irìculé, yái sacerdote íiwacaliná íipidenéericaté Caifás.

⁴ Yá nánáidacawa, natàanica nacái, namànica wawàsi náapichawáaca náibàanápínaté Jesús ibàacanéeri iyú nanúacaténáni.

⁵ Quéwa macáita náimaca nalíwáaca:

—Iwàwacutá càmita wáibàani Pascua yàasuná culto yaalí, ipíchaná calúaca wáapicha níái manùbéeyéi wenàiwicaca, ipíchaná namànica ùwicái yàcalé irìcu —náimaca.

Una mujer derrama perfume sobre Jesús

⁶ Néeseté Jesús ìyaca Betania ìyacàlená irìcu, Simón icapèè irìcu, yái Simón ichùnièricatéwa cháunási lepra íicha.

7 Néese abéechúa inanái ùacawa Jesús yàatalé. Udèniaca achúméechúa catùu cawèníiri íba alabastro icatùalená, ipuniéchúawa séenási pumèníiri iyú, máiníiri cawènica. Idècunitàacá Jesús iyáaca iyáacaléwa, yá ùucùaca yái séenási pumèníirica Jesús íiwita ìwali.

8 Néese wía, Jesús yéewáidacaléca, waicácáiná yái umàníirica, yá calúaca wía. Yá wadàbaca wáimaca:

—Máiní báawéeriquéi úucáanáca meedá canéri iwèni iyú yái pumèníirica isàni cawèníirimica.

9 ¿Cánáté càmita uwéndani, manùba platapínacáinatani, uyúudàanápíná catúulécanéeyéi wenàiwicatá? —wáimaca.

10 Jesús yéemìaca yái wáimáanáca, yá íimaca walí:

—Picácué pisàiwica ulí wawàsi. Yái umàníirica nulí máiníiri cayábacani.

11 Catúulécanéeyéi wenàiwica nàypínacué píapicha mamáalàacata càiripínáta íná yéewacué píalimá piyúudàaca nía piwàwacatáicacué piyúudàaca nía. Núa quéwa càníirita iyapíná píapichacué càiripínáta cháí èeri irìcu.

12 Udéca ùucùaca perfume nùwali, nusànipíná nabàlìacaténá nuinámi, càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná.

13 Péemìacué cayábani, àta alénácaalí wenàiwica nacàlidaca nutàacái cháí èeri irìcu íiméerica nuwàwaca nuwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yá nacàlidapíná uináwaná ìwali úái inanáica, umànicáiná nulí cayábéeri, yá nawàwalipíná úa —íimaca yái Jesúsca.

Judas traiciona a Jesús

14 Néeseté abéeri wééná wía Jesús yéewáidacaléca docenátaté wamanùbaca, ípidenéerica Judas Iscariote, yàaca itàaníca sacerdote íiwacanánái yáapicha.

15 Judas íimaca nalí:

—¿Càinacué imanùbaca pìà nulí nutécaalícué pía Jesús yàatalé píibàacaténácuéni? —íimaca yái Judas Iscariote. Néese nacàlidaca írini nàanápínaté írì treinta namanùbaca moneda, níái plata cawèniyéica, báinúaca quéri iwènicatái.

16 Néese Judas idàbaca icutáca wawàsi càinacatáinápíná yáalimá itéca nía Jesús yàatalé náibàacaténáni.

La Cena del Señor

17 Idàbáanéeri èeri yàanàacaté judíonái yàasu culto Pascua yaalí, nayáacatáica pan cà míiri idènià levadura. Yáté èerica, wía Jesús yéewáidacaléca wasutáca wéemíawa Jesús. Yá wáimaca írì:

—¿Alénásica piwàwa wàacawa wachùnàcaténá piyáapíná nacáíwa yàacàsi Pascua pinéerica piyáacaténá wáapichani? —wáimaca.

18 Yá íimaca walí:

—Piacuéwa Jerusalén iyacàlená irìculé, abéeri asìali icapèe néré, càide iyúwacué núumáanaté píri. Píimacué írì: ‘Yáara Yéewáidéerica wía íima píri: Mawiénica nùasu èeri nuétáanápínáwa. Yá nùacawa picapèe néré nuyáacaténá yàacàsi Pascua pinéerica nuéwáidacalénái yáapichawa, càì íimaca píri’, càicué píimaca írìwa —íimaca yái Jesúsca.

19 Néese abénaméeyéi wééná wía yéewáidacaléca nàacawa néré, yá namànica càide iyúwa Jesús ichùulianaté nía. Yá nachùnàca yàacàsi Pascua pinéerica.

²⁰ Néese catáca wàwali, yá Jesús ìyaca mesa iwéré wáapicha wía yéewáidacaléca doce wamanùbaca.

²¹ Idècunitàacá wayáaca wayáacaléwa, yá íimaca walí:

—Péemiacué cayábani, abéeri péenacué itépiná nùuwidenái náibàacaténá núa —íimaca yái Jesúsca.

²² Yá idàbaca achúmaca wawàwa manuísíwata, yá wadàbaca wasutáca wéemiawani abéerinamata:

—Nuíwacali, ¿núasica? —wáimaca.

²³ Jesús íimaca walí:

—Yái yáapúadéerica núapicha pan quirápieli irìculé, yácata itéeripináca nùuwidenái náibàacaténá núa.

²⁴ Iwàwacutá nuétácawa càide iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi nuináwaná ìwali Dios inùmalicúse, núa asìali Dios néeséerica; quéwa, ¡máiníiripiná yùuwichàacawa yái asìalica itéeripináca nùuwidenái náibàacaténá núa! Cayábatésica irítani càmiccaalíté imusúa iicá èeritá —íimaca yái Jesúsca.

²⁵ Néese Judas yái íináidéericatéwa itéenápiná Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, yá isutáca yéemiawa Jesús:

—Nuíwacali, ¿núasica? —íimaca yái Judasca. Néese Jesús íimaca irí:

—Báisíta, píacatani —íimaca yái Jesúsca.

²⁶ Néese idècunitàacá wayáaca wayáacaléwa, Jesús yeedáca pan icáapi irìculéwa, yá yàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái panca. Néese isubèriadacani, iwacùaca walíni. Iimaca walí:

—Peedácué piyáawani, yácata nuiná yái —íimaca walí.

²⁷ Néese yeedáca copa icáapi irìculéwa, abéechúa copa idènièchúa irìcuwa uva ituní. Yá yàaca Dios irí

cayábéeri ìwali yáí uva ituníca. Néese ichàbáidaca walíni, yá ímaca walí:

—Macáitacué pìiracuéni.

²⁸ Yácáiná yáí uva ituníca, yácata nuíraná imusuéripinácawa nuíchawa cruz ìwali manùbéeyéi wenàiwica irípináwa, imàaquéerica nacáí báisíricani yáí wàlisàì wawàsi Dios imànírìca wenàiwicanáì yáapicha iwasàanápíná níawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Nuétácawa yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná ícha.

²⁹ Quéwa núumacué pirí càmita nuèpùà nuìrapínáca quirínamani yáí uva ituníca àta áiba èeripíná nuìracataléta wàlisàì uva ituní píapichacué yàcalé irìcu Núaniri Dios icùacataléca macáita chènuniré —ímaca walí yáí Jesúsca.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

³⁰ Néese idécanáamité wacántàaca màisibáwanáita salmos, yá wàacawa dúli néré ípidenéechúa Olivos, yáí olivo inàlimanáca.

³¹ Jesús ímaca walí:

—Macáitacué piwènúadapíná nuícha píiwitáisewa yáta catáquéi, néese pimàacapínacué núa abéerita, càide iyúwaté Dios yàasu profeta itànàaná tàacáisi Dios íméericaté nùwali. Dios ímacaté: ‘Nunúapíná yáí icuèrica nupìra ovejanáìwa, néese nupìra ovejanáì napiapínácawa nacàlàlìacawa’, ímacaté yáí Diosca.

³² Quéwa nudécanáami numichàacawa yéetácáisi ícha, yá nùapínácuécawa pípíchalé Galilea yàasu cáli néré, yásí nuípunitáidacuéca píá néréwa —ímaca yáí Jesúsca.

³³ Néese Pedro ímaca irí:

—Ewita macáita áibanái iwènúadacaalí pícha íiwitáisewa, càicáaníta càmíta càì numànica —íimaca yái Pedroca.

³⁴ Jesús íimaca írí:

—Péemìa cayába, yáta catáquéi, ipíchawáise cawámai itàaca, yá pimànipiná pichìwawa máisiba yàawiría càmínáca píalíawa nùwali, ipíchaná nanúaca pía núapicha —íimaca yái Jesúsca.

³⁵ Quéwa Pedro íimaca:

—Ewita iwàwacutácaalí nacái nuétácawa píapichawa, càicáaníta càmítanica nucálida nuchìwawa càmínáca núalíawa pìwali —íimaca yái Pedroca. Yá macáita wía Jesús yéewáidacaléca càì wáimaca nacái Jesús írí.

Jesús ora en Getsemaní

³⁶ Néese Jesús yàanàaca wáapicha wía yéewáidacaléca bànacalé inàlimaná néré íipidenácalé Getsemaní. Yá íimaca walí:

—Píawinaçuéwa cháì idècunitàcá nùaca néré nusutáca núawawa Dios íicha —íimaca yái Jesúsca.

³⁷ Yá Jesús itéca yáapichawa Pedro, nía nacái Zebedeo yéenibeca pucháiba íipidenéeyéica Santiago, Juan nacái. Yá Jesús yùuwichàacawa manuísíwata achúmacáiná iwàwa, cáalucáiná íínáidacawa, yái Jesúsca.

³⁸ Néese íimaca nalí:

—Máiní achúmaca nuwàwa nuínáidacawa nuwàwalícúsewa càide iyúwa wenàiwica iwàwéeri yéetácawa aquialéta. Chátacué píara. Picácué piimá pìyaca. Nuwàwacué piacawéeridaca núa —íimaca yái Jesúsca.

³⁹ Néese Jesús yàacawa napíchalé achúmáanata. Yá Jesús yúuwàa iríacawa inùmáawawa cáli iwéré. Yá

íimaca Dios irí: “Núaniri, cayábacaalí piwasàanáca núa ícha yái manuíri nùuwichàanápínacawa, yá piwasàaca núa. Quéwa càmicaalí cayába piwasàaná núa, yá picá pimàni càide iyúwa nuwàwáaná, néese pimàni càide iyúwa piwàwáanáwa”, íimaca isutáca yáawawa Dios ícha yái Jesúsca.

⁴⁰ Néese cáwa Jesús yèepùacawa àniwa yéewáidacalénái yàataléwa. Yá yàanàaca nía iiméeyéicáita. Yá Jesús íimaca Pedro irí:

—¿Cánacué càmita yéewa picawàacawa ibatàa abéeri horapíná piacawéeridacaténacué núa?

⁴¹ Picácué piimá piyaca. Pisutácué piawawa Dios ícha ipíchaná Satanás yáalimáidacuéca pía pimànínapínacué pibáyawanáwa. Piwàwacuéca pimànica càide iyúwa nuwàwáaná, quéwa machawàacáicatacué piiná meedá —íimaca yái Jesúsca.

⁴² Néese àniwa Jesús yàacawa náicha pucháibáaná yàawiríapíná. Yá isutáca yáawawa Dios ícha. Iimaca: “Núaniri, càmicaalí cayába piwasàaná núa ícha yái yùuwichàacáisica, yásí pimàni nulí càide iyúwa piwàwáaná”, íimaca yái Jesúsca.

⁴³ Néese Jesús yèepùa yéewáidacalénái yàataléwa àniwa, yá iicáca nía iiméeyéica àniwa máinicáiná cadapùleca nía báawanama.

⁴⁴ Yásí Jesús imàacaca nía càita, yá yàacawa náicha àniwa isutácaténá yáawawa Dios ícha máisiba yàawiríapíná àniwa càide iyúwa idéénaté isutácawaca.

⁴⁵ Néese yèepùacawa yéewáidacalénái yàataléwa àniwa. Yá Jesús isutáca yéemíawa nía:

—¿Cánacué piimá piyaca mamáalàacata? ¿Cánacué piyamáidacáitacuéwa? Idéca nùasu èeri

yàanàaca, núa asìali Dios néeseérica, presocatáipiná namànica núa namàacacaténá cabáyawanéeyéi inúaca núa.

⁴⁶ Pimichàacuéwa wàanàcuéwa. Aca néese yái asìalica itéerica nùuwidenái náibàacaténá núa — íimaca yái Jesúsca.

Arrestan a Jesús

⁴⁷ Idècunitàacá Jesús itàaníca, yá Judas yàanàaca, yái abéeri yéewáidacaléca, docenámica wía. Yàanàaca madécaná wenàiwica yáapicha cacáapisèeyéi. Naté espada machete nacáiri, àicu nacái áiba. Sacerdote íiwacanánái, judío íiwacanánái nacái nabànùacaté wenàiwica Judas yáapicha íibèeyéipináca Jesús.

⁴⁸ Judas, yái itéeripinácaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáténi, icàlidacaté nalí quéecha càinápinácaalí iyú yáasáida Jesús. Càité Judas íimaca nalí quéechatécáwa: “Yái asìali nutàidéeripináca nusùsuèripináca nacái inàni ìwali, yácata Jesús. Yá píibàacuéni”, càité íimaca nalí yái Judasca.

⁴⁹ Iná Judas yàacawa Jesús yàatalé. Yá Judas íimaca Jesús irí:

—¡Catámiquéera, Nuíwacali! —íimaca yái Judasca. Néese Judas isùsùaca Jesús inàni ìwali càide iyúwa wáiwitáise iyáaná wataídáaná wenàiwica cáininéerica waicáca, wía judíoca.

⁵⁰ Jesús íimaca irí:

—Pía nùacawéerináca, pimàni caquialéta yái piwàwéerica planàaca pimànica —íimaca yái Jesúsca. Néese níái yèeyécawa Judas yáapicha nàacawa Jesús yàatalé, yá náibàacani. Yá nacùacani presoíri iyú.

⁵¹ Néese abéeri wéená wía Jesús yáapichéeyéica iwatàaca yàasu espadawa machete nacáiri. Yá yáalimáidaca ipéliacatátá, yá inúacatátáni espada iyú abéeri sacerdote íiwacaliná yàasu wenàiwica. Quéwa isasàacáita yùuwi abéemàa.

⁵² Néese Jesús íimaca yéewáidacalé iríwa:

—Píiyàa pìasu espadawa yàalu irìculéwa. Càmita cayába càì pimàníináca, níacáiná macáita wenàiwica ipéliéyéica espada machete nacáiri iyú néetápiná nacáíwa espada iyúwa.

⁵³ ¿Càmita píalíawa nuwàwacaalí nusutáca Núaniri Dios íichawa iyúudàanápiná núatá, yásí ibànùaca nulí sesenta mil ichàbaníseta ángelnáicatá iyúudèeyéipiná núatá?

⁵⁴ Quéwa nupéliacaalí, nusutácaalí nacái Dios íicha yàasu ángelnái, yá càmita núalimá nùuwichàacawa càide iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi nuináwaná ìwali bàaluité Dios inùmaliçuise —íimaca yái Jesúsca.

⁵⁵ Néese Jesús isutáca yéemìawa níái wenàiwicaca:

—¿Cánácué pìanàa nùatalé cacáapisàiwaca espada, àicu nacái píibàacaténá núa presoíri iyúpiná càide iyúwa piicáaná cayéedéerimi? Càmitacué iwàwacutá càì pimànica càmicáinácué nupéliapiná píipunita. Macái èeri imanùbaca nudéca nùyaca templo irìcu, nuéwáidacaalíté wenàiwica, yáté càmitacué píibàa núa néeni.

⁵⁶ Quéwa píalimácué píibàaca núa siùcade yéewanápiná macáita ichàbacawa càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi nuináwaná ìwali bàaluité Dios inùmaliçuise —íimaca yái Jesúsca. Néese macáita wía Jesús yéewáidacaléca wamàacaca Jesús abéerita. Yá wapiàcawa náicha.

Jesús ante la Junta Suprema

⁵⁷ Níái íbèeyéicaté Jesús natécani Caifás icapèe néré, yái sacerdote íiwacalináca. Nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, judío íiwacanánái nacái nàwacáidáyacacatéwa Caifás icapèe irìculé.

⁵⁸ Pedro yàacawa náamiwáise déecuíseta. Yá iwàlùacawa bàacháwa irìculé yái sacerdote íiwacaliná icapèe ibàacháwalenáca. Yá yáawinacawa úwinái yèewi, níái icuèyéica templo. Pedro iyamáacawa néré iicácaténá cànínacaalí ichàbacawa yái Jesús.

⁵⁹ Sacerdote íiwacanánái, nía nacái Junta Supremanái israelita íiwacanánáica nacutáca cachìwéeri wawàsi Jesús ìwali, namàacáanápíná úwinái nanúaca Jesús.

⁶⁰ Quéwa canáta nàanèeri ìwali wawàsi nanúanápíná Jesús éwita madécaná nacàlidacáaníta nachìwawa nacháawàcaténá Jesús iináwaná ìwali. Atata nàanàaca pucháiba wenàiwica icàlidéeyéipínaté ichìwawa.

⁶¹ Náimaca:

—Yái asìali íimacaté: ‘Núalimá numáalàidaca Dios yàasu templo, yásí nubàlùadapínáni àniwa máisiba èeri irìcu’, còi íimaca —náimaca.

⁶² Néese yái sacerdote íiwacaliná imichàa ibàlùacawa. Yá íimaca Jesús irí:

—¿Cáná càmita pitàaní? ¿Càiná píimaca ìwali yái nacàlidéerica pìwali nacháawàanáca piináwaná ìwali? —íimaca.

⁶³ Quéwa, éwita càmícáaníta cabáyawanáca yái Jesúsca, càicáaníta masànata náichani

mamáalàacata, canáca icàlidáaná iináwanáwa nalí. Néese sacerdote íwacaliná ímaca irí àniwa:

—Nuchùulla pía cáuri Dios ípidená ìwali picàlidáanápiná walí báisíri iyúni. Picàlida walíni, ¿píatasica yái Mesíasca, judío icuèrinápináca, yái Dios Iirica? —Ímaca.

⁶⁴ Jesús ímaca irí:

—Yáca núa yái càide iyúwa píimáaná. Núumacué nacái pirí áibaalípiná piicápinácuéca núa, núa asiali Dios néeséerica. Piicápinácuéca núa yáawinéericawa Dios yéewápuwáise, yái Dios cachàinírica náicha canánama nucùacaténá yáapicha macáita. Yá piicápinácuéca nacái nùanàaca àniwa acalée yèewíise chènuníise —ímaca yái Jesúsca.

⁶⁵ Néese yái sacerdote íwacaliná icacanáidaca ibàlewa càide iyúwaté judío íwítáise iyáaná yáasáidacaténá báawaca yéemìaca yái Jesús ímáanáca Dios ìwali. Yá sacerdote íwacaliná ímaca nalí:

—¡Yái asiali itàaníca báawéeri iyú Dios ìwali! ¿Càmita iwàwacutá wéemìaca áibanái icàlidáaná iináwaná ìwali! Pidécuéca péemìaca itàaníca báawéeri iyú Dios ìwali, icàlidaca ìwaliwa Dios Iiricasani.

⁶⁶ ¿Càinásicué wamànica irí? —Ímaca. Néese náimaca:

—Cabáyawanácani. Iwàwacutá yéetácawa — náimaca.

⁶⁷ Néese abénaméeyéi nàapísáidaca Jesús inàni. Nacapèedáidacani nacái. Aibanái nanúadáidaca nacái inàni ìwali.

⁶⁸ Nabàlìla nacái ituí, yá náimaca irí:

—Píasa Mesíasca, yái wacuèrinása Dios ibànuèrisa walí, ìpiwicùlida, picàlida walíni cawinácaalí níái inúadáidéeyéica píá! —náimaca naicáaníca iquíniná.

Pedro niega conocer a Jesús

⁶⁹ Pedro yáawinacawa ìyaca bàacháwáise, yá inanái ìibaidéechúa néré ùacawa Pedro yàatalé. Yá ùumaca irí:

—Pía nacái yèepuníiritéwa Jesús yáapicha, yái Galilea néeséerica —ùumaca.

⁷⁰ Quéwa Pedro icàlidaca ichìwawa nèewi macáita níái wenàiwicaca. Yá íimaca:

—Càmita núalíawa ìwali yái pitàaníríca nulí ìwali —íimaca yái Pedroca, cáalucáináni, ipíchaná nanúacani Jesús yáapicha.

⁷¹ Néesecáwa Pedro yàacawa náicha iwáiná inùma néré, yái iwáiná bàacháwa itéeséerica. Yá áiba uicáca néréni, yá ùumaca áibanái irí níái ìyèeyéica néré:

—Yái asìaliquéi yèepunítéwa Jesús yáapicha, yái Nazaret néeséerica —ùumaca nalí.

⁷² Yá Pedro icàlidaca ichìwawa àniwa báisí báisícata càníinása yáalía iicáca Jesús. Íimaca:

—¡Càmita núalía nuicácani yái asìalica! —íimaca yái Pedroca, ipíchaná náibàacani.

⁷³ Achúmáana tàacáwa àniwa, áibanái ìyèeyéica néré nàacawa Pedro yàatalé. Yá náimaca irí:

—Báisíta píaca néená níái Jesús yéewáidacaléca pitàanícáiná càide iyúwa Galilea yàasu cáli néeséeyéi —náimaca irí.

⁷⁴ Néese Pedro idàbaca icàlidaca ichìwawa báawéeri tàacáisi iyú báawanama báisí báisíiwata Dios yáaliériwa. Pedro íimaca:

—¡Càmita núalía nuicácani yái asìalica! —íimaca yái Pedroca, cáalucáináni. Yáta cawámai itàaca.

⁷⁵ Yá Pedro iwàwalica tàacáisi Jesús íméericaté irí: ‘Ipíchawáise cawámai itàaca, yá pimànipiná pichìwawa máisiba yàawiría càmináca píaliawa nùwali’, càité ímaca yái Jesúsca. Yá Pedro yàacawa náicha. Yá ícháaníca cachàiníiri iyú.

27

Jesús es entregado a Pilato

¹ Amalácaalíté nawicáu, yá macáita sacerdote íiwacanánái abédanamata náiwitáise náapicha níái judío íiwacanánái béeyéica nanúanápíná Jesús.

² Yá nadacùaca náichawa Jesús. Néese natécani Pilato yàatalé, yái gobernador romanosàiri icuèricaté Judea yàasu cáli.

La muerte de Judas

³ Néeseté Judas, yái itéericaté nía Jesús yàatalé náibàacaténáni, yá Judas iicáca natéca Jesús nadacuèrimi, gobernador romanosàiri yàatalé nasutácatená gobernador ichùullianápíná úwinái inúaca Jesús. Iná Judas, iicácáiná nanúanápínaté Jesús, yá achúmaca Judas ínáidacawa iwàwawa, báawaca iicáca yái imànínacaté. Yá Judas iwàlùacawa nàatalé níái sacerdote íiwacanánáica, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica. Yá Judas iwàwacaté yèepùadaca nalí yái plataca nèericaté irí itéenacaté nía Jesús yàatalé náibàacaténáni, níái treinta namanùbaca moneda plata cawèniyyéi báiinúaca quéri iwènicatáica.

⁴ Judas ímaca nalí:

—Nuèpùadacué pirí yái plataca ipíchaná cabáyawanáca núa ìwallise. Nudéca numànica nubáyawanáwa nutéenacué pía yàatalé

píibàacaténáni pinúanápinácuéni, yáara asìali mabayawanéerica —íimaca yái Judasca. Quéwa náimaca Judas irí:

—¡Canápináta walíni cabáyawanáanáca pía! ¡Piasu wawàsicatéera! —náimaca.

⁵ Iná Judas yúucaca íichawa níái monedaca templo iriculé. Néese yàacawa. Yá idacuàca icanápi ìwalísewa yéénúlusi iyú idacuèricaté chènuníse. Yá ipisíacawa chènuníse, yéewacaténá yéénúlusi isidúa icanápi, yá yéetácawa.

⁶ Néese sacerdote íiwacanánái ìwacáidaca níái monedaca Judasmi yúuquéericaté íichawa templo iriculé. Yá náimaca:

—Idéca yeedáca iríwa yái plata imàacacaténá nanúaca asìali, íná casacàaca Dios iicáca yái plataca. Canátacué yéewaná wamàacaca Dios iríni ofrenda iyú —náimaca.

⁷ Iná naináidacawa nawèñanápiná cáli Judasmi yàasu plata iyú, abéeri cáli íipidenéeri Campo del Alfarero (íimáanáca “yàasu cáli, asìali imàníríca mapuwáa”). Néese nadécanáami nawèñacani, yá namàacaca yái cáli nabàliacatalépiná yéetéeyéimiwa càmiyéica judío.

⁸ Iná Jerusalén ìyacàlená mìnanáí néemìacáináté càinácaalíté namànica Judas yàasu platami iyú, yá nàaca íipidená yái cálica Campo de Sangre (íimáanáca “Íraí yàalu”) Judasmi yeedácáináté iríwa yái plataca imàacacaténáté nanúaca asìali. Mamáalàacata càì náimaca ìwali yái cálica, àta siùca nacáide.

⁹ Càité macáita ichàbacawa càide iyúwaté profeta itànàanáté tàacáisi Dios inùmalícuíse, abéeri néená níái profeta ìyéeyéicaté profeta

Jeremías yéetácadénáamitéwa. Yái profeta ímacaté: “Needáca treinta namanùbaca moneda plata cawèniyéi, yái asìali iwènináami càide iyúwa israelita íiwacanánái ipáyaidáaná nawèniacaténá asìali nàasu wenàiwicapinácawa.

¹⁰ Yá nawèniaca cáli platami iyú, yàasu cáli yái asìali imànírica mapuwáa, càide iyúwa Wacuèriná Dios ichùulianá núa”, càì ímacaté yái profetaca Dios inùmaliçuise.

Jesús ante Pilato

¹¹ Néeseté natéca Jesús gobernador romanosàiri yàatalé, yá gobernador isutáca yéemíawa Jesús. Gobernador íimaca Jesús irí:

—¿Píatasica judío icuèrinápiná? —íimaca. Néese Jesús íimaca:

—Báisíta, núacani, pidéca càì píimaca —íimaca yái Jesúsca.

¹² Néese sacerdote íiwacanánáica, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica idècunitàacá nacháawàaca Jesús iináwaná ìwali mamáalàacata, yá masànacata náicha Jesús, éwita càmicáanítaté imàni ibáyawanáwa iyúwa nacháawàaná iináwaná ìwali.

¹³ Iná yái Pilato gobernadorca isutáca yéemíawa Jesús. Yá íimaca Jesús irí:

—¿Cáná càmita picàlida nulí piináwanáwa? Péemía nacháawàaná piináwaná ìwali manùba wawàsi ìwalíise —íimaca yái Pilatoca.

¹⁴ Masànata quéwa yái Jesúsca, càmita icàlida iináwanáwa gobernador irí, ibatàa abéeri tàacáisi pináta. Iná yái Pilato gobernadorca íináidacawa manuísíwata iicáidaca Jesús irí.

Jesús es sentenciado a muerte

15 Camuí imanùbaca judíonái imànicaalíté Pascua yàasuná culto, yáté gobernador romanosàiri iwasàaca abéeri presoíri judíonái irípiná càirínácaalí presoíri nawàwéeri.

16 Néenialíté ìyaca caináwanéeri presoíri ípidenéericaté Jesús Barrabás.

17 Néese idécanáami judíonái nàwacáidáyacacawa Pilato yàatalé, yá Pilato isutáca yéemìawa nía:

—¿Càirínácaalícué náicha piwàwa nuwasàaca pirí, Barrabástasica, càmicaalí nacái, Jesús áibatasica, yái náiméerica ìwali Mesíascani, yái nacuèrinásàirica Dios ibànuèrica nalí? —cài ímaca yái Pilatoca.

18 Pilato icàlidaca nalíni, yáalíacáinatéwa báawaca judío íiwacanánái iicáca Jesús, máinicáiná cayábaca macái wenàiwica naicáca Jesús, íná judío íiwacanánái náibàacaté Jesús nacháawàcaténá iináwaná ìwali gobernador irí.

19 Néese idècunitàacá Pilato yáawinacawa ìyaca néré yàasu manuíri yàalubáisi ínatawa, yá Pilato yàacawéetúa ibànùaca irí tàacáisi. Yá úumaca irí: “Píwasàa caquialéta yáara aslali mabáyawanéerica, núamacanicáiná táiyápi bàwina. Yá núamacani irícuíse máiní cáaluca núa manuísíwata Jesús ìwalíse, ipíchaná pimànica irí báawéeri”, càì ubànùaca tàacáisi ùacawéeri Pilato iríwa.

20 Quéwa sacerdote íiwacanánái, nía nacái judío íiwacanánáica nawènúadaca manùbéeyéi wenàiwicanái íiwitáise nasutáanápíná Pilato ícha iwasàacaténá nalípiná Barrabás, ichùulíaca nacái yàasu úwináíwa nanúanápíná Jesús.

21 Néese gobernador Pilato isutáca yéemìawa nía àniwa:

—¿Càiríná asìali pucháibéeyéica ícha piwàwacué numàaca yèepunicawa pirícué? —Íimaca. Néese náimaca:

—¡Piwasàa walí Barrabás! —náimaca.

²² Pilato isutáca yéemìawa nía:

—Néeni, nuwasàacaalícué pirí Barrabás, ¿càinásicué piwàwa numànica Jesús irí, yái píiméericuéca ìwali, Mesíascani, yái picuèrinápináca? —Íimaca. Néese macáita náimaca:

—¡Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca.

²³ Néese Pilato isutáca yéemìawa nía:

—¿Cáná? ¿Càinásica báawéeri idé imànica? —Íimaca yái Pilatoca. Quéwa nèepùa néemíanicawa:

—¡Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca.

²⁴ Atata Pilato yáalíacawa càmita yáalimá iwènúadaca náiwitáise, iicáca nacái máini calúaca nía cachàiníwanái mamáalàacata nawàwáanápínaté namànica ùwicái gobierno ípunita yàcalé irìcu. Iná Pilato ichùullaca yàasu wenàiwicawa itéenápiná irí úni. Yá Pilato íbaca icáapiwa manùbéeyéi wenàiwica naicápiná yáasáidacaténá nalí yáawawa càide iyúwa canáca nacáiri ibáyawaná Jesús ìwalíise, quéwa cabáyawanéeri mamáalàacatani yái Pilatoca. Yá Pilato íimaca nalí:

—Canáca nubáyawaná pinúanácué yái asìalica. Pìasu wawàsítacué pinúani —Íimaca yái Pilatoca.

²⁵ Macáita wenàiwicanái náimaca irí:

—¡Wía cabáyawanéeyéica ìwalíise, wéenibe nacái! —náimaca.

²⁶ Iná Pilato iwàsàaca nalí Barrabás. Néese ichùullaca yàasu úwináywa nacapèedáidaca Jesús mabàleta cachàiníiri cabèesi iyú. Nadécanáami nacapèedáidaca Jesús báawanama àta íimami

ichalàacatalétawa ícha, yá Pilato yèepùadacani úwinái irí natàtàanápínáni cruz ìwali.

27 Néese gobernador yàasu úwinái natéca Jesús Pilato icapèe manuíri néré, bàacháwa iriculé. Yá namáidaca macáita néenánaiwa úwináica nàwacáidáyacacaténáwa Jesús itéese.

28 Needáca Jesús ibàle. Yá náucaca ìwalíise cáaléeri ruana nacáiri quíiréeri càiride iyúwa romano icuèriná ibàle, nacuèriná naicácaténásatáni, quéwa naicáanicáita meedá Jesús iquíniná.

29 Néese namànica tuíri culèpi nacáiri icàyuwaniná càiride iyúwa romano icuèriná yàasu corona. Yá náiyàaca corona Jesús íiwita ìwali. Namàacaca sitúa Jesús icáapi yéewápuwáiséeri iriculé càide iyúwaté romano icuèriná idènnáná yàasu àicu oroíriwa. Néese nabàlùacawa nàlulù ipùata iyúwa Jesús irí càide iyúwa nàaca nacáicaalí icàaluíniná quéwa naicáanicáita meedá iquíniná. Càmita báisíiri iyú nàa icàaluíniná. Yá náimaca irí:

—¡Casímái piwàwa, pìyaca manùba èeri, píasa judío icuèrinásàirica! —náimaca, càide iyúwaté romano íiwitáise natàidáaná nacuèrináwa, naicáanicaténá meedá Jesús iquíniná.

30 Nàapìsáidacani, yá needáca sitúa icáapi ícha, yá nanúadáidaca íiwita ìwali sitúa iyú.

31 Idécanáami càì naicáanica Jesús iquíniná, yá needáca ícha yái ruana nacáiri quíiréerica. Néese náiyàaca ìwali ibàle, yá natéca natàtàacaténáni cruz ìwali.

Jesús es crucificado

32 Nàacanáamiwa capìi ícha, càmita yéewa Jesús iwáacutaca yàasu cruz, canácáiná quirínama ichàini, úwináicáiná icapèedáidacani báawanama. Iná úwinái

íibàaca asìali íipidenéerica Simón, Cirene ìyacàlená néeséeri. Yá nachùullaca Simón iwáacutaca cruz Jesús irípiná.

³³ Natéca Jesús méetàuculé Jerusalén ìyacàlená íicha. Nàanàacaté Gólgota néré (íimáanáca “Iiwitasi yáapimi ìyacatalé”).

³⁴ Yá nawàwacaté nàaca Jesús ìira uva ituní ipuíri, nèewlàdéerica dabé yèewi íipidenéeri hiel wéebacaténá Jesús iiná ipíchaná máini yùuwichàacawa cruz ìwali. Quéwa, idécanáami yáalimáidaca achúmáanata, yá càmirita ìira náichani.

³⁵ Idécanáami úwinái natàtàaca Jesús cruz ìwali, yá náibàaca ibàlemi, náucaca náichawa suerte naseríacaténá nalíwáaca Jesús ibàlemi.

³⁶ Néese úwinái iyamáa yáawinacawa néré nacùacaténáni ipíchaná áibanái yàanàaca yàatalé.

³⁷ Nachanàidaca tàacáisi cruz ìwali Jesús íiwita iwicáubàa. Yái tàacáisi icàlidacaté cáná yéewa nanúacani. Yá tàacáisi íimaca: “Yácata Jesús, yái judío icuèrináca”, íimacaté yái tàacáisica.

³⁸ Natàtàaca nacái pucháiba cayéedéeyéi cruz ìwali mawiénita Jesús irí. Abéeri cruz ibàlùacawa Jesús yéewápuwáise, áiba cruz nacái ibàlùacawa apáuwáise Jesús irí.

³⁹ Níai ichàbéeyéicawa néenibàa àyapulicubàa natàaníca Jesús ìwali báawéeri iyú, nacusúadaca náiwitawa irí naicáanícaténá iquíniná.

⁴⁰ Yá náimaca irí:

—¡Píata íimáalàidéeripinása templo, imichàidéeripinása nacái àniwani máisiba èeri irícu, pichàiniada píawawa yéetácáisi íicha ipíchaná péetácawa! ¡Báisícaalí Dios Íirica pía, yá piricùawa cruz íicha! —náimaca naicáaníca Jesús iquíniná.

41 Càita nacái naicáaníca Jesús iquíniná níái sacerdote íiwacanánáica, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica. Náimaca nalíwáaca:

42 —Ichùnìacaté áibanái ipíchanáté néetácawa, quéwa càmita yáalimá ichàiniadaca yáawawa yéetácáisi íicha. Báisícaalí Israel itaquénáinámi icuèrinácatáni, ¡yásí yáalimá iricùacawa cruz íichatá, weebáidacaténá itàacái!

43 Íimacaté manuícasa íináidacawa iwàwawa Dios ìwali, íibàacaténása nacái iwàwawa Dios iwéré Dios icuánápináténi báawéeri íicha. Quéwa báisícaalí cáinináca Dios iicácatáni, ¡yá Dios ichàiniadacatáni yéetácáisi íicha ipíchaná yéetácawa! ¡Iná càmita yéewa Dios Iiricani càide iyúwaté icàlidáaná ichìwawa! —náimaca naicáaníca Jesús iquíniná.

44 Nía nacái cayéedéeyéica natàtèeyéica cruz ìwali mawiénita Jesús irí, natàaníca nacái ìwali báawéeri iyú.

Muerte de Jesús

45 Néeseté machacànicaalíté èeri, yá catáca macáita cháí èeri irìcu máisiba horapíná catáca, àta las tresta táicalé.

46 Yásí horaquéi a las tres Jesús imáidaca cachàiníiri iyú itàacái iyúwa. Yá íimaca Dios irí: “Elí, Elí, ¿lema sabactani?”, íimaca yái Jesúsca. (Yái tàacáisi íimáanáca: “Nucuèriná Dios, Nucuèriná Dios, ¿cánásica pimàaca núa abéerita?” càì íimáanáca.)

47 Abénaméeyéi néená níái ibàluèyéicawa néré néemlacáináni, yá náimaca nalíwáaca:

—Yái asìali imáidaca ìyaca profeta Elías —náimaca.

48 Yá abéeri náicha yàaca yeedáca esponja wáluma nacáiri ísapiadacaténáni uva ituní iyú càaméeri ìiracaná. Yá idacùaca esponja isàbéerica sitùà ipùatalìcu. Néese imichàidacani mawiénita Jesús inùma irí, yéewacaténá Jesús ibèrùacani.

49 Aibanáita quéwa yáapichéeyéi náimaca irí:

—Tàacáwa, wacùacuécani waicáwa Elías yàanàacaalí yeedácani cruz ícha —náimaca naicáaníca Jesús iquíniná.

50 Néese àniwa Jesús imáidaca cachàiníiri iyú, yá imàacaca icáucawa yàacawa iiná íchawa.

51 Jesús yéetácanacáitawa, yáta manuíri yáawàanáca templo irìcuírca icacanácawa bamuchúamibàa cáli iwérénama, pucháibawaca yèewi, yái yáawàanáca ibàlièrica mabáyawanéeri Dios iyacatáica wenàiwicanái ituí ícha. Yá icacanácawa chènuníise cáli iwérénama, yái yáawàanáca. Cáli icusúaca nacáíwa. Yá íba manuínaméeyéi nacái nasubèriacawa cáli icusúacái iyú.

52 Yáta madécaná càliculì inùma nàacùacatéwa, yá nacáucàacawa madécaná yeebáidéeyéicaté Dios itàacái, níái yéetéeyéimicatéwa.

53 Néesetécáwa namusúacawa càliculì irìcuíse idécanáamité Jesús imichàacawa yéetácáisi ícha. Yá nawàlùacatéwa Dios yàasu yàcalé iriculé, yái Jerusalén iyacàlenáca, yáté madécaná wenàiwica naicáca nía néré.

54 Néese úwi íiwacaliná, nía nacái yáapichéeyéica icuèyéicaté Jesús, naicácáiná cáli icusúacawa, yái áiba wawàsi ichàbáaná nacáíwa, yá cáluca nía báawanama. Yá náimaca nalíwáaca:

—¡Báisícata yái asìalica Dios Íirica! —náimaca.

55 Nàyaca nacái néré manùba inanái iicáidéeyéica ìyaca Jesús irí déecuìseta quéwa. Níái inanáica nayúudàacaté Jesús yèepunícaalítéwa Galilea yàasu cáli ícha Jerusalén ìyacàlená nérépiná.

56 Uyaca nèewi María Magdalenaca. Aiba María nacái ìya néré úái náatúaca, níái Santiago, José nacái. Aiba inanái nacái ìya néré úái Zebedeo yéenibe yátúaca.

Jesús es sepultado

57 Néeseté catáca yàacawa, yá abéeri càasuíri yàanàaca ípidenéerica José, Arimatea ìyacàlená minali. Yái Joséca yeebáidacaté Jesús itàacái.

58 Yá José yàaca iicáca Pilato gobernador yàatalé. Yá isutáca Jesús iinámi Pilato ícha. Néese Pilato ichùullaca namàacaca José itéca Jesús iinámi.

59 Ináté José yàacawa cruz néré, yeedáca Jesús iinámi, yá yéepùacani masaquèeri wáluma linoíri iyú, càide iyúwa wáiwitáise ìyáaná, wía judíoca.

60 Yái José idèniaca yàasu càliculli wàlisàiwá. Yá iriàdaca Jesús iinámi càliculli irìculé. Yái càlicullica áibanái íiquéericaté dúli ibàlài irìcu, yéewacaténá càlicullicani, càide iyúwa capìi imàdàaná. José, áibanái nacái idécanáami nabàllaca càliculli inùma manuúri íba iyú, yá nàacawa ícha.

61 Quéwa María Magdalena, áiba María nacái nayamáacawa néré, náawinacáwacawa abémàawáise càliculli ícha.

La guardia ante el sepulcro de Jesús

62 Néeseté mapisáita àniwa, yái sábadò judiónái iyamáidacatáicawa, sacerdote íiwacanánái, fariseonái nacái nàacawa Pilato gobernador yàatalé, yái romanosàiri icuèricaté nàasu cáli.

⁶³ Yá náimaca irí:

—Wáiwacali, pía icuèrica wía, wadéca wawàwalica yái íimáanacaté yáara cachìwéerica idècunitàcá cáucani. Iimacaté imichàanápínacatéwa yéetácáisi íicha máisiba èeri irìcu.

⁶⁴ Iná pichùulla úwinái nacùaca cayábani yái càlicullica àta imáalàacatáitawéi máisiba èeri ipíchaná yéewáidacalénái yàanàaca táiyápi yá nayéedùaca iinámi càliculli irícuíse, ipíchaná nacái nacàlidaca nachìwawa wenàiwicanái irí idéénáca imichàacawa yéetácáisi íicha. Níacáiná yéewáidacalénái nacàlidacaalí iináwaná idécasa imichàacawa yéetácáisi íicha, yásí máiní yáawanáica báawaca íichani yái quéechéeri chìwáica yái nacàlidáanacaté nachìwawa ìwali Mesíascasani, yái judío icuèrinápináca —náimaca.

⁶⁵ Néese Pilato íimaca nalí:

—Pidèniacuéca úwinái pichùulièyéipiná icùaca càliculli. Píacué pibàliacani picùacué píalimáanáta cayábani, yái càlicullica, ipíchaná áibanái yàanàaca néré —íimaca yái Pilatoca.

⁶⁶ Néese nàacawa càliculli néré. Yá nachanàidaca sello íyanási nacáiri íba ìwali, yái manuíri íba nabàlièrica iyú càliculli inùma. Canáca yéewaná wenàiwica iwàlùacawa càliculli irículé càmicaalícáwa imàdáida sello quéechacáwa, yái sello íyanási nacáiri nachanàidéerica càliculli inùma ìwali. Yá namàacaca néré nacái úwinái icuèyéipináca càliculli ipíchaná áiba wenàiwica iwàlùacawa néré.

28

La resurrección de Jesús

¹ Néese sábadu ichàbacatéwa judíonái iyamáidacatáicawa. Yaté amaláca yàacawa domingo,

yá María Magdalena, áiba María úapicha nacái nàaca naicáca càliculli nérépiná.

² Yáta cáli icusúacawa cachàiníiri iyú, ángel Wáiwacali néeséeri yàanàacáiná chènuníise. Yàanàaca càliculli néré, yá yeedáca manuíri íba càliculli inùma ícha, yá yáawinacawa íba ínata.

³ Yái ángel icànaca càide iyúwa énu icamaláná icànáná. Idèniaca nacái ibàlewa cabalèeri, mèlumèluíri càide iyúwa nieve.

⁴ Uwinái naicácani, yá natatácawa nacalùniwa, yá náuwàa naliacawa cáli ínatalé càide iyúwa yéetéeyéimiwa.

⁵ Néese ángel ímaca inanái irí:

—Picácué cáalu pía nuícha. Núalíacawa picutácuéca piacawa Jesús iinámi, yái natàtèericaté cruz ìwali.

⁶ Canáca cháníi, idéca imichàacawa yéetácáisi ícha càide iyúwaté ímáaná. Aquialécué piacuéwa piicáca aléi càliculli iriculé naliadacatáimicani.

⁷ Néese placàatétacuéwa picàlidaca yéewáidacalénái iríni. Càicué píimaca nalí: “Wáiwacali idéca imichàacawa yéetácáisi ícha. Siùcade yàacawa pipíchalécué Galilea yàasu cáli néré. Nérépinácué piicáni”, càicué píimaca yéewáidacalénái iríwa. Yácata tàacáisi iwàwacutéericuéca nucàlidaca pirí —ímaca yái ángelca.

⁸ Néese níai inanáica napiacawa càliculli ícha, yá cáaluca nía quéwa casímáica nawàwa manuísíwata. Yá napiacawa nàacaténá nacàlidaca walíni, wía Jesús yéewáidacaléca.

⁹ Yáta Jesús imàacaca yáawawa naicácani, yá itàidaca nía. Yá nàacawa Jesús yàatalé, náuwàa

nallacawa nanùmáawawa cáli iwéré Jesús ípunita, náibàaca yàabàli ìwali nàacaténá icàaluíniná, càide iyúwa wáiwitáise ìyáaná, wía judíoca.

10 Yá Jesús íimaca nalí:

—Picácué cáalu pía. Píacué picàlidaca nuénánái iríni nàacaténáwa Galilea yàasu cáli néré, yásí néréca naicápiná núawa —íimaca yái Jesúsca.

Lo que contaron los soldados

11 Néeseté níái inanáica idècunitàacá nèepùaca nàacawa càliculli íicha, yá abénaméeyéi néená níái úwináica icuèyécate càliculli nèepùacawa Jerusalén ìyacàlená irìculé. Yá nacàlidaca sacerdote íiwacanánái iríni macáita yái ichàbáanácátéwa.

12 Néese sacerdote íiwacanánái nàaca natàaníca judío íiwacanánái béeyéi yáapicha. Yáté abédanamacata náiwitáise. Néese nàaca madécaná plata úwinái irí masànacaténá níái úwináica.

13 Yáté náimaca úwinái irí:

—Picàlidacué áibanái iríni, táiyápi bàwina idècunitàacá piimácuéca pìyaca, yásasí níái Jesús yéewáidacalénáimica nàanàacaté needáca ichéecami, càicué píimaca wenàiwicanái iríwa.

14 Néese gobernador yémìacaalícué piináwaná ìwali càminácué picùa cayába yái càlicullimica, yásí watàanícuéca yáapicha piwicáu ipíchanácué inúaca pía —náimaca nachùuliaca úwinái nacàlidáanápiná nachìwawa.

15 Néeseté úwinái needáca nalíwa yái plataca, yá nàacawa nacàlidaca nachìwawa càide iyúwa sacerdotenái ichùullianáté nía. Càita nacái madécaná judiónái nacàlidaca càiri cachìwéeri tàacáisi Jesús ìwali àta siùca nacáide.

El encargo de Jesús a los discípulos

¹⁶ Ináté wía Jesús yéewáidacaléca once wamanùbaca, wàacatéwa Galilea yàasu cáli néré, áiba dúli néré Jesús icàlidéericaté walí iwali, wàwacáidáyacacatáipinácawa.

¹⁷ Waicácaté Jesús, yá wàaca icàaluíniná, quéwa abénaméeyéi wéená càmítatécáwa neebáida báisíca Jesús yái naiquérica.

¹⁸ Néese Jesús yàacawa wàatalé. Yá íimaca walí:

—Dios idéca imàacaca nulí íiwitáisewa nucùanápíná macáita iyéerica chènuniré, cháí èeri irícu nacái.

¹⁹ Píacuéwa macái cáli íinatalé, péewáidacué macái wenàiwicanái neebáidáanápíná nutàacái. Pibautizácué nacái cawinácaalí yeebáidéeyéica Wáaniri Dios, núa nacái yái Dios Iirica, Espíritu Santo nacái.

²⁰ Péewáidacué wenàiwica namànicaténá macáita càide iyúwa nuchùulíanácué pía. Núatacué nacái píapicha, nùacawéeridapínácué píawa càiripínáta àta yái èeriquéi imáalàacatalépinátawa, nùanàapínácaalí àniwa —íimaca yái Jesúsca.

**El Nuevo Testamento de nuestro Señor
Jesucristo en el idioma piapoco
New Testament in Piapoco**

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Piapoco

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Piapoco

pio

Colombia

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Piapoco

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

cxcv

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022

15b1335d-e064-57a2-9f7f-a5383125b741